

ΠΑΝΔΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

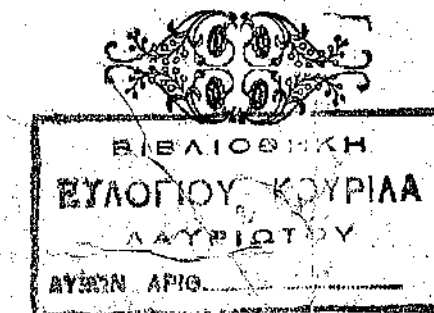
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κ.λπ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

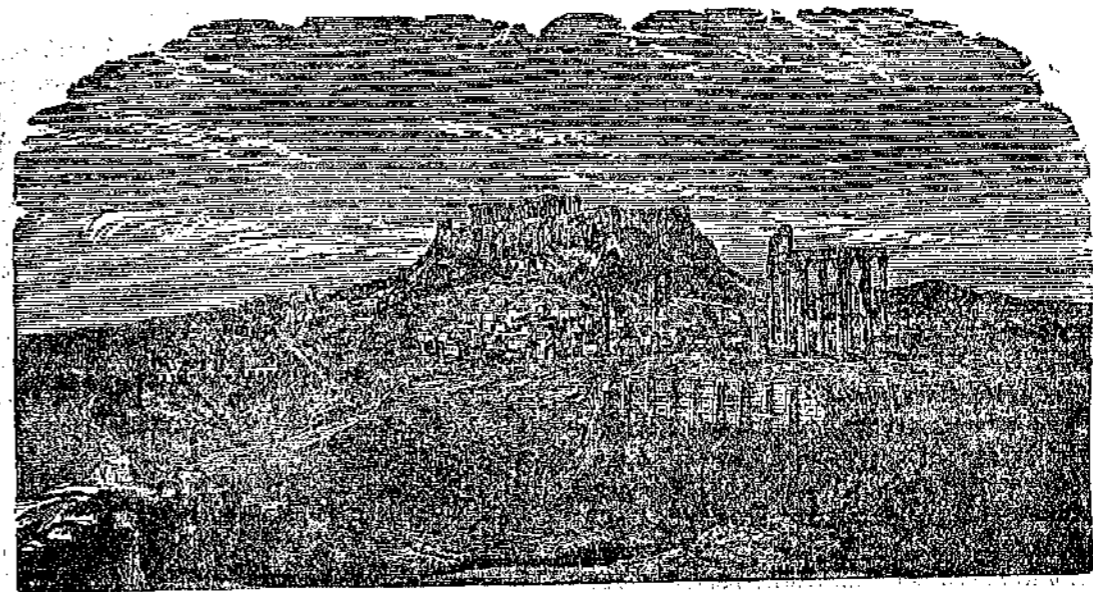
ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1860 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1861.

ΑΘΗΝΑΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ.

1861.

ΠΑΝΔΩΡΑ

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 254.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΥΣΗΣ.

Διορθώσεις και συμπληρώσεις του βίου αυτού, του εν εν τοις φυλλαδίοις της Παנדώρας υπ' αριθ. 246, 247 και 248 καταχωρισθέντος.

Ο Κ. Άνθιμος Μαζαράκης, πρόεδρος Αρχιεπισκοπῆς τοῦ Οἰκουμένικου θρόνου, ὁ ἐπ' ἀγαθῶν τοῦ γένους διευθύνων τὸ ἐν Χάλκῃ Ἑλληνικὸν ἑκπαιδευτήριον, ἀναγνούς τὸν βίον τοῦ Παναγιώτου Νικουσίτη ἐν ἐπισημογραφίᾳ ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ συγγράμματι, καὶ παρατηρήσας τινὰ τὰ ἡμαρτημένως ἢ ἑλλιπῶς ἐκτεθέντα, εὐηρεστήθη νὰ μὲ ὑποδείξῃ ταῦτα δι' ἐπιστολῆς του, ἐπισυνάψας καὶ ἐκτενέστερας τινὰς σημειώσεις πρὸς ἐπανόρθωσιν αὐτῶν. Ὅθεν σπεύδω νὰ δημοσιεύσω ἅσα γράφει, ἐκφράζων συνάμα τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὸν καλὸν κάγαθόν ἄνδρα, τὸν μὴ ἀκνήσαντα νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διευκρίνησιν περιστάσεων τινῶν, ἐκ τῶν μάλιστα λόγου ἀξίων τῆς τοῦ ἔθνους ἱστορίας.

Κ. Π.

Ἰδοὺ τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς του, τὸ περὶ τῶν περιστάσεων τούτων πραγματευόμενον.

Ἄ ὄντος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑκπαιδευτηρίου, ὅπερ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθύνω, εἰς τὸ εὐαγές Μοναστήριον

τῆς Θεομήτορος ἐν Χάλκῃ, ὅπερ ἡ Θεοφιλῆς ἐκείνου ψυχὴ ἀνήγειρεν ἐκ τῶν ἐρεσιῶν τοῦ κτισθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου, καὶ ἐκόσμησεν ἰδίῳ ἀναλώμασι τὸν ἐν αὐτῷ Μονῆ, ἔχω ὑπ' ὄψιν κατ' ὄραν τὸν τάφον του καὶ τὸ ἐπιτύμβιον αὐτοῦ, ὅπερ θέλετε εἶρεῖ ἐν ταῖς ἐπισυνημμέναις σημειώσεσι. Ταύτην λοιπὸν τὴν Μονὴν ἐκόσμησεν ὁ περιφανὴς Νικόσιος καὶ εἰς ταύτην παρήγγειλε νὰ ταφῆ, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος. Δις ἔσωσε τοὺς ἁγίους τόπους τῶν Ἱεροσολύμων, κατὰ τὸν Δοσίθιον, καὶ ἐπροσάτευσεν τὰ ἐν αὐτοῖς δικαιώματα τοῦ ἔθνους· δηλαδὴ τὸ 1656, ἀρπαγέντας ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων, καὶ τὸ 1672, ἐπιβουλομένους ὑπὸ τῶν Ἀντικίων. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικὸν τὸ 1662, μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ῥωσσοῦ καὶ ἐκδώσας ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἰδίᾳ δαπάνῃ, διένειμε δωρεὰν τὴν ὀρθόδοξον ὁμιλογίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Περὶ τῆς ἀγαθοεργίας του ταύτης καὶ περὶ ἄλλων ἀναφέρει καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος. Ἐπειδὴ δὲ περὶ πάντων τούτων καὶ ἄλλων ἀξιοσημείων πραγματεύεται ὁ αἰεδιδίμος προκάτοχός μου ἐλλαγιμώτατος Βαρθολομαῖος Κοιτουμουςιανὸς εἰς τὸ ἱστορικὸν ὑπόμνημά του ὁ περὶ τῆς κατὰ Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου ἢ κέμπω τῇ ἱμετέρα σεβαστῇ μοι ἐλλογιμότητι, ἐν ταῖς ἐπισυνημμέναις σημειώσεσιν, ὅσα ἐκθέτει περὶ τοῦ περικλειοῦς Παναγιώτου.

Ἰδοὺ καὶ αἱ ἀναφερόμεναι ἐν τῇ ἐπιστολῇ σημειώσεις.

ΚΕΦΑΛΑ Δ'.

Διυτέρω της Μονής οικοδομή, η πρώτη αυτής ανακαίνισις υπό του Παναγιωτάκη.

—ooo—

« Αλλά, μετ' οὐ πολλοῦ χρόνου παρέλευσιν, (νεύσει πάντως τῆς ἄνωθεν Προνοίας) ἐφάνη καὶ αὐθιγὸς κτίτωρ αὐτῆς, ὁ ἐκλεκτότατος καὶ ἐπισημώτατος ἀνὴρ, Παναγιώτης, καὶ καθ' ὑποκορισμὸν, συνήθη καὶ τότε καὶ νῦν, Παναγιωτάκης ὁ Νικολάου. Οὗτος ὑπῆρχε γουνάρως υἱός, ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς τῷ 1613 ἔτει, τὸν ὅποιον, κομιδῇ νέον ὄντα, παρέλαθεν ὁ σοφὸς ἐκείνος Διδάσκαλος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, Μελέτιος Συρίγῳ ὁ Κρήσις (1), καὶ ἐξεπαίδευσεν ὑπὸ διδασκάλου. Ἀγγλῶν δὲ ὢν, ἐγένετο ἐγκρατὴς τῆς Ἑλληνικῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς καὶ Τουρκικῆς διαλέκτου ἕλτα, ἐν Παλαιῷ, καὶ τῆς Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς γλώσσας, καὶ δι' αὐτῆς, τῶν Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τῆς Ἀστρονομίας. Ἐπανακάμψας εἰς βασιλεύσαν, ἐχορηγίαις κατ' ἀρχὰς μὲν Διερμηνεύς τοῦ πρέσβους τῶν Γερμανῶν 25 ἔτη μετὰ δὲ ταῦτα, καὶ τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, καὶ τῆς Πόρτας ἐν ταύτῃ καὶ τέλος, ὑπατεύσαντος τοῦ περιφθόμου Κιοπρουλῆ Ἀχμέτ πασᾶ, προεχειρίσθη κατ' αὐτὸ μέγας Διερμηνεύς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Καὶ, ἔκτοτε, ἀφοσιωθείς ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δούλευσιν αὐτοῦ, συναεστράτευσε μετὰ τοῦ ὑπάτου τούτου Κιοπρουλῆ κατὰ τῆς Κρήτης, καὶ διέμεινε μετ' αὐτοῦ ἕως τῆς ἀλώσεως ταύτης. Ἐκτελεῶν δὲ τὰ τοῦ Διερμηνέως ἔργα, ἐπὶ τῶν Σουλτάνων Ἰβραήμ τοῦ Α' καὶ Μεχμέτ τοῦ Δ', ἔλαβε παρ' Ὀθωμανοῦ, διὰ τε τὴν ἐκαστοῦ πολυμαθειαν καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ φρονήσεως, τὸ βῆθος τοσαύτην ὑποληψίαν, ὅσῃν ποτὲ παρ' Ἑβραίοις ὁ Ἀχιτόφελ, καὶ παρ' Ἕλλησιν ὁ Ὀδυσσεύς.

« Περὶ τοῦ Διερμηνέως τούτου Παναγιωτάκη ἡ κλεινὸς Εὐγένιος, ἐν ἀρχῇ τῆς λογικῆς αὐτοῦ, ἐν τῷ περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐπὶ σπουδῇ καὶ παιδείᾳ διαπρεφάντων, λέγει ταῦτα: « Τούτοις ἅπασιν

(1) Ὁ Μελέτιος οὗτος εἰς τὴν τῶν παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐπιστολῶν εἰς τὴν κατὰ τὸ ἴδιον τῆς Μολδαβίας συγκροτηθεῖσαν Σύνοδον, ἐν ἔτει 1612, ὡς ἐκλεκτῶν Νεκτάριος ὁ Ἱεροσολύμων λέγει. « Καὶ δὴ λοιπὸν πέμπονται παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Νικαίας Πορφύριος, καὶ Μελέτιος ὁ Συρίγῳ, διδάσκαλος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ὅς καὶ μετ' εὐσεβείας καὶ ἁλοῦς ὀφθαλμοῦ παιδιόθεν ἀνατραφεὶς τε καὶ ὑπαιδευθεὶς, καὶ πρὸς τελειότητα βίου καὶ λόγου ἀχθεὶς, κήρυξ, Διερμηνεύς, καὶ στήθην τῶν ἁγίων τῆς πίστεως δογματῶν, καὶ εἰς καὶ λέγεται. Τὸ πατριαρχικὸν δὲ τότε ἐπιπερόμενος ὑπὸ πρόσωπον, σὺν πληρωτάτῃ ἐξουσίᾳ καὶ τῆς Ἱερᾶς ἀπόσεως Ἐκκλησίας, εἰς Μολδαβίαν, ὡς ἐφθήμεν εἰπόντες, σὺν τῷ Πορφυρίῳ παρεγένετο. » (Ὁρθόδ. Ὁμολογ. ἐν Μόσχᾳ αὐτῷ σελ. 3). (2) Δὲ ἐνταῦθα ἀναφερόμενος Πορφύριος Νικαίας, ἦν ὁ προβήθη, (σ. 21 Β').

συγκαταλεχθῆτω καὶ Παναγιωτάκης, ὁ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς τὰ τοῦ Μεγάλου Ἑρμηνέως τελῶν, καὶ ἐν τῇ πρὸς Βαυλῆ τινα ἐφένδην συστάσῃ διαλέξει, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τότε ὑπατεύοντος, ἴσον τῷ πολιτικῷ φρονήματι τὸ φιλόσοφον ἐνδείξάμενος. Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἀθηνάσιον Κιριέρον ἐπιστολῇ, τῇ περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὁβελίτσκου, τὸν περιόντα οἱ (αὐτῷ) τῆς ἐπιστήμης καὶ πολυμαθείας πλοῦτον στήσας καταδῆλον. »

« Ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (1) λέγει, ὅτι, ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχίας Παρθενίου τοῦ Δ' τοῦ ἐπινομαζομένου Μογγιλιάου, περὶ τὸ 1638 ἔτος, « διὰ δαπάνης καὶ ἐπιμελείας Παναγιωτάκη τοῦ Ἑρμηνέως ἔψησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἅγιον Μύρον. »

« Ὁ αὐτὸς Δοσίθεος ἱστορεῖ (2) ὅτι, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Μεθοδίου, (ὀρθότερον ἕως Διονυσίου τοῦ Γ'), ἐν ἔτει 1662, ὁ μέγας Ἑρμηνεύς τῆς κραταιᾶς τῶν Ὀθωμανῶν βασιλείας Παναγιωτάκης ἐνήργησε, καὶ ἐτυπώθη ἐν τῇ Ὀλλάνδᾳ τὸ βιβλίον, τὸ καλούμενον Ὁρθόδοξος Ὁμολογία (3). Οὐ μόνον δὲ τὴν τύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου ἐνήργησεν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ δωρεὰν προέβηκεν αὐτὸ εἰς τοὺς εὐσεβεῖς, ὡς ὁ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἐντευξαμένους ὀρθοδόξους ἐπιστολῇ αὐτοῦ πλατύτερον διηγείται, λέγων: « Ἀλλὰ ταῦτην (τὴν βίβλον) τύπω μὲν πρὸ πολλοῦ οἱ Ῥώσοι, τῇ σφῶν διαλέκτῳ ἐξεδόσαν, παρὰ δὲ Γραικοῖς, ἐν χειρογράφοις καὶ μόναις δέλτοις τέως ἀνεγινώσκοντο. Ὁ δὲ σαφέστατος, οὐχ ἦττον δὲ καὶ θεοσεβέστατος, καὶ ὀρθοδοξότατος Ἑρμηνεύς τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ κράτους τῶν Αὐτοκρατόρων, Κύριος Παναγιώτης, οἷα τοῦ ἡμετέρου τῶν Γραικῶν γένους, εἰς ἄκρον ζήλωτης, καὶ τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν δόγματος διάπυρος ὑπερασπιστής, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ μεγαλοπρεπέσιν ἔργοις, καὶ τοῦργου τούτου γενέσθαι προστάτης οὐκ ὠκνήσας, τοῦ τύπου δὴλαδῆ, καὶ κατὰ τὴν ἡμῖν τε καὶ τῶν Λατίνων φωνὴν (καὶ περ πολιτικῆς φροντίσιν ὅσαι ὄραι ἐνεκλούμενος) οἰκείαις ἀναλώμασι ταύτην ἐκδοῦναι, ἵν' ἕκαστος τῶν εὐσεβῶν βουλομένων δίχα δαπάνης, (ἀμισθὶ γὰρ πᾶσι τὰς βίβλους δίδουσι παρεσκεύασε) κτᾶσθαι ταύτην δύναται. . . Ὁφειλομεν δὲ ἅπαντες μεγάλας καὶ ἀθανάτους τὰς χάριτας εἶδέναι τῷ ἀνδρὶ, προξένῳ ἡμῖν γενομένῳ τοῦ τοιοῦτου καλοῦ, ἐκλιταροῦν τε τὸ θεῖον, ἀνταποδοῦναι

(1) Βιβλ. Π. Κεφ. Δ', § Β'.
(2) Βιβλ. ΙΑ', κεφ. ΙΑ', § Δ'.
(3) Τὸ βιβλίον τοῦτο συνεγράφη μὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Πέτρου Μογγιλιά, μητροπολίτου Κιαβίου, φέρον ὄνομα κατ' ἀρχάς, « Ἐκθεσις τῆς πίστεως τῶν Ῥώσων » ὕστερον δὲ ἀνακρίθην ἐν τῇ προβήθειᾳ κατὰ τὸ ἴδιον γενομένη Σύνοδος, καὶ ὑπὸ πύσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δοκμασθέν, καὶ θεσπισθέν, ἐπεγράφη Ὁρθόδοξος Ὁμολογία τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς. Καὶ πρῶτον μὲν ἐτυπώθη, ὡς ἀνωτέρω εἰρήται, μετὰ ταῦτα δὲ ἀνετυπώθη ἐν Μόσχᾳ, ἔπει αὐτῷ.

πλουσίως αὐτῷ, καὶ ἀθανάτους τὰς ἀμοιβάς, ἐν τῇ τῆς ἀνταποδόσεως ἡμέρᾳ. » (1).

« Ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ ὁ πολυμαθὴς Γερμανὸς Ἄμμερ, ὁ τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας συγγραψάμενος, τοιαῦτα ἐγκάμια πλέκει εἰς τὸν Παναγιωτάκην τούτον, λέγων περὶ αὐτοῦ ὅτι ὑπῆρχεν, « Ἐκπληρωτὴς διαπραγματεύσεων δεξιότατος, πολιτικὸς ἀξυθερμέστατος, ἀνὴρ εὐθύτατος, καὶ τῶν στασιωδῶν ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ τρόμος. Ὑπερασπιστὴς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνεργητικώτατος, χάριν τῆς ὁποίας συνήψε πρὸς Βαυλῆ ἐφένδην, (Καθηγητὴν τοῦ τότε σουλτανεύοντος Μεχμέτ τοῦ Δ') συνδιαλέξεις, σοφίας καὶ συνέσεως μετᾶς. Αὐτὸς κατώρθωσε τὴν ἀπόδοσιν (εἰς τοὺς ἡμετέρους δηλ.) τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις (ἀρπαγέντων) ἁγίων τόπων καὶ τέλος ἂν οἱ Γραικοὶ ἔχαιρον ἐπιβροῆν τινα παρὰ τῇ Ἰψήλῃ Πόρτᾳ, εἰς τὸν ἄνδρα τούτον ὠφειλον αὐτὴν. » (2)

« Ὁ τοιοῦτος λοιπὸν καὶ τηλικούτος ἀνὴρ, Παναγιωτάκης ὁ Νικησίος, ὁ διὰ τὰ προτερήματα αὐτοῦ ταῦτα πρῶτος ἐκ χριστιανῶν Μέγας Διερμηνεύς χρηματίσας παρ' Ὀθωμανοῦ, καὶ, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ θέσεως, μεγάλως εὐεργετήσας τὸ γένος ἡμῶν, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ὅσας, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ εὐεργετήμασιν, ἀνήγειρε πάλιν ταύτην τὴν Μονήν, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἐκ νέου ἐποίησε. Περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς πυρπολήσεως αὐτῆς, τινὲς μὲν εἰσάκουσιν ὅτι τὸ δυστύχημα τοῦτο συνέβη περὶ τὰ μέσα τοῦ 12' αἰῶνος, ὅτε (λέγουσιν οἱ αὐτοὶ) ἐνηργήθη καὶ ἡ ἀνακαίνισις αὐτῆς. Ἀλλ' εἰς χειρόγραφον τῆς Μονῆς ἀπαντάται σημείωσις, λέγουσα βεβαίως ὅτι: « 1672, ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ θ, ἐκάθη τὸ Μοναστήριον, ἡ Παναγία, καὶ τὸ ἀνεκαίνισεν ὁ Παναγιωτάκης » (3).

« Ἀνακαίνισις λοιπὸν τῆς Μονῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὁ νέος κτίτωρ αὐτῆς, τὸν μὲν καθ' αὐτὸ Νεαὸν τοῦ Προδρόμου, δι' αἰτίας ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς, κατέλιπεν εἰς τὰ εἰρηπία αὐτοῦ κειωσμένον: εἰς δὲ τὸ περισυρθὸν εἰρημένον παρεκλήσιον τῆς Θεοτόκου, ἐνεφράξε μὲν τὴν πρὸς βορρᾶν ἀρχαίαν αὐτοῦ εἰσοδὸν, ἤνοιξε δὲ ἑτέραν πρὸς δυσμᾶς, ὑπὸ τῶν καμαροειδῶς τὴν κατὰ τὸ μέρος τοῦτο προβήθεισαν χηθάδα. Ἐσαύτως καὶ ἄλλην μικροτέραν ἀριστερόθεν, ἐγγὺς μὲν τῆς ἀρ-

(1) Ὁρθόδ. Ὁμολογ. σελ. 3—4.
(2) Τῆμ. ΙΑ', σελ. 362 τῆς εἰς τὸ Γαλλικὸν μεταφράσεως. Περὶ δὲ τῶν ἐν Ἱεροσολ. ἁγίων τόπων, τῶν ἀρπαγέντων παρὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ πάλιν ἀποδοθέντων εἰς τοὺς ἡμετέρους, διηγείται περιστατικῶς ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (Βιβλ. Π. Κεφ. Β', § Δ'). λέγων ὅτι ἡ κατάθεσις αὐτῆ συνέβη ἐν ἔτει 1686, καὶ ὅτι ἡ τῶν τόπων κατοχὴ ἠσφαλίσθη εἰς τοὺς ἡμετέρους, σὺν βουλή καὶ προστασίᾳ τοῦ Παναγιωτάκη. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἔτει 1672, ὅτε οἱ ἄραροι ἐκινήθησαν καθ' ἡμῶν, διὰ τοῦ Παναγιωτάκη πάλιν ἐματαιώθησαν αἱ ἐκείνων διαβολαί. (ὁ αὐτὸς αὐτῷ, Κεφ. Β', § Δ').
(3) Δασκασηνοῦ Ἐπισκόπου περὶ Ζώων. Ἀριθμ. 61 τῶν χειρογράφων.

χάλας εἰσοδοῦ, πρὸ δυσμᾶς δὲ καὶ καὶ αὐτὴν. Ἔτα, παρεκτείνας τὸ τοίχιμα, προσέθηκε, κατὰ συνέχσιαν τοῦ ἐξ ἀρχῆς λιθοκτιστοῦ Προναοῦ, καὶ τὸν εἰσέτι καὶ νῦν ἠρώμενον Νάρθηκα δειξιόθεν δὲ αὐτοῦ, καὶ τὸ Γυναικείον, ἔυλοστογῆ ἀμφότερα, πρὸς ἀπαρτισμὸν καὶ ἀβύσσιν τοῦ θεῖου τούτου Ναοῦ, ἐπέχοντος τὴν σήμερον Καθολικοῦ Ναοῦ τόπον, ὅν καὶ κοσμήσας ἐσωθεν ὄλον διὰ ζωγραφίας, κατέστησεν αὐτὸν ἐτι μᾶλλον σεβάσιμον. Ζωγραφηθείσης δὲ καὶ εἰκόνας τῆς Θεομήτορος ὑπὸ τὴν κατὰ μεσημβρίαν κίμαραν, τὴν ἀπαπερατοῦσαν κατὰ τε μήκος καὶ πλάτος τὸν ἀρχαῖον Προναόν, ἔλαθεν ἔπειτα ἐκ τούτου καὶ ἡ Μονὴ τὴν ἐπωνυμίαν, Καμαριώτισσα.

« Τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ σεβασίου τούτου Ναοῦ, διὰ τῆς ἀναπληρώσεως τῶν εἰς αὐτὸν ἑλλειπόντων καὶ ὄλων τῆς Μονῆς τὴν ἀνακαίνισιν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Παναγιωτάκη, εἰδείκνυε ποτὲ καὶ εἰκὼν, ἥτις ἐπὶ κεφαλῆς οὐρα τοῦ τότε ἐστιατορίου, ἐξωγραφημένου ὄντος καὶ αὐτοῦ, παρίστανε τὸν Κτίτορα τούτον, ἐνδεδυμένον τὴν τοῦ Μεγάλου Διερμηνέως στολήν, ὑψηλὸν μὲν ἔχοντα τὸ ἀνάστημα, μικρὰν δὲ καὶ ὑπόξανθον τὴν ὑπὴνν' εἰς δὲ τὰς χεῖρας κρατοῦντα τὰ σχῆμά τοῦ Ναοῦ, καὶ προσφέροντα τούτον τῇ Θεομήτορι, διὰ τῶν ἐξῆς στίχων:

« Πρὸς τοῖς ἄλλοις πέφυκε καὶ τοῦτο χρέος: Δασμὸν Θεῷ Σωτῆρι Παναγιώτης τελεῖ, Ὁ τῶν Σακρέτων Ἑρμηνεύς τοῦ Κρατοῦντος, Κτίσας λαμπρῶς Μονὴν τὴν πυρποληθείσαν.

« Οἱ αὐτοὶ στίχοι ἀνεγινώσκοντο καὶ ἐπὶ μάρμαρου γεγλυμμένοι, κειμένοι μὲν ἄνωθεν τοῦ παλαιοῦ πυλῶνος τῆς Μονῆς, ἐκ τοῦ ἑσπερικοῦ καμαροειδοῦς τότε μέρους, ἀφανοῦς δὲ ὕστερον γενομένου ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀνακαίνισεως. « Προσθεθῆτω τελευταῖον εἰς τὰ ἔσω τῆς Μονῆς καὶ ἡ ἐξῶθεν αὐτῆς, πρὸς τὸ βόρειον μέρος, λιθόστρωτος ὁδὸς, ἀπὸ τὰ προπύλαια τῆς Μονῆς ἕως τῆς θαλάσσης, τοῦ Παναγιωτάκη οὐσα καὶ αὐτὴ εὐεργετήμα αὐ μικρὸν διὰ τε τοῦ τύπου τὸ κατωφερές, καὶ τῆς γῆς τὸ γλίσχρον.

« Ἀλλὰ τὸν εὐσεβῆ τούτον ἄνδρα καὶ εὐεργετικόν, μόλις ἐξῆκονταετῆ γεγονότα, ἀρπάσας ὁ θάνατος, ἀνέκοψε τῆς εὐεργετικῆς αὐτοῦ διαθέσεως τὴν ὀρμήν. Καθότι, ἐθρισκόμενος ἐν τῷ κατὰ τὴν Σάξαν ἡ Σάκτσαν (πόλιν παραδουνάβιον πρὸς τὸν Εὐξείνιον πόντον) στρατοπέδῳ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας αὐτῶν κατὰ τῶν Πολωνῶν, ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος, τῷ 1673 ἔτει Σεπτεμβρίου 22 (1). Διὰ δὲ τὰς πολλὰς αὐτοῦ καὶ μεγάλας ἐκ-

(1) Αἱ ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ εἰς τὸ Γαλλικὸν καὶ Ἰταλικὸν μεταφράσεις τῆς εἰρημένης ἱστορίας τοῦ Ἄμμερ, τάττουσιν ἀμφοτέρω τὸν θάνατον τοῦ Παναγιωτάκη τῇ 2 Ὀκτωβρίου τουτέστι, δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἐποχὴν, τὴν εἰς τὸ κατωτέρω ἐπιτύμβιον αὐτοῦ ἐγνεγραμμένην. Ἀλλὰ τῆς φαινομένης ταύτης διαφωνίας αἰτίον εἶναι, ὅτι καὶ ὁ ἱστοριογράφος Ἄμμερ,

δουλεύσεις πρὸς τὴν βασιλείαν, ἐδόθη ἄδεια, δι' ἐν-
τάλματος βασιλικῆς, ἵνα, βαλσαμωθὲν αὐτοῦ τὸ
σῶμα, (διὸ καὶ νομίζεται ἄλιτον τρόπον τινα) με-
τακομισθῆ ἐκείθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐν-
ταφιασμόν. Ἐπὶ τούτῳ ἔδωκεν ἐπιταγήν ὁ ἐν τῷ
στρατοπέδῳ Ἰππатов, Φαζίλ πασᾶς υἱὸς τοῦ προρ-
ρήθέντος Κιοπρουλή, διὰ τοῦ ἐν τῇ βασιλευσσίᾳ
Ἀνθυπάτου, εἰς τὸν τότε Πατριάρχην, (ἦν δὲ οὗτος
Διονυσίος δ. Δ', ὁ ἐπωνυμιούμενος Μουσελίμης) ἵνα,
μετὰ πάσης μεγαλοπρεποῦς παρατάξεως, ἐνταφια-
σθῆ τοῦ Παναγιωτάκη ὁ νεκρὸς, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ
κτισθέντι Μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν αὐτοῦ τελευταίαν
θέλησιν.

» Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐπιταγήν, προσκλη-
θέντες πάντες οἱ ἡμογενεῖς, καὶ αὐτοὶ προσέτι οἱ
τῶν Ἑυρωπαϊκῶν δυνάμεων πρόεδροι, συνδραμον
εἰς τὴν μετὰ μεγάλης πομπικῆς ἐκφορᾶς διὰ θα-
λάσσης γενομένην κηδείαν, ἐν ταύτῃ τῇ Μονῇ, τοῦ
αἰδιδίμου τούτου Κτίτορος αὐτῆς, καὶ δεῖκνυται ὁ
τάφος αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ Νάρθηκος εὐθὺς εἰσελθόν-
των τὴν πύλιν αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ
ἐπιτύμβιον ἔχει οὕτως αὐτολεξεῖ:

» Τῷ Σπρί Θεῷ
Παναγιώτης.

Ἐνθάδε κεῖται Παναγιώτου δέμας,
Ἑρμάνεως Ἀνακτος ἀρίστου λίαν,
Μέγα διαπρέψαντος ἐν σοφῶν λόγοις,
Καὶ βασιλείας ἀξίαν εὐλοφότης,
Λελοπότος φῶς, πρὶν τὸ γῆρας προφθάσῃ.
Νυχὴ δ' ἀπέπτη χῆρον ἐς μακαρίων.
αρχῆ. Σεπτεμβρίου Κβ'.

» Ἄνωθεν δὲ τοῦ ἐπιτυμβίου τούτου, ἐπὶ τοῦ
αὐτοῦ μαρμαροῦ, κεῖται ἀνάγλυφτον καὶ τὸ πα-
ράσημον τοῦ Παναγιωτάκη, τοῦτο δὲ εἶναι, ὡς
τὸ κηρύκειον τοῦ Ἑρμού, ταυτέστι, ἑξ ἑξῆς, ἔχουσα
ἐκατέρωθεν δύο θραῖς περρωτοῦς, περιπεπλεγμένους
καὶ ἀντιπροσώπους πρὸς ἄλληλους.

» Βιδοποιούμεν ἐνταῦθα τὸν ἀναγνώστην μας, ὅτι
τὰ ἀνωτέρω εἰρημνέα περὶ τοῦ τόπου, εἴθε ὁ
Παναγιωτάκης ἐτελεύτησε, καὶ περὶ τοῦ μεγα-
λοπρεποῦς αὐτοῦ ἐνταφιασμοῦ, εἶναι γνώμη τοῦ
Παναγιωτάτου πρώην Κωνσταντινουπόλεως Κυρίου
Κωνσταντίου τοῦ Α', ἀνθρῶς ἀρχαιολόγου καὶ πα-
λαιοστοροῦ, γνῶμη ἡμῶς, βλάσιν ἔχουσα τὰς μαρτυ-
ρίας, ὧν αὐτὸς ἤκουσε γηραιῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν,
καὶ τὴν Ὀθωμανικὴν ἱστορίαν, τὴν ὑπὸ τοῦ αἰδιδί-
μου αὐθέντου Μολδάουζα, Δημητρίου τοῦ Κάντεμι-
ρου, συμφώνως λεγόντων τὰ αὐτά. Ἀλλ' ἕπειδὴ ὑ-
πάρχει ἐν τῇ Μονῇ ἕτεραί τις σημειώσεις, δια-
φωνοῦσα πρὸς ταῦτα ἐν μέρει, δὲν ἤθελεν εἰσθῆαι

καὶ οἱ τούτου μεταφράσαι, αὐτικὴ ὄντι, ἀριθμοῦσι τὸν χρό-
νον, κατὰ τὸ Γρηγοριανόν. Καλενδάριον, τὸ ὅποιον, ἐπὶ τοῦ 12'
αἰῶνος, πρότερον τοῦ κατ' ἡμᾶς ἕκκα ἢ μέρα.

περιττόν νὰ βάλωμεν καὶ ταύτην ὑπ' ὄψιν, πρὸς
ἀνάκρισιν αὐτῆς, καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας.

Ἀεγεί λοιπὸν ἡ σημείωσις οὕτω: α ἐν ἔτει ἀρχῆ,
ἐν μηνὶ Ἀυγούστῳ τῇ ς'. πυρκαυστος ἐγένετο ἡ
Μονὴ αὕτη ἀνεκαίνας δὲ αὐτὴν Παναγιωτάκης
Μαμωνᾶς, καὶ πρώτος Διερχομενὸς καὶ ἐξ ἀπορρήτων
τῆς ὑψηλῆς Πόρτας, ὅς καὶ ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν
χρῆμα ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ, συνεκστρατεύσας ἐκείσε
μετὰ τοῦ ὑψηλοτάτου Κιοπρουλή Πασᾶ, ὅστις καὶ
ἠχμαλώτευσεν αὐτὴν, καὶ ὠπηγάγετο εἰς τὴν ἐξου-
σίαν τῶν Ὀθωμανῶν, οὕσαν πρότερον ὑπὸ τῶν
Βενετσάνων. Ἐκείθεν δὲ μετήγαγον αὐτὸν ἐν τῇ
ἀγίᾳ ταύτῃ Μονῇ, ὡς Κτίτορα, καὶ ἐνεταφίασαν
ἐν τῷ Νάρθηκι. »

» Τῆς Σημειώσεως ταύτης τὸ μὲν, ἐν μηνὶ Ἀυγού-
στῳ τῇ ς', ἐμφαίνει πιθανωτάτην τὴν πυρπόλησιν.
τῆς Μονῆς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, ἐξ ἀπροσέξιας
τουχόν, εἰς ὀλονόκτιον πάντως ἀγρυπνίαν ἀχολα-
ζόντων τῶν ἐν αὐτῇ Μοναχῶν. Σύμφωνος δὲ καὶ
ἡ τοῦ ἔτους ἐποχῆ, 1672, μετὰ τὴν προρρήθειαν
σημειώσιν, εἴτε ἐκείθεν μεταγραφθεῖσα καὶ ἐν-
ταῦθα ἡ αὐτῆ, εἴτε ἐκ παραδόσεως ἀγράφου πα-
ραληφθεῖσα (1). Τὸ δὲ, ὅτι ὁ Παναγιωτάκης ἐπλή-
ρωσε τὸ κοινὸν χρῆμα ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ, κατ'
αὐτὴν δηλονότι τὴν ἐποχὴν, 1672, τοῦτο ἀντι-
κεῖται οὐ μόνον εἰς τὴν προφανῆ τοῦ ἐπιτυμβίου
αὐτοῦ μαρτυρίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ περιστα-
τικῶς ἱστορούμενα πράγματα καθότι ἡ ἀλώσις
τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν προέλαβε τοῦ Π-
αναγιωτάκη τὸν θάνατον ἕτη, κατὰ τὸν ἱστορι-
κὸν ἄμμερ, λέγοντα βήτως ὅτι, α ἐν ἔτει 1669
κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 26, πρὸς τὸ ἐξημέρημα
τῆς 27 Σεπτεμβρίου, ἦσαν (οἱ πολιορκούμενοι) τὸν
μέγαν Σταυρὸν, τὸν ἐπὶ τοῦ ὀχυρώματος τῆς Καν-
δίας (Κάνδακος) ὑψούμενον, καὶ τῇ ἐπαύριον τῷ
πρωτῷ, περὶ ἐνάτην ὥραν, ἐδέχθη ὁ Κιοπρουλής,
ἐπὶ δίσκου ἀργυροῦ, τὰ 83 κλειδιά τῆς πόλεως,
τῶν φρουρίων καὶ πασῶν τῶν δημοσίων οἰκοδο-
μῶν » (2). Ἦστε ἡ ἀνωτέρω χρονολογικὴ Σημείωσις
περὶ τῆς τελευταίας τοῦ Παναγιωτάκη δεῖκνυται
σφαλερᾶ. Σφαλερὰν ὡσαύτως δηλοποιεῖται καὶ οἱ
Καλενδάρια τὴν ἀπὸ ἀλώσεως Κρήτης ἐποχὴν,
ἀριθμοῦντες αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 1671 ἔτους, ἀντὶ ἀπὸ

(1) Ἡ ἐποχὴ αὕτη περὶ τῆς πυρπόλησεως τῆς Μονῆς, ἀκριβῶς
ἐξεταζομένη, εἰρκακεται ἀπίθανος πολὺ. Καθεὶ ἡ ἐτοιμασία
τοσαύτη: ὕλης, ὅση ἀπαιτεῖται πρὸς ἀνεκαίνας Μονῆς Βασι-
λικῆς, ἐξ ὀλοκλήρου ἀποφωδίσιας, ἢ πανταχῶθεν ἀνήγερος
τῶν τοιχῶν αὐτῆς, διόλου λιθακτίτων, εἰς ὕψος τρίστονον, ἢ
προσθήκη τοῦ Νάρθηκος, καὶ τοῦ Γονακείου εἰς τὸν θεῖον τῆς
Θεοτόκου Ναοῦ, ἢ ζωγράφους τούτου καὶ τοῦ ἐστασίου,
καὶ εἴτε ἄλλο ἀπὸ τῆς, ὅσον ἐνδέχεται, ἀπερωτέραν ἡμᾶς
καὶ λαμπροῦσαν οἰκοδομήν ἱεροῦ καταγωγίου, ἀπάντων τού-
των, λέγω, ἢ ἐκτελέσει εἰς θύλαγμα. Ἰνὸς ἐνταυτοῦ, φαίνεται
τῷ ὄντι πρᾶγμα ἀπίθανον πάντη καὶ δυσπαράδεκτον. Ἄλλ' ὅτι
μ.ς, τοιαύτην εὐρόντες μαρτυρίαν ἐν ταῖς χειρογράφοις τῆς Μο-
νῆς, περὶ τοῦ πότε ἐπυρπολήθη, δὲν ἐκρίναμεν εὐλόγον τὴν
ἀποσιώπησιν αὐτῆς.

(2) Τομ. 1Α'. σελ. 327 τῆς Γαλλ. μετάφρ.

τοῦ 1669 ἔτους, ὡς εἴρηται, καὶ διορθωτέον αὐτὴν,
διὰ τῆς προσθήκης δύο ἐτῶν. Ἀλλ' ἐπανεβλῶμεν
ἐπὶ τὴν σειράν τῆς ἱστορίας.

» Δύο ἔτηματὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ αἰδιδίμου Π-
αναγιωτάκη, ἤγουν τῷ 1675 ἔτει, κατὰ τὸν ὀ-
κτώβριον, ἐπεσκέφθησαν τὴν Μονὴν ταύτην δύο
περιηγηταί: Ἰάκωβος Σπῶν, Γάλλος τὸ γένος, καὶ
Γεώργιος Οὐίλλερς (Wehler), Ἄγγλος εὐγενής: ὁ
μὲν πολυμαθὴς ἀρχαιολόγος καὶ ἱατρὸς, ὁ δὲ Ἄγ-
γλος, ἀρχαιολόγος καὶ βοτανικός. Οὗτοι ἀράξαντες
εἰς τὴν νήσον Χάλκην, κατέλυσαν εἰς τὴν Μονὴν
μας, νεωστὶ ἀνακαινισθείσαν. Οἱ Καλόγηροι, διη-
γεῖται ὁ Σπῶν (1), ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς με εὐγέν-
ειαν, καὶ ἐχορήγησαν εἰς αὐτοὺς ἱκανὰ στρώματα
καὶ σκεπάσματα τὸ ἐσπέρας. Ὁ αὐτὸς Σπῶν (2) ἀ-
ναφέρει καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Παναγιωτάκη
προρρήθειαν ἐπιγραφὴν, τὴν μεταξὺ τοῦ παραση-
μοῦ καὶ τοῦ ἐπιτυμβίου αὐτοῦ κειμένην, ἣγουν,

Τῷ Σπρί Θεῷ
Παναγιώτης (3)

» Περιγράφων δὲ καὶ τὸ παράσημον αὐτοῦ λέ-
γει ὅτι ἔχει ἄνωθεν ἐπικειμένην λεοπαρδου κεφαλὴν,
τῆς ὁποίας μύλις διακρίνεται ἤδη ἡ περιφέρεια, ἐ-
ξίτηλος γινομένη καθ' ἐκάστην ἐκ τῆς τριβῆς τῶν
ποδῶν, τῶν εἰς τὸν ναὸν εἰσερχομένων καὶ ἐξερ-
χομένων. »

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑ.

(Τέλος. ἴδε φυλλὸς. 232, καὶ 233.)

—ooo—

Ι.

Ἐνταῦθα δεῖν νὰ ἐκθέσωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ
τῆς πολιτείας τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος Δανιήλου Πέ-
τροβίτις.

Αἱ κρίσεις ἡμῶν, ὅσας εἴχομεν σχηματίσαντες
ἐκ τοῦ σύγγεγος περὶ τῆς πολιτείας ταύτης, ἦσαν
δίκως ἐναντίαι πρὸς τὰς ἐλπίδας τὰς ὁποίας πολ-
λοὶ συνέλαβον, μὴ εἰδότες τὸν τόπον, καὶ ἀπολύ-
τως ἐξετάζοντες τὰς ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ νέου Βλαδίκαι
ἐπενεχθείσας μεταρρυθμίσεις. Δυστυχῶς ὁ χρόνος
ἐδικαίωσεν ἡμᾶς καὶ ἐπετύπωσε τῇ πολιτείᾳ τοῦ

(1) Περιήγ. ἐν τῇ Ἀνατολ. Γσμ. Α'. σελ. 163.

(2) Αὐτ. Τομ. Α'. σελ. 300. τῆς ἐκδ. τοῦ 1724.

(3) Ἡ θίστιος αὕτη ἐπιγραφὴ χρωματίζεται εἰς τὸν ἀκριβῆ
τούτου ἀρχαιολόγου, Σπῶν, ὅστις διέσωσεν αὐτὴν εἰς τὸ σὺν-
γραμμά του εἰσελθὼν, ἤθελεν εἶσθαι ἀγνωστός εἰς ἡμᾶς, ὡς ἐ-
καλεῖσθαι τὴν σήμερον κοινῶς, ὡς μετὰ εἰας δύναται
τις νὰ μαντεύσῃ ἕλην ἀμυδρῶ τοῦ δευτέρου αἰῶτος, καὶ ταῦτα
ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ ἐγγράφως περιτιθέμενα ὁ δὲ πρῶτος ἄτιμος
ἐγένετο σπαντάσιον ἀφαιρῆς.

Δανιήλου Πέτροβίτις χαρακτηρᾶ τοιοῦτον, ὥστε,
καὶ ἂν ἐξ ἀποφάσεως ἐπεχειροῦμεν νὰ καλύψωμεν
τὴν γυμνότητα καὶ τὸ οἰκτρὸν θέαμα αὐτῆς, αἱ
πληγαὶ ἦσαν ἀδύνατον. νὰ μὴ ὠσιν ἐν τῷ κρυπτῷ,
καὶ ἤθελεν διαφραίνεσθαι καὶ ὑπ' αὐτὸ τὸ παχύτα-
τον κάλυμμα.

Ὁ ὑψηλότατος Δανιήλος Πέτροβίτις, ἀπεκδυθεὶς
τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, περιποίησε μὲν ἐαυτῷ
χαρακτῆρα πρεποδέστερον, ἀλλ' ἀπέβαλε τὴν γοη-
τείαν ἣν περιέβαλλεν αὐτῷ ἡ ἐξουσία αὐτῆ, καὶ
ἐγκαταλελειμένος ὡς ἔμεινεν εἰς τὰς μικρὰς αὐτοῦ
δυνάμεις τὰς ἐπιγείους, κατέφυγεν ἐξ ἀνάγκης εἰς
βίβλια μέτρα διὰ νὰ περιστείλῃ καὶ χαλιναγωγῆ-
σῃ τὸν δυσήνιον ἐκείνον λαόν, ὅστις ἄλλοτε, ἐν
καίρῳ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, ἂν οὐχὶ κατὰ
πάντα, ἐν μέρει τοῦλάχιστον ὑπήκουε φοβούμενος
τὰς πνευματικὰς ποινάς.

Ὁ νέος πρίγκιψ ἔγχευε γυναῖκα ἐξ ἐπισήμου ἐμ-
πορικοῦ οἴκου τῆς Τεργέστης: ὁ γάμος οὗτος κα-
πέστησε γνωστὰ τῷ ἀρχαιτύπῳ καὶ πολεμικῷ ἐ-
κείνῳ λαῷ ὅσα οὐδ' ἐξ ὀνόματος σχεδὸν ἤξευρεν
ἡ ἡγεμονία, σὺν τῇ αὐτῇ αὐτῆς, εἰσήγαγε τὰ ὀέλ-
γητρα καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτι-
σμοῦ: ἐπειδὴ δὲ οἱ πόροι, συμπεριλαμβανομένης
καὶ τῆς ἐτησίως ῥωσικῆς ἐπιχορηγήσεως, δὲν ἦσαν
ἐπαρκεῖς, ἐδέησε νὰ δημιουργηθῶσι νέοι ἐντεῦθεν
φόρος ἔγγειος καὶ φόρος ἐξαγωγῆς (1), τοκογλυφία
τῶν δημοσίων χορῶν, δήμευσις τῶν κτημάτων τοῦ
κλήρου καὶ τῶν μοναστηρίων, καὶ τὸ πάντων χει-
ριστὸν κόμματα καὶ φατριαί, γνωσταὶ ἡ μὲν ὑπὸ
τὸ ὄνομα ἀδλικῆ, ἡ δὲ εθνικῆ. Καὶ ἡ μὲν ἐθνικῆ,
ἡ καὶ πολυαριθμότερα, ἦς ἀρχηγὸς θανόντος τοῦ
Πέτροβιτις ἀνεδείχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ
θεῖος τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος Γεώργιος Πέτροβίτις,
πρόεδρος τῆς Γερουσίας, ἐμμένει ἀσθηρῶς εἰς τὰ
πατροπαράδοτα, καὶ προθύμως θύει τὰ πάντα ὑπὲρ
τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος. Ἡ δ' αὐλικὴ εὐα-
ριθμος μὲν τὸ ποσόν, ἀφρονὸς δ' εἰς ἀφρόνους δαπά-
νας καὶ εἰς ἀναρμόστους πολυτελείας, δύναται ἀπε-
ρισκέπτως νὰ θύσῃ καὶ αὐτὴν τῆς πατρίδος τὴν ἡ-
νεξαρτησίαν, ἀντὶ πενιχρᾶς τίνος αὐξήσεως τῆς
χώρας, καὶ μετέρχεται θεμιτὰ τε καὶ ἀθέμιτα,
περιφρονεῖ τὸν νόμον, κατασπατάλα καὶ ληστεύει
τὸ δημόσιον, πολλὰκις δ' ἀνασπᾷ καὶ τὴν μάχαι-
ραν τῆς δολοφονίας κατὰ παντὸς ἐναντίου ἀπο-
λαύοντος τουχόν τῆς τοῦ κοινῷ ὑπολήψεως. Ἀλλ'
ἀμφότεραι, μὴ τολμᾶσαι νὰ ἔλθωσιν εἰς βῆξιν φα-
νεράν, καθόσον ἐκατέρωθεν φοβούνται τὸν ἐμρόλιον
πόλεμον, ὅστις ἐπόμενον ἦν νὰ ἐκτραγῆ πεισματώ-
δης καὶ αἱματηρῆς, ἐξήτησαν ἐρείσματα ἐξωθέν,
ἢ μὲν αὐλικῆ ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ κατὰ δεύτερον
λόγον ἐκ τῆς Τουρκίας, ἢ δ' ἐθνικῆ ἐκ τῆς Ρωσσί-
ας, δυσμενῶς διακειμένης πρὸς τὸν πρίγκιπα
καὶ ἀφελούσης αὐτῷ τὴν γοργήαν. Ἐν τῷ μεταξὺ
ἢ Ἄυστρῳ, ἣτις θεωρεῖται ἐνεργήτατα τὸν χρονο-
σμῶν τῶν δύο ἐξουσιῶν, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ὑπεριπτά-
σαι διὰ τοῦ κροσικικοῦ ἀρχηγῷ, ἀπᾶξ ἀπέστυχουσα
διὰ τοῦ πνευματικοῦ, ἔτριψε τὴν χειρὸν ἀμφοτέρων.

εις τὸ μέσον. ὅπως ὠφεληθῆ ἐκ τῶν παραπτώματων ἐκατέρων.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Βλαδέκας Δανιήλος ἀπεδήμησεν εἰς τὴν ἐσπερίαν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ πραγματώσασθαι τῇ ταύτης συνάξει τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς αὐλικῆς φατρίας, ἥς τινος οὐ μόνον ἀρχηγός ἀλλὰ καὶ καταρτιστής ἐστίν. Ἀφ' οὗ ἐπί μακρὸν δίκην ἐπαίτου περιεφέρετο κροῦων τὰς θύρας τῶν μεγάλων ἀποτυχῶν τοῦ ποθομένου, ἐπανήλθεν εἰς τὰ ἴδια, ὅπου εὖρος τὰ πράγματα εἰς χεῖρονα θέσει ἢ ὅ,τι ἦσαν πρό τῆς ἀποδημίας του. Ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Μίρκος, διαπιστευθείς ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος τὰς ἡνίας τῆς διοικήσεως, μετέηλε τὰ αἰσχίστα, προγραφάς, δημεύσεις, καθείρξεις, δολοφονίας, τὰ πάντα ὅπως κορέσῃ τὰ προσωπικά· πάθη τῆς οἰκογενείας του. Ὁ Γεώργιος Πέτροβιτς, φυγόπατρις ἐκούσιος, κατέφυγεν εἰς τὴν Αὐστρίαν μετὰ πάντων τῶν οἰκείων αὐτῷ ὅπως σῶσθαι τὴν ζωὴν ὁ λαός, ἐξημέμενος καὶ διηρημένος, ἀπέπτυσεν πάντα χαλιὸν, διότι δὲν ὑπῆρχε πλέον ὁ Γεώργιος Πέτροβιτς, ὅστις προσέταρξεν τῆς ἐθνικῆς μερίδος καὶ συνέχων τὰ πρόσωπα, ἀνεχαίτιζε τὴν ὁρμὴν τῶν φιλοπατριῶν καὶ ἐκόλυε τὴν ῥῆξιν, ἣν ἐφαίνετο προκαλῶν ὁ Μίρκος διὰ τοῦ πολιτεύματος αὐτοῦ. Ὡστε τὰ δευτὰ πανταχόθεν περισφίγγουσι πλεονάσαντα, καὶ ἡ θεραπεία ἀπαιτεῖ σύντονα καὶ δραστήρια φάρμακα, τὰ ὅποια οὔτε ὁ πρίγκηψ Δανιήλος δύναται νὰ χορηγήσῃ, μὴ ἔχων τὴν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένην δύναμιν διότι σήμεραν, ἐκτός ὅτι ἀπέβαλε καὶ τὰς ἐξωτερικὰς συμπαθείας, κακῶς προσενεχθεὶς πρῶτον μὲν πρὸς τὴν Ἰψήλην Πύλην ἣν περιεφρόνησε παριδῶν, εἶτα δὲ πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ἣν δυσπρόστησεν ἐπικαλεσθεὶς τῷ 1852 τὴν ἀρωγὴν τῆς Αὐστρίας, τελευταῖον δὲ πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἣν ἔθηκεν ἐν δευτέρῳ ἀποταθείς πρῶτον πρὸς τὴν Γαλλίαν οὔτε ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Μίρκος Πέτροβιτς, διότι ἡ ἐπ' ἀνόμοιότης αὐτοῦ εἰς τὰ πράγματα ἤθελεν εἶσθαι τὸ σημεῖον τῆς φανερᾶς ῥήξεως καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὃν φαίνονται ὑποθαλάσσιαι καὶ αἱ ξενικαὶ ἐπεμβάσεις, τὰς ὁποίας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκάλεσεν ἡ ἀσκαπὸς πολιτεία τοῦ ὑψηλοτάτου Δανιήλου· αἱ ξενικαὶ ἐπεμβάσεις, τὸ δηλητήριον τοῦτο ὅπερ ὡς σηπεθῶν ἔρπει κρύφα καὶ διαφθείρει ἐν πρώτοις τὸν χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ ὅστις ἡσυχίαν ἀνοίξας αὐταῖς ἀγκάλαις, εἶτα δὲ φθάνει μέχρι τοῦ κατοροῦξαι αὐτὸν τοῦτον τὸν λαὸν ζῶντα!

Ποῦ λοιπὸν ζητήσιον τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ, ἀφ' οὗ τὰ πράγματα περιήλθεν εἰς τοιαύτην ἀκμῆν; Τὸ τοιοῦτον εἶναι ζήτημα πάντῃ ξένον τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ, καὶ τὰ ἡμέτερα ὅρια δὲν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ θιγῶμεν τὴν χορδὴν ταύτην. Τὸ ἔργον εἶναι ἔργον περιηγητοῦ ἀφηγουμένου τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ, καὶ μόνον, κατὰ παρέκδοξιν διαλαβόντας ἐν ὀλίγοις τὰ τῆς ἐκτετάτης καταστάσεως τοῦ Μαυροβουνίου, ὡς ἀνωτέρω ἐν ὀλίγοις διέλαβε τὰ κυριώτερα ἱστορικά γεγονότα.

Πλὴν δυστυχῶς αἱ σημεριναὶ εἰδήσεις ἐπικυροῦσι τὰς ἀνωτέρω γραμμὰς δὲν ἐφανταζόμενα ὅτι ἠθέλωμεν ἀποβῆ μάντις κακῶν. Ὁ τοσοῦτον ἀλλοπρόσκαλλος φανείς τὴν πολιτικὴν ἄλλως τε δὲ μεγάλου μιν πρίγκηψ Δανιήλου δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν τῷ ζῶσι· σφαῖρα πυροβόλου διευθυνομένη ὑπὸ ἀγνώστου χειρὸς, διασχίσασα τὸ νωτιαῖον αὐτοῦ ὁστοῦν, διήλασε τοῦ στήθους, καὶ μετὰ ὀλιγόωρον ἀγωνίαν κατέβαλε νεκρὸν τὸν κολοσόν· σήμερον δὲ τὸ Μαυροβούνιον, τοῦτόστιν ἡ αὐλικὴ φατρία, θρηνεῖ τὴν στερῆσιν τοῦ ἀνδρός (α).

ΙΑ.

Μίαν ἡμέραν διετρίψαμεν εἰς Σετίγγην, καὶ τῇ βραδύᾳ ἀνεχωρήσαμεν λαβόντες τὴν πρὸς τὴν Σκόδραν ἀγούσαν· μετὰ παρέλευσιν δὲ δύο ὥρων περιόπου, εὐρέθημεν ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Μοράκκα, χειμάθρου ἄρμητικῷ, εἰς τὴν κοίτην τοῦ ὁποῖου συνέρχονται καταρρέοντα ἐκ τῶν πέριξ ἀκρωρείων τὰ ὕδατα τὰ εἰσβάλλοντα εἰς τὴν λίμνην τῆς Σκόδρας.

Κυριακτικῶς ὁ Μοράκκας δὲν εἶναι μὲν ῥοαζ, ἐτι δ' ὀλιγώτερον ποταμὸς, ἀλλὰ πολὺ πλέον ἢ χειμάθρος. Τὰ ὕδατα αὐτοῦ διακροῦσι κατ' ὄλον τὸ ἔτος, καὶ εἰσι κυαναυγῆ καὶ ὄροσερὰ μὲν τὸ θέρος, γλιερά δὲ τὸν χειμῶνα· ἐν ὧρα ἕαρος, διαλυομένων τῶν χιόνων, συμπαρασύρει ἑλάτας καὶ ὑπερμεγέθεις βράχους, μεταβάλλει χροιάν καθιστάμενος βορβορώδης, καὶ κυλινδεῖται παταγῶν ἐπὶ τῆς ἀνωμάλου καὶ χαλικοστρώτου κοίτης του· ὑπερπηδᾷ τοὺς ἐπιπροσθιόντας βράχους, μυκώμενος μυκηθμῶν καταθρόνιον, καὶ δίκην μαινομέμου φέρεται ὄρμητικῶς πρὸς τὸ χάος τῆς Ἰωσαφάτ· ἀλλ' εἶτα τῶν χιόνων διαλυθεῖσιν, γλοκυμὸρμυρος βῆσι καὶ σαφειροῦς καὶ ἀγρόφους, ὡς οἱ μαγικοὶ ἐκείνοι καταρράκται, τῶν ὁποῖων τὸ ἕνθαλαμα ἀπαντᾶται εἰς τοὺς ἀνατολικούς μύθους. Τίνος ἕνεκα ἡ μεταβολὴ αὕτη; Ἐρωτήσατε τὰ θαυμάσια ἐκείνα ὄρη, ἀφ' ὧν λαμβάνει τὸ ζῆν! τὰ ὄρη ἐκεῖνα ὧν ἡ κορυφὴ ὅτε μὲν ὡς πολιόθρηξ κεφαλὴ λευκάζει χιόνουσκεπής, ὅτε δὲ χλοάζει ὡς τάπηξ μεταξὺ ὄπτιλος, καὶ τὰ πλευρὰ τῶν ὁποῖων ἐντὸς μυριῶν βαγάδων, ἐντὸς φαραγγῶν καὶ κρημῶν ποικιλομόρφων ἐγκρύπτουσι τὰ μεγάλα μυστήρια, ὅσα ὁ Θεὸς ἐπέφυλαξεν αὐτῷ καὶ μόνῳ, δίκην τεχνίτου τελειοτύπου, μὴ ἀξιοῦντος νὰ μυσταγωγῆσθαι εἰς αὐτὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ ἥλιος ἤδη ἀνέτελλεν ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ Μοράκκα· τὰ νάματα τοῦ ὄριζον ἐκατέρωθεν ὄχθαι ἀνώμαλοι καὶ ἀνόμοιοι, προχωροῦσαι ἐντὸς κοιλάδος στενῆς, ἧτις πρὸς ἀνατολὰς ἐφάνετο ἀτελεῦτος, ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν

(α) Κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις ἡ Γερουσία ἀνηγγέουσι ἡγεμόνα τοῦ Μαυροβουνίου τὸν ἀνεψιὸν τοῦ ἡγεμόνος Δανιήλου Νικητῆν, καὶ υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μίρκου, χωρὶς προσηλπίσθαι πρᾶγμα παράδοξον, νὰ διαταραχθῆ ἡ ἡσυχία τοῦ τόπου.

περιστροφῶν αὐτῆς. Τὰ λείψανα τῆς χιόνος διελύοντο, καὶ ὁ χειμάθρος πλημμυρήσας ἐκυλίετο μετὰ πατάγου τρομεροῦ. Ὁ ὀδηγὸς εὐδίζεν ἡμῖν πρὸς δεξιὰ τὰ ἀμυδρὰ ἴχνη ἀτραποῦ, δι' ἧς ἐμέλλομεν νὰ διευθυνθῶμεν εἰς Σκόδραν.

— Πῶς; ἀνέκραξεν ὁ συνοδοιπόρος μου, ὅστις εἶχε κακοσυνήθειαι εἰς τὰς ἀμαξήτας ὁδοὺς τῆς Εὐρώπης· πῶς; τὸ μονοπάτι τοῦτο θ' ἀκολουθήσωμεν;

— Βέβαια, ἐκτός ἂν θέλετε ν' ἀναβῆτε τὸ βουνὸν ἐκεῖνο, ὡς ἐκάματε ὅταν ἦλθετε εἰς τὴν Σετίγγην.

— ἂν μὲ ἐρωτήσῃς προτιμῶ τὸ βουνὸν, ἐπανελάβην ἐκεῖνος, διότι ἐμὲ ὁ χειμάθρος αὐτὸς, οἱ ἀτελείωτοι ἐκεῖνοι ἐβράχοι, οἱ ἥποιοι τὸν περιορίζουσι, τὸ μονοπάτι τοῦτο τὸ ὅποιον διέρχεται εἰς τὸ μέσον ὡς ὁ δικηγόρος ὁ ἐλαστοδύων μεταξὺ ὑποδίκου καὶ νόμου, ὅλα αὐτὰ μὲ φοβίζουσι.

Ἐγέλασα ἐπὶ τῇ παρομοίᾳ τοῦ φίλου μου, ὅστις, εἰρησθῶ ἐν παρενθέσει, ἀπεστρέφετο τοὺς δικηγόρους ὡς ὁ πατὴρ μου τὰς ἀμαρτίας του.

Ἀφήσατε λοιπὸν τὰ χαλιναῖρια, καὶ τὰ ζῶα θὰ σᾶς φέρουν ἀβλαβεῖς, διότι γνώριζον καλὰ τὸν δρόμον, εἶπεν ὁ ὀδηγός.

Καὶ προσέθη τριποδιζῶν· τὰ δὲ ζῶα εἶποντο συναμιλλώμενα.

Ἡ ἀτραπὸς εἶχε δύο ποδῶν πλάτος· πρὸς τὰ δεξιὰ ἐξείτεινοντο κατὰ μήκος κρημνοὶ ἀνυπολογίστου ὕψους, ἀριστερόθεν δ' εἰς βάθος ὄχι εὐκαταφρόνητον κατακυλινδούμενα τὰ κολλάζοντα κόματα τοῦ Μοράκκα ἔφερον σκοταδινασίαν· καὶ ἐν τούτοις ἡμεῖς ἐφιπποῖ ἐτριποδιζόμεν ἐκεῖ ὅπου περὶ ἰσως δὲν ἐτολμῶμεν νὰ πατήσωμεν. Ἡ φάραγξ καθόσον ἐπροχωροῦμεν ἀπέβαινε στενωτέρα, καὶ νῦν μὲν ἐφαίνετο ὡς ἀπολήγουσα εἰς γωνίαν ὀξείαν, νῦν δὲ εἰς ἀθάτον στενωτὸν, οὕτως ὥστε πολλαῖς ἐνομιζόμεν βῆσι ἐφθάσαμεν εἰς ἀδιέξοδον σημῆσον, ὅταν ἀφῆνης χειμάθρος καὶ ἀτραπὸς περιελισσόμενοι περὶ ἑαυτοῦς, διήρχοντο ἀναμέσον βράχων ἀγρωπιῶν, ὧν αἱ κορυφαὶ ἐφαίνοντο συμπεπλεγμένα, καὶ ἠνοίγον ἑαυτοῖς νέαν πορείαν. Προβάθεις εἰς ταῦτα τὸν πάταγον τοῦ χειμάθρου, τοὺς μυκηθμούς του ἀνέμου φρίσσοντες εἰς τὰ θάθη τῆς κοιλάδος, τὸν εἶζον κρωγμῶν τοῦ γυπὸς ἱπταμένου ἐπὶ τῆς ἀβύσσου, καὶ τότε θέλει ἐνοιῆσαι τί ἐστὶ φρικτὴ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἐνταυτῷ καταχθονία.

Ὁ ὀδηγὸς ἡμῶν προηγετο ἀμέριμος· ἀλλ' ἡμεῖς, τὸ ὁμολογῶ ἐν συνειδήσει, ἐτρέπομεν οἷον ἐπικρεμάμενοι τῆς ἀβύσσου, καὶ πολλαῖς ἐκλείομεν τὰ ὄμματα, παραδίδοντες ἑαυτοὺς εἰς τὸ ἐλεος τῶν χαλινοπόδων ἡμιόνων μας· ἡ φαντάσια μάλιστα συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ αὐξήσῃ τὸς ἡμετέρους τρόμους, διότι ὅλος ὁ παράδοξος κόσμος τῶν πνευμάτων, τῶν φασμάτων καὶ τῶν μοιρῶν, δι' ὧν αἱ παραδόσεις κατοικεῖουσιν τοὺς ἀγρίους ἐκείνους τόπους, ὅλος παρεστῆ εἰς τὴν διάνοίαν μου, συμπεπλεγμένον ἐν χορῷ φνακρῶ καὶ δίκην στροβίλου περιελισσόμενος, καὶ μικροῦ δεῖν αὐτὸς αὐτὸν ἐξελάμ-

βαινον ἀντι σκιάς πλάγντος ἢ φάσματος μαγνητοῦ τινος ὀρσειβίου.

Ἀφῆνης, ἐν ᾧ ἐπι-ἐβαδίζομεν ἐν μέσῳ κρημῶν καὶ βράχων πελωρίων, εὐρέθημεν εἰς τὴν εἰσοδὸν μικρὰς πεδιάδος, ὀριζομένης ἐκατέρωθεν ὑπὸ βουνῶν τρομερῶν, δι' ἧς ὁ Μοράκκας, ἐλευθέραν εὐρίσκων δίοδον, ἔρρεσεν ἀφρίων καὶ ταχύς.

Δεξιόθεν, ἐπὶ γηλόφου, ἐκεῖτο τὸ ἀρχικὸν χωρίον τῆς ἀνατολικῆς ἐπαρχίας Ρέδσακα-ραῖα, συγκείμενον ἐξ εἰκοσι περιόπου καλυθῶν ζυλιῶν, καὶ περιλαμβάνον μιαν ἐκκλησίαν, ἧτις δίκην πυραμίδος ἐγείρεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χωρίου, μὴ διακρινόμενη εἰμὴ ἐκ τοῦ κώδιμος, καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Πληθὸς λαοῦ διεσπαρμένου τῆδε κάκεισε περὶ τὴν ἐκκλησίαν, περιεφέρετο ἐν ἐορτασίμῳ στολήν εἰς τὰ πρόθυρα τῶν καλυθῶν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μοράκκα· αἱ γυναῖκες φοιδραὶ καὶ ἀνθοστόλιστοι συνωθούντο περὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ παιδιά, λάμποντα μᾶλλον ἐξ εὐρωστίας ἢ ἐκ πολυτελείας, εἰς ἣν ἐθίζομεν αὐτὰ ἡμεῖς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀνατρέφοντες καὶ ἐκφραυλλίζοντες ἐν τρυφῇ λόττη, τὰ παιδιά, λέγω, ἔτρεχον ἐπαιζόν καὶ ἐπήδων, ἐπικλομοῦντα δι' ἀφελούς χάριτος τὸ τροπὸν καὶ γραφικὸν ἐκεῖνο θέαμα.

Ἦτον 28 Ἀπριλίου, ἡμέρα ἐπέτειος τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐορταζόμενη, ὡς ἔμαθον παρὰ τοῦ ὀδηγοῦ ἡμῶν, μετὰ πολλῆς ἐπισημότητος ἐν τῷ χωρίῳ, διότι ὅτε τῷ 1714 ὁ Βεζύουχ τῆς Βοσνίας Νουουμάν μετὰ τῶν πασσάδων τῆς Βαζεγοβίνης καὶ τῆς Σκόδρας, εἰσελθὼν κατεπευρόλησε καὶ ἐδήλωσε τὸν τόπον, μόνου τοῦ χωρίου ἐκεῖνου ἐρείσατο, κατὰ διαταγὴν τοῦ Μεγαλομάρτυρος ἁγίου, ἐπιστάτος αὐτῷ κατ' ὄναρ. Χάριν τῆς ἐορτῆς λοιπὸν ἀπεφασίσαμεν νὰ διανύσωμεν τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην εἰς τὸ χωρίον· διὸ περυσαντὸς ἦλθομεν εἰς μικρὸν κωμυτεῖον (ἂν κωμυτεῖον δύναται νὰ κληθῆ ἐλεεινόν τι παράπηγμα πανταχόθεν καταρρέον, καὶ χρησιμεῖον καὶ ἀντι κωμυτεῖου, καὶ τραγῆσι, καὶ μαγειρείου), παρὰ τὴν ἐκκλησίαν κείμενον. Ἐκεῖ εὐρέθη καθήμενος ἀμερῆμον καὶ ῥοφώντας τὸ πικρὸν τῆς Μίσκας ποτῶν, ἐν μέσῳ τῶν νεφῶν τοῦ τσιμπούλιου τῶν, τοὺς σερδάρκας τοῦ χωρίου, γέροντας σεβασμίους καὶ πολιόφρους. Μὴς ἐδόθη θέσις παρ' αὐτοῖς, καὶ μετὰ τὰς προσιμιώδεις προσαγοράσεις τοῦ καλῶς ἤλιθατε, πόθει ἔρρησθε καὶ τὰ τούτοις θεῖα, ἤρχισαν συνερχομένοι καὶ εἰσελθόντες ἡμῖν ἐρωτήσεις ἐλθενιστι, ἰταλιστι, καὶ ἐλληνιστι· ἡμεῖς δὲ ἀπεκρινόμεθα ὄχι ὡς ἠθέλωμεν ἀλλ' ὡς ἠδυνάμεθα εἰς ὅ,τι ἐνοιούμεν.

Τὸ πέριξ ἡμῶν τόμαπλεγμα, ἦττον γραφικὸν τοῦ τῶν ὀρσειβίων ὡς πρὸς τὸν ἱματισμὸν, εἶχε τὸ ἀρχαῖκὸν καὶ ἀρχαῖον, βριθὸν χάριτος· οἱ ὀρσειβίοι, εἰς ὧν τὰς χεῖρας ἐπέσαμεν, εἶχον πρόσωπον θαμβῶν καταχθονίων, φλογόβλων τὰ ὄμματα καὶ αἰμοφόρων τὰ ἐνδύματα· ἀλλ' οἱ πεδιάδοι οὗτοι, ἐνδεδυμένοι λευκὰ καὶ πλατεῖας βράχους, γιτώντες

φιαούς και κεφαλοδέσμιους μαύρους, περιεζωσμένοι
 όπλα σπινθηροβόλα, και πρσεις μὲν υπερήφανοι δὲ
 τὸ βλέμμα, ωμοιάζον λέοντας μεγαθύμους ή-
 ρεμούτσας.

Αἴφνης τὸ πλῆθος διασχίσθη, υποχωροῦν ενώ-
 πιον μεγαλοσχήμενος, βαθὸν και λευκὸν τρέφοντος
 πάγων και πλουσιωτέρου τῶν λοιπῶν Μαυροβου-
 νιωτῶν κατά τὸν ἰματισμὸν. Ὁ ἀνήρ’ αὗτος ἦν ὁ
 ἐφημέριος τοῦ χωρίου· ἐπιστολογράφει και ἐξιφρα-
 ρεῖ, βραβεία σπάθη ἐξήστραπτεν εἰς τὴν πλευράν
 αὐτοῦ, και ἀντὶ τουρκικοῦ εἶχεν ἀνά χεῖρας βρά-
 βδον ἱερρατικὴν.

Οἱ ἀνηρικοί ἤρωες, οἱ ἀρματωλοὶ τοῦ Ὀλύμ-
 που, οἱ πλανητόβιοι ἱππῶται τοῦ μεσαιῶνος δὲν
 πιστεῖται νὰ εἶχον βλέμμα φλογερώτερον ἢ ἥθος
 ἀρμυρνεότερον ἢ παρουσία μόνη τῆς ἀγριώσεως
 τοῦ κρείου νὰ τρομάξῃ στρατὸν δόλοκληρον.

Ἐρωτήσας τίνες και πόθεν εἴμεθα και μαθῶν, ἀν-
 τελάβετο τῆς χεῖρός ἡμῶν εὐνοϊκῶς και εἶπε, τὴν
 φωνὴν ἡμῶν λαλῶν.

— Εἶθε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἐγεννήθητε εἰς
 τὴν Ἑλλάδα; εἶπέτε με διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι
 ἐγὼ τὴν γνωρίζω και τὴν ἀγαπῶ τὴν Ἑλλάδα· εἰς
 τὴν προσευχὴν μου κάθε ἡμέραν εὐχομαι διὰ τὴν
 εὐδαιμονίαν της και παρακαλῶ διὰ τὸ καλὸν της·
 ἐγὼ γνωρίζω και τὸν βασιλέα σας και ὠμίλησα
 μετ’ αὐτοῦ.

— Ἦλθεσ ἴππῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα;

— Ἐπολέμησα μάλιστα και ἐχυσα τὸ αἷμα
 μου δι’ αὐτὴν.

Ταῦτα εἰπόντος τοῦ ἐφημερίου, δισταύρωσα
 τοὺς βραχίονας, και προσήλωσας ἐπ’ αὐτοῦ τὸ
 βλέμμα, διατέλεσα ἐπὶ μακρὸν παρατηρῶν αὐτόν.

— Γνωρίζεις με εἶπε γελῶν διτι φέρω εἰς τὴν
 βράχιν ὀδοῦν ἔχοντα δύο ἔτη;

— Ἴ! ἐξοφώνησα ἐκθαμβος, ἐγὼ δὲν σ’ ἐδίδα
 πλέον τῶν ἐξήκοντα.

Τότε ἔλαθεν ἀμφοτέρους κατά μέρος, και ἠρώ-
 τησε μυρία ὄσα περὶ τῆς ἐνεστάσεως καταστάσεως
 τῆς Ἑλλάδος, περὶ τῆς κυβερνήσεως, και περὶ τῆς
 βασιλείας τοῦ Ὀθωνος. Ὁ πανοσιώτατός μας, μὴ γνω-
 ρίτας ἄλλον νόμον ἢ τὸν τῆς σπάθης, δὲν ἐδίδαξας
 καθαπτόμενος και τοῦ κυβερνήτου και τοῦ βασιλεύον-
 τος, και βαθμηδὸν μεταστρέφων τὸν λόγον ἐκ τῶν
 πραγμάτων εἰς τὰ πρόσωπα, συνεπέρανεν ὅτι ἡ
 Ἑλλάς, διὰ τὰ εὐδαιμονήσα, ἔπρεπε ν’ ἀσπασθῆ τὸ
 θανάσιον τοῦ Μαυροβουνίου πολιτεύμα, τὸ μόνον
 συνάδει τῆ φύσει, και κατά πάντα και ἐν πᾶσιν
 ὅμοιον τῶ τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἐθυμάσαμεν τὴν ἱστορικὴν και νομολογικὴν πο-
 λυμάθειαν τοῦ ἀνδρός! ἐπειδὴ δὲ μὴ φειδόμενοι τῆς
 πολιᾶς του, ἀντελέξαμεν και ἀπεκρούσαμεν τὰς
 ἰδέας αὐτοῦ, ἵνα μὴ δυσανεστήσῃ φαίνεται δύο ξέ-
 νους ἐπισκεπτομένους τὴν πατρίδα του, ὁ φιλόξενος
 Μαυροβουνιώτης ἐκλίβε τὴν κεφαλήν και εἶπεν.

— Ἄς ὁμιλήσωμεν λοιπὸν δι’ ἄλλα πράγματα·
 θέλετε νὰ σὰς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν μου;

— Ὁχ τὴν ἀκούσωμεν εὐχαρίστως.

III.

— Μὲ βλέπετε σήμερον ἐφημέριον τῆς Πίστα-
 ναίας; πρὸ ἐξήκοντα χρόνων ἤμην Ὑσκόκ και με-
 τηρχάμην τὴν Τζέτα (α) και τοῦτο διότι ὁ πατήρ
 μου ἀπαγχονίσθη και τὰ κτήματα αὐτοῦ ἐδημιούρ-
 σαν ὑπὸ τοῦ πασᾶ τῆς Ἐρζεγοβίνης. Νέος ἐτι ὄταν
 ταῦτα συνέβησαν, ὠρίσθημ μῖσος θανάσιμον κατά
 τῶν Ὀθωμανῶν, και εἰς ἡλικίαν ἐκκοσιν ἑτῶν κατέ-
 στην ὁ μάλλον περιθώτος και μάλλον τρομερὸς
 Ἰσκόκ τοῦ Μαυροβουνίου. Ἐκαιον, ἔθνον και ἐλε-
 λάτουμ τοὺς Τούρκους διενεκῶς, μὴ πιστεύων ποτέ
 ὅτι ἡδυάμην νὰ χορτάσω τὴν λύσαν μου διὰ τοῦ
 αἱματος τῶν φονεῶν τοῦ πατρός μου, οὗτινος ἡ
 σκιὰ αἰωνίως ἐφαίνεται μοι. Ἰπταμένη ὑπεράνω τῆς
 κεφαλῆς μου και ζητοῦσα ἐκδίκησιν. Ἡμέραν τινὰ
 συνέλαθον ἕνα Αἰγύπτιον ἐμπορον, τὸν ὁποῖον ἐκ-
 λαθῶν ἀντὶ Ὀθωμανοῦ, ἠτομακζόμην ἰδίαις χεραὶ
 ν’ ἀπαγχονίσαι.

— Οἱ Τούρκοι, τὸν εἶπον, ἀπαγχονίσαι τὸν
 πατέρα μου· ὅ ἀπαγχονίσαι λοιπὸν καὶ γὼ· ὄσως
 δυναθῶ ἐξ αὐτῶν!

— Πρὸς Θεοῦ! τί κάμνεις, ἀπεκρίθη ἐκείνος·
 ἐγὼ δὲν εἶμαι Τούρκος, ἐγὼ εἶμαι Αἰγύπτιος και
 τὸ κατά Τούρκων μῖσός σου τὸ ἐννοῶ, διότι και
 καὶ ἡμεῖς οἱ Αἰγύπτιοι εἴμεθα ἀσπονδοὶ ἐχθροὶ αὐ-
 τῶν, και διὰ τοῦτο ἀπεστατήσαμεν λαβόντες τὰ
 ὄπλα ἐναντίον των.

— Ἀλήθειαν λέγεις; ἠρώτησα ἐγὼ.

— Ναί, μὰ τὸν προφήτην, ναί, ἀλήθειαν λέγω,
 ἀπήντησεν ὁ Αἰγύπτιος.

— Τότε λοιπὸν, εἶπον ἐγὼ ἀπολύων τὸν δε-
 σμιον, σὲ χαρίζω τὴν ζωὴν, ἀρκεῖ νὰ με λάβῃς
 μετὰ σοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Και ὄντως μετὰ δύο μῆνας ἔφθασα εἰς Κάιρον,
 ὠπλισμένος ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ποδῶν, και ἐτέχ-
 θην ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μουράτ-μπη.

— Γνωρίζεις τὸν νόμον τοῦ προφήτου; με ἠ-
 ρώτησε μίαν ἡμέραν ὁ μπέης.

— Ὀχι, εἶπον ἐγὼ· ἀλλ’ ἀν ὁ νόμος τοῦ προ-
 φήτου ἦνε καλύτερος τοῦ νόμου τοῦ Χριστοῦ, εὐ-
 χαρίστως ἀρνούμαι τοῦτον χάριν ἐκεῖνου.

Ὁ Μουράτ-μπης ἀπεσεῖλε με πρὸς τὸν μουφτῆ,
 ὅστις με ἐδίδασκε τὸ Κοράνιον, και ἠσπασθην, φειν!

(α) Ἐνεαῦθα λέον νὰ σημεῖώσωμεν τί ἐστὶν Ἰσκόκ και
 τί Τζέτα· οἱ χριστιανοὶ τῶν περὶ τὸ Μαυροβούνιον Ὀθωμα-
 νικῶν ἐπαρχιῶν, εἴτε καταδικασμένοι εἴτε κακοεργήμασιν, εἴτε
 διὰ τὰ ἀποκόσωσιν ἐλευθερίας, ὄραπετεύουσιν ἐκ τῆς περι-
 σθεσ αὐτῶν και δραπετεύουσιν εἰς τὴν ἀγρίαν γῆν τοῦ Μαυροβου-
 νίου, διαμένοντες εἰς τὰ σύνορα, και ἐκεῖθεν ἐπιχειροῦντες ἐπι-
 δρομὰς εἰς τὴν πατριάν γῆν. Οἱ μετανάστες οὗτοι καλοῦνται,
 Ἰσκόκ, ὅ ἐστι πηδῆσαντες εἰς τὰ ἔσω, αἱ
 δὲ ἐπιδρομαὶ αὐτῶν Τζέτα, ταῦτασι λαφύρα γυγίε·
 ἀλλὰ και ἐκ τῶν Μαυροβουνιωτῶν πολλὰκις, ὅταν τις θεωρήσῃ
 αὐτοὺν ἀδικηθέντα, μεταναστεῖσι πρὸς τοὺς γείτονας, οἵτινες
 προθύμως ἀνοίγουσιν αὐτῷ ἀγκάλας, ἐπὶ τῷ ὄρφ νὰ μετέλθῃ τὴν
 Τζέτα κατά τῆς αὐτοῦ πατρίδος.

τὸν ἰσλαμισμὸν· μετέπειτα κατετάχθη εἰς τὸ τά-
 γμα τῶν Μωμελούκων, τῶν ὁποῖων ἀρχηγὸς ἦτο
 τότε τις συνθηκιστὴς μου, ὁ ἀποκτήσας ὑστερον
 τὸσην φήμην Μεχμέτ-Αλλῆς.

Μετὰ μακρὰν πάλιν, ἡ Αἴγυπτος ἠναγκάσθη
 συνθηκολογεῖσθαι μετὰ τοῦ Σουλτάνου, νὰ στρέψῃ
 τὰ ὄπλα κατά τοῦ Βοναπάρτου. Διὰ νυκτὸς κατέ-
 φυγα εὐθὺς εἰς τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον.

— Τί θέλεις; με εἶπεν ὑψηλὸς τις αξιωματι-
 κός, ἐμπροσθεν τοῦ ὁποῖου προσήχθην.

— Ἐπολέμησον τοὺς Τούρκους ὑπὸ τὰς διατα-
 γὰς τοῦ Μουράτ-μπη, διότι οἱ Τούρκοι ἐφόρευσαν
 τὸν πατέρα μου· ἀλλ’ ἐπειδὴ ὁ Μουράτ-μπης εἶνε
 προδότης και ἐσυθηκολόγησε μετὰ τοῦ σουλτάνου,
 θέλω νὰ ἐκδικηθῶ αὐτόν και διὰ τοῦτο ἤλθα νὰ
 πολεμήσω ὑπὸ τὰς διαταγὰς σας.

— Καὶ πόθεν εἶσαι; με ἠρώτησεν ὁ αξιω-
 ματικός.

— Ἀπὸ τοῦ Μαυροβουνίου.

Ἐπειδὴ ἡ γαλλικὴ δημοκρατία δὲν ἐλάτρευε
 τότε ἄλλον Θεὸν παρά τὴν Φρόνησιν, οὐδεὶς λόγος
 ἐρρέθη περὶ τῆς θρησκείας μου.

Παρουρθεῖν εἰς τὴν μάχην τῶν Πυραμιδῶν, και
 ὑστερον ἠκολούθησα τὸν Ναπολέοντα εἰς Παρισίους·
 ἀλλὰ μὴ βλέπων νὰ πίπτωσιν ὑπὸ τῶν σπάθην
 μου Τούρκοι, ἔφυγα κάκειθεν και ἐπανῆλθα εἰς
 τὴν πατρίδα μου, μέχρις οὐ οἱ Ἕλληες ἔλαθον τὰ
 ὄπλα· εὐθὺς τότε ὡς αὐτὸς κατέβη εἰς τὴν φίλην
 Ἑλλάδα, και ἐκεὶ ἐχόρτασα φονεῶν Τούρκους· και
 εἰς τὰ Δερβενάλια, και εἰς τὴν Τριπολιτσάν, και
 εἰς τὸ Κερπενγίσι, και εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιάς,
 και εἰς τὸν Πειραιᾶ, παντοῦ παρευρέθη. Ἀλλ’ ἄμα
 ὡς αἱ συνθήκαι τῶν Φράγκων ἐψηλίδισαν τὰ πε-
 ρὰ τῶν Ἑλλήνων και ἐπανάφεραν τὴν σπάθη των
 εἰς τὴν θήκην, περιωρίσθη εἰς ἐν μοναστήριον και
 ἐπανελάθη τὴν πίστιν τῶν πατέρων μου, ἐξ-
 χορᾶσας τὸ ἔγκλημα μου με ποταμούς δακρῶν
 και με βρασανιστικωτάτας μετανοίας. Μετὰ τὴν ἐ-
 λευσιν τοῦ βασιλέως Ὀθωνος, ἰδὼν πλέον ὅτι δὲν
 ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ ὄπλα, ἤλθα
 εἰς τὴν πατρίδα μου και ἐγεῖνα ἱερῶς. — Ἴδοῦ
 ἡ ἱστορία μου.

III.

Τὴν στιγμήν ἐκεῖνην ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας
 ἐσήμανεν.

— Ἦδη γνωρίζετε τὴν ἱστορίαν τοῦ στρατιώ-
 του; ἔλθετε νὰ ἀκούσατε και τὸν ἱερὰ μέλλοντα νὰ
 ἱερουργῆσῃ, εἶπεν ὁ ἐφημέριος.

Και ἠκολούθησαμεν.

Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς τὸν εἰσῆλθον
 ἦτον εὐτελέστατος· αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἐπέγειον
 τόπον διαχρόσων κοσμημάτων. Στασειδίων, πολυε-
 λαίων, λαμπάδων, εἰκόνων ὑπῆρχεν ἄλλεψις· ἐκα-
 τέρωθεν μόνον τῆς ἱερᾶς πύλης ὑπῆρχον δύο μικραὶ
 εἰκόνες, ἡ μὲν τῆς Θεωτότορος ἡ δὲ τοῦ Σωτήρος,
 και ἐνιαχοῦ χάρτιναί τινες ἁγιογραφίαι, και ἐν

τῷ μέσω τοῦ ναοῦ ἐπὶ ἀθλιεστάτης τραπέζης λευ-
 κῶ καλύμματι κεκαλυμμένης ἡ τοῦ Μεγαλομάρτυ-
 ρος, οὗτινος ἡ μνήμη ἐτελεῖτο, και ἐνώπιον τοῦ ὁ-
 ποῖου ἕκαιον τινὰ κηρία, εἰς τιμὴν μὲν τοῦ ἁγίου
 ὑπὲρ σιωπηρᾶς δὲ τῶν εὐσεβῶν. Ἀλλ’ εἰς τοὺς τοί-
 χους ἦσαν ἀνηρτημένα, δίκην ἀναθημάτων ἱερῶν,
 ῥάκη σημαῖων τουρκικῶν, ὄπλα ἀγγέμαχα, ὄσον
 ξίφη, μάχαιραι, σπάθαι, ὄπλα πυροβόλα, ἦτοι
 τουφέκια, πιστόλια, τρομβόνια, πάντα ταῦτα λά-
 φυρα τῶν αἱματηρῶν ἀγῶνων. Φυλὴ κατ’ ἐξοχὴν
 πολεμικὴ οἱ Μαυροβουνιώται, ἀναρτῶσιν ὡς ἀνα-
 θήματα εἰς τὸν ναὸν τὰ ὄπλα και τὰ λάφυρά των,
 ἐκκλησιάζονται τὸ τουφέκιον φέροντες ἐπ’ ὤμου,
 και ὁ ἱερὸς κλῶν τὸν ἄρτον ἀντὶ τῆς ἱερᾶς λόγχης
 μεταχειρίζεται τὸ ξίφος αὐτοῦ.

Τελευταῖοι εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν.

Ἡ ναὸς ὄλη, γυναῖκες, παῖδες, γέροντες, ἄνδρες,
 πᾶσα ἡλικία ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἦσαν συνα-
 γμένοι, και μετ’ εὐσεβείας ἀνυποκρίτου ἀπαδέχοντο
 τὴν ἐξοδον· ἐνθεν μὲν οἱ νέοι, ἐνθεν δ’ αἱ νέαι,
 ἰστάμενοι χορηδὸν, ἐψάλλον ἀλθαισι τῶμα τι
 ἄργῶν τὸ μέλος και μονότονον, ἀλλὰ πλήρες γοη-
 τείας, και ὄσπερ νῦν μὲν ἀνεβαίνον ἐντονώτερον,
 νῦν δὲ γοργότερον και ἐπιτεταμένον, παρεμφερές
 τοῖς μυρολογήμασιν ἐκαίνοις, ἐφ’ οἷς θρηνοῦμεν και
 ἀκοντες.

Ὁ ἐφημέριος δείξας ἡμῖν τὸν τόπον ὅπου ἔδει
 νὰ σταθῶμεν, διήλθε μεγαλοπρεπῶς και ἐν βήματι
 στρατηγοῦ διασχίζοντας τὴν φάλαγγά του μάλλον,
 ἢ ἐν βήματι πνευματικοῦ πατρός διερχομένου τὸ
 ποιμνίον του, ἐν μέσω τῶν ἐκκλησιάζομένων, και
 διασταυρώσας τὰς χεῖρας ἐστάθη πρὸ τῆς εἰκόνης
 τοῦ Σωτήρος και προσευχῆθῃ· εἶτα εἰσῆλθεν εἰς τὸ
 ἅγιον Βῆμα, ἀπαξεδέθη τὰ ὄπλα, περιεβλήθη τὰ
 ἄμφια, και εὐθὺς ἔπετα ἤχησε τὴν θείαν λειτουργίαν.

Δὲν ἐνθυμούμαι ἀκριβῶς μέχρι πόσου διήρκεσεν
 ἡ ἀφελὴς ἐκείνη τελετὴ ἐνθυμούμαι μόνον ὅτι ἡ
 ἐμφυτος εὐλάβεια, αἱ δοξασταί τῆς παιδικῆς μου
 ἡλικίας, τὰ ἐκκλησιαστικὰ μαθήματα, ὄσα παῖς
 ἐτι ὦν ἤκουσα πρὸ τῶν σεβαστῶν γονέων, πᾶν
 ὅτι ἀπαρτίζει τὴν χαρὰν και τὸ ἀμύημα τῶν
 παίδων εἰσερχομένων εἰς ναὸν ἢ διδασκόμενων τὰ
 τῆς ἐκκλησίας, ἐξυπνίσθησιν εἰς τὰ ἐνδύμωχα τῆς
 καρδίας μου, και ἀλληλαδιαδόχως ἐλάλησάν μοι
 τὴν μυστηριώδη ἐκείνην γλῶσσαν, ἣτις θέλει μὲν
 ἡμᾶς τότε και ἐνσταλάζει εἰς τὴν ψυχὴν γάλα
 θείας παραμυθίας, ἀλλ’ ἀκατάληπτος ἀποβαίνει
 και ἐλαττοῦται ὄταν ἡλικιωθῶμεν.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντα τό-
 πον τε και χρόνον ἐστὶ μεγάλη, κατ’ ἐξοχὴν ὅμως
 ὑπὸ τὸ εὐτελὲς ὄμμα ὄρειου ναϊδίου! ἰ! τότε ἐκ-
 λείπει ἡ ἀνθρωπίνη ματαιότης, και μόνον τὸ μεγα-
 λειον Ἰεχωβᾶ πληροῖ τὰ πάντα.

Μετὰ τὴν λειτουργίαν, τὸ πλῆθος ἀπεχώρησεν
 ἠρέμα, ὀδηγούντων τῶν μὲν πατέρων τοὺς υἱούς,
 τῶν δὲ μητέρων τὰς θυγατέρας εἰς τὰ ἴδια.

Ἡμεῖς δὲ ἐξῆλθον τελευταῖοι ὡς τελευταῖοι
 και εἰσῆλθον, περιμένοντες τὸν ἐφημέριον. Ἀλλὰ

δεν ήτο πλέον ο σεβάσιμος Ιερέυς, ούτινος ή λευκόθριξ και δασεία κόμη κυμαινομένη επί των ώμων, ηύξανε την άνδρικόν καλλονήν και άνεδείκνυεν έτι μάλλον τον αιδείσιμον χαρακτήρα. Ο έφημέριός μας άνέλαβε τὰ δπλα και εξήλθε του ναού φαιδρός και άρειμάνιος, ώσαντι εξήρχετο νικητής εκ μάχης αίματηράς.

— Ολ συμφάγωμεν, μάς ειπεν. Έπροφασίσθημεν την αναχώρησίν μας, έπιθυμούντες ν' αποφύγωμεν την πρόσκλησιν.

— Ω! τούτο δεν σας έμποδίζει, διότι και εγώ θα αναχωρήσω εις τό μοναστήριόν μου, απέχον του χωρίου υπέρ τας δύο ώρας, ως υμεις θ' απέλθετε εις Σκόδραν' και λοιπόν αφ' ου φάγωμεν και πίωμεν, έκαστος δύναται ν' απέλθη όπου θέλει. Έχω τόσα έτη να συμφάγω μετά Ελλήνων, και θέλετε ν' αφήσω την περιστασιν να με διαφύγη άκαρπος; Οδοιπόροι πάντες, συντυχόντες εις τό αυτό μέρος, ως συμφάγωμεν τής φιλάς τον άρτον.

Παρεγένεμεθα λοιπόν υπό την άδηλίαν του έφημέριου εις τον οίκον του σερδάρου' τὰ παρατιθέμενα ήσαν λιτότητος αύστηροτάτης' μέλι, γάλα, ώκ, βούτυρος, ξηρά τινες όπωραι, οίνος σκοδραίος και άρτος.

Ο οίκος του σερδάρου, ως διακριτικόν σημεϊον ειχε προσηρτημένην εις τό ανώφλιον τής θύρας την σημαϊαν τής Ρίεσκα-ναίας' έσωτερικώς όμως δεν παρήλλασε των λοιπών κατοικιών του Μαυροβουνίου.

Διαρκούντος του γεύματος, ο έφημέριός μας έλεσχίνευσεν ούκ όλίγον' έλάλησεν ήμιν έκτετακμενέστερον περι τής Αιγύπτου, περι των Γάλλων, περι τής Ελλάδος και τελευταίον περι τής ένεστώς της καταστάσεως τής Τουρκίας, ήν δεν έπικουαν έλευσιολογών, μη λημονούν όμως εν τώ μεταξύ τό μεγαλύτερον ποτήριον. Καθ' ήν στιγμήν δ' έπυέσαμεν, ήσπάσθημεν άπερχόμενοι την χείρα του, και αύτς άναλαβών τό Ιερατικόν ήθος του, ηύλόγησε και ηύχθη ήμας.

Μετά μίαν ώραν όδοιπορίας, εύρέθημεν εκ νέου μεταξύ των όρέων και του Μπαράκκ.

Περι τό έσπέρας πεδιάς ανώμαλος και άχρηστής εξετινέτο πρό ήμών, εις τό κέντρον τής οποίας διήγχαζε δίκην καθρέπτου υπό τέ φάγγος των τελευταίων ακτίνων του ήλιου μεγάλη λίμνη ή πεδιάς και ή λίμνη τής Σκόδρας.

Έκει έτελεύτα τό Μαυροβούνιον και ήρχιζεν ή άνω Αλβανία. N. N.

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ.

Διήγησις Ιστορική,

(Συνέχ. 'Ιδε φυλλ. 252.)

— 000 —

Ότε άνεχώρησα ήτο Ιούλιος, ήμέρα Κυριακή. Α-ναβάς από πρωίς τον ίππον μου, είδον καθ' όδόν

ανατέλλοντα τον ήλιον, την δρόσον των δένδρων σειομένην υπό του πνεύματος και καταπίπτουσαν, και άναπτυσσομένην βαθμηδόν δλόκληρον την ενέργειαν τής φύσεως. Την βαθυτάτην γαλήνην μεταξύ τής οποίας έκοιμώντο πάντα, διεδέχετο δραστηριότης και άνησυχία' τὰ φύλλα έκελάρουν' ή Τάμισσα διεσχίζετο παταγούσα υπό τὰ αναβαίνοντα και καταβαίνοντα πλοία, και οι άνθρωποι παρεδίδοντο έκαστος εις τὰ ίδια έργα. Άραϊον τό θέαμα! Η έξοχή του Σταφόρ, ώραία και κομψοτάτη, κείται παρά τας όχθας του βασιλέως ποταμού τής Μεγάλης Βρετανίας' δε δε έφθασα εις αύτην όλοι άνεπακούοντο εισέτι' έπεσεκέρθη τονς κήπους, άνέπνευσα χαίρων άέρα καθαρόν και άρωματικόν' τό Λονδίνον, συγκρινόμενον πρός την χλόην και τὰ άλση και τὰ μελωδούντα πτηνά, μοι έφαινετο φυλακή. Όσοι κατοικείτε εις μεγάλας πόλεις και καταβλίθεσθε εντός αυτών, γνωρίζετε όποιον αίσθημα άνέφραστον διεγείρεται εις υμάς όπάκις εύρεθήτε εκτός των πόλεων, μεταξύ άνθέων και χλόης. Απορείτε, μεθύσκεσθε, ένδουσιάζτε, λυπείσθε εκ βάθους καρδίας δια την στέρησιν αυτών. Ούτω και εγώ, σταθείς εις την όχθην του ποταμού, και παρατηρών και τό ελάχιστον κύμα συντριβόμενον πρό των ποδών μου, έλεγον' πώς ο Σταφόρ, ποιούτην έχων ώραϊαν έξοχήν, εις τοιοούτον τερπνόν τόπον, περιουσίαν βεβαίαν, και σύζυγον αξιέραστον, προτιμώ νά κατατρώγεται από τὰ σχέδια τής φιλοδοξίας του; Πώς ή ιδέα τής έξουσίας, ή έπιθυμία του νά κυβερνήσῃ, υπερισχύουσι και αύτς τής άγάπης των έαρινών και φυσικών απολαύσεων; Ηλ-ναι δυνατήν ν' ανταλλάσῃ τοιαύτας γλυκειάς και διαρκείς τέρψεις πρός βίον πλήρη πικρίας;

Τοιαύτα άνελογιζόμενν δε ησθάνθην χείρα, την χείρα του Σταφόρ, συνθλίβουσαν τον ώμόν μου.

— Ιατρέ . . . είσαι πολλά ύποχρεωτικός και σ' εύγνωμονώ.

— Επέ με, φίλτατε Σταφόρ, τί σε συνέδη. . .

— Σιωπή . . . άργότερα σε λέγω.

Η Κ. Σταφόρ, ίσταμένη εις παράθυρον μάς περιέμενε. Διευθύνθημεν λοιπόν πρός αύτην.

— Τί ώραία έξοχή! είπον καθ' όδόν.

— Ναι, άλλη έδδμ, άπεκρίθη ο Σταφόρ ειρωνικώς. Λοιπόν ο λόρδος . . . παρητήθη από τό ύπουργείον.

— Τό ήκουσα χθές τό βράδυ.

— Και όνομάζουον τον διάδοχόν τον;

— Τον λόρδον Α. . .

Ο φίλος μου δεν άπεκρίθη, έσφόγγισε τό μέτωπόν του και έφάνη τεταραγμένος. Εισελθόντες δε έυρομεν την οικοδέσποιαν ώραιοτάτην και χαρισιάτην όσον και την πρώτην ήμέραν του γάμου της. Είχε την άθωότητα τής παρθένου συννωμένην με την αξιοπρέπειαν τής γυναίκος, την εσθήτα λευκήν, την κόμην αφελέστατα δεδεμένην, τό πρόσωπον πλήρες απλότητος και εύγενείας, τό ήθος σεμνόν και φυσικόν, και ούδεν έφερε κόσμημα, ούδε μίαν έδεικνυε προσπάθειαν' όλα ταύτα με κατέ;

θαλξαν. Τί λοιπόν, έλεγον κατ' εμαυτον, ζητεί περισσότερο ο άνθρωπος ούτος όταν αγαπάται από τοιοούτον άγγελον, αφού μάλιστα την άγαπή και αύτς, όσον τουλάχιστον δύναται ν' αγαπήσῃ καρδία τιμωμένη από φιλοδοξίαν!

Ενώ έπρογευσάμεθα, έκείνος μεν έφαινετο άνήσυχος, και αι άποκρίσεις του ήσαν βραχείαι και μάλλον άπότομοι, ή δε σύζυγός του έρρίπτεν επί αυτού βλέμματα τεθλιμμένα. Επί τέλους έγερθείσα έστάθη εις τό παράθυρον.

— Τί λαμπρά ήμέρα! άνεφώνησε.

— Και τί ώραία θέα! προσέθηκα εγώ.

— Ένωσ και των δύο σας τὰ σχέδια, είπεν ο Σταφόρ. Θέλετε να με άποκαταστήσετε βουκολικόν ήρωα και να με άποσπάσετε από την πολιτικήν.

— Ιπάρχουν πολλοί λύκοι εις την πολιτικήν σου, είτε μειδιάσασα ή Κ. Έμμα. Χειροτέραν μάδραν δεν γνωρίζω.

— Ναι, άπεκρίθη ο Σταφόρ. Θέλεις να κάμω ίλεγεία ως ο έν μακαρία τή λήξει λόρδος Ροσκόμων.

Και με άπειρον χάριν, θα έλεγον δε και πεποιθησιν εάν δεν έγνώριζον τον άνδρα, απήγγειλέ τι έλεγειον. Αφου δε έτελειωσε, τό ειρωνικόν του ήθος έλεγε πόσον όλιγον τὰ αισθήματά του ήσαν σύμφωνα με τὰ του ποιήματος. Η σύζυγός του παρητήρει την αντίφασιν ταύτην την οποίαν και εγώ έβλεπον. Έν τοσοούτω ή ώρα τής λειτουργίας έφθασε, και ή ώραία Έμμα, υπό την γαλήνην και την γλυκειαν φυσιογνωμίαν τής οποίας έφαινετο μικράτις θλίψεις, άνεχώρησεν. Έμείναμεν δε οι δύο ή περιέργειά μου, τό όμολογώ, ήτο μεγάλη' τί άρα είχε να με έμπιστευθή; και διατί έκρυπτεν αυτό από την σύζυγόν του;

— Αγαπητέ μου Ιατρέ, είπεν αφού περιεπλανήθημεν όλίγον εις τον κήπον, πρό πολλών χρόνων απολαμβάνεις την έμπιστοσύνην μου' δεν θα με προδώσης εις περιστασιν σπουδαιοτάτην;

— Έχε πεποιθησιν εις εμέ' περι' τίνος πρόκειται;

— Θα λάβω την ανάγκην σου την εβδόμην ώραν απόψε.

— Πώς! εις μονομαχίαν! σύ!

— Άρνείσαι; . . . όχι, είμαι βέβαιος! Μη παιδαριώδη πράγματα, Ιατρέ' ή κοινωνία και ή τιμή μου τό άπαιτούν. Ο περίφημος χειρουργός Γ. . . . ειδοποιήθη' θα τον βοηθήσης. Ως φίλος μου μάλλον σε παρακαλώ να έλθης μαζί μου. Εάν αποθάνω, πληροφόρησε την γυναϊκά μου περι των διατρεχόντων . . . παρηγόρησε την, φίλε μου.

Εγώ δε εσιώπων καταβλήθεις. Εκείνος όμως έπανέλαθε με υφος άλαζονικόν τό όποιον με προσέβαλε.

— Λοιπόν ήπατήθη αναθείς εις σε την έμπιστοσύνην μου; Κάμε όπως θέλεις. Ένθυμήσου μόνον ότι ή ύπηρεσία αύτη, λυπηρά βεβαίως, άλλ' αξία φίλου, είναι ή πρώτη την οποίαν σε ζητώ . . . Άρνείσαι;

— Όχι . . . όχι . . . ή πρός σε άγάπα μου είναι τόσον ένθερμος, τό έμπροσθέν σου στάδιον είναι τόσον λαμπρόν, ώστε είναι πολλά φυσικόν και να λυπηθώ και να τρομάξω δια την άπόφασίν σου. Και δια τὰ παιδία σου . . . και δια την σύζυγόν σου . . . έσκέρθη;

— Όλα τὰ έσκέρθη . . . πλην είναι άφροκτον . . .

— Τί λοιπόν τρέχει;

— Δεν είμαι εγώ ο προκαλέσας. Ο λόρδος Πόρδεν, γερούσιαστής άγένειος άκόμη, γελοϊος κομπορήμων, ήθέλωσε να με δείξη ψευδομένον ένώπιον όλλης τής γερούσιας. Εγώ όμως άπεκρίθην εις τρόπον ώστε τον κατεκεραυνούβόλησα. Τότε με εκάλεσεν εις μονομαχίαν' να την άρνηθώ δεν είναι δυνατόν. Μηπως νομίζεις ότι με φαίνεται ότι υπάγω εις πανήγυριν; Να με φονέση σφαίρα ενός μωρού, άλλου, ανοήτου, χαρτοπαίκτη, καταχρεωμένου, χωρίς ύπόληψιν! Κανείς δεν έννοεί όσον εγώ την βαρύτητα τής πράξεως την οποίαν θα κάμω. Ο λόρδος Πόρδεν είναι άριστος σημαδευτής' δεν εγγύτωςσ ποτέ κανείς από τό χέρι του.

— Τρομερόν δε, τι λέγεις.

— Η άθλία Έμμα! να μείνη χήρα τόσον νέα, και να χρεύσῃ εξ αίτίας ενός ανοήτου ο όποιος άλλο δεν ήξούρει να κάμη παρά κακόν! . . . Και τὰ ταλαιπωρά μου παιδία!

Και έκλαψε, και με την δεξιάν έπροσπάθει να κρύψῃ τὰ δάκρυά του.

— Όταν ύπανδρεύθη τον είπα εις την Έμμαν' α ύπανδρεύεσαι άνθρωπον προσδιωρισμένον εις μακρά βάσανα. Τό στάδιόν μου, στάδιον φιλοδοξίας, είναι άκανθαι, λύπαι, θλίψεις, ελπίδες αποτοχούσαι, πόνοι έδυνηροί. . . αλλοίμονον! ή προφητεία μου δεν την έτρόμαξε. Την έδυστύχησα.

— Και απόψε είναι άποφασισμένον;

— Άναποφεύκτως. Προσμένω τον λόρδον Άλ-κνκ ως μάρτυρά μου' διατί δεν έρχεται; . . . Συ δε τί άπεφάσισες;

Έσφιγγα την χείρα του και εσιωπήσαμεν άμφοτέροι. Ο σφιγμός του δεν ήτο ανώμαλος και τό είπον πρός αυτόν.

— Τόσον καλήτερα! άνέκραξε, θα κάμη άνδρικότερα τό χρέος της ή δεξιά μου. Και όμως όλην την νύκτα δεν έκοιμήθην διορθώνων τον μεγάλον μου λόγον, και συντάττων την διαθήκην μου . . . Δεν με λέγεις' άνέγνωσε τον λόγον του λόρδου Ούίλλιαμς; Τί αναιδεια! Αι αύται φράσεις, αι αύται εικόνας, και αι αύται λέξεις του λόγου τον όποιον απήγγειλα περι τής αυτης' υποθέσεως πρό τριών έτών . . . Δεν άπεκρίνεσαι . . . ελα, Ιατρέ, θάρρος. Είσαι πλέον καταβεβλημένος από έμέ . . . Ησύχασε, θα γλυτίσω.

Εγώ δε άνελογιζόμενν τό θρηϊδίδες τής μονομαχίας, ήτις θέτει εις χείρας ανοήτου ή μωρού την ζωήν ανθρωπου ως του Σταφόρ. Οι λογισμοί μου ήσαν έδυνηρότατοι. Πόσον λυπηρά θα ήσαν τὰ έπακόλουθα τής υποθέσεως ταύτης! Όποια μωρία

νά γείνη τις θύμα ενός ελεεινού! Και όμως ο Σταφύρ έζηκολούθει όμιλών έν άδιαφορία, ότε ταχυδρόμος πνευστιών και καθίδρος σταθείς παρά τήν πόλιν, επέβησε και ένεχείρισε προς τινά τών ύπηρετών ύπουργικών έγγραφον. Ο Σταφύρ έσπευσε νά άνοιξη αυτό, και μετά τήν ανάγνωσιν μοι τό έδωκεν. Ο πρώτος ύπουργός προέτεινε αύτῷ έν τών ύπουργείων και εζήτει άμέσως άπάντησιν. Η επιστολή ήτο γεγραμμένη έν Whitehall, και ό ταχυδρόμος είχε διαταγήν νά επανέλθη από ρυτῆρος φέρων άπόκρισιν.

— Λοιπόν μοι είπεν ό Σταφύρ, ίδού τό άλλθές δυστύχημα. Ενώ φθάνω εις τόν σκοπόν, ένῶ με διδεται ή άμοιβή τώσων μόχθων, πρέπει . . . τί βράσανον! . . . ν' άποθάνω; Είδες ποτέ σου τοιούτόν τι, φίλε μου;

Και άχρία και ήρυθρία άλληλοδιαδόχως. Η έσωτερική πάλη του έφαινετο δλόκληρος και έκινει τόν οϊκτόν μου. Ενώ δέ έγύριζε και έξανηγύριζε μεταξύ τών δακτύλων του τό έγγραφον του ύπουργού, άριθμός τις μικροεμπόρων, άνδρων και γυναικών, σεσωρευμένος έντός πλώραρίου έξ έκεινων άτινα μετακομίζουσι τούς τοιούτους κατά Κυριακήν εις τά περίε του Λονδίνου καπηλεία, διέβη φαιδρός και ψάλλον. Η σύγγρασις της χαράς τών αγαθών έκεινων ανθρώπων τών όποιων ό άδρανής νους δέν υπερβαίνει τά όρια του έργαστηρίου των, προς τήν άπελπισίαν του εύτυχιστέρου άνδρος της Άγγλιας, ήτο τήν ώραν έκεινην αξιοσημείωτος. Διό και ό Σταφύρ αύτός άνεφάνησε

— Τούς βλέπεις τούς άνοήτους! Πώς εύθυμοὺν! Εύτυχῆ κτήνη!

Και τῷ όντι, προς τί τό πνεύμα, τό μεγαλειον, ή δύναμις, ή έπιβρόχη; ό πλούσιος έκεινος, ό εύφυής, ό άγχιώπυμος, ό φιλόδοξος, ό άπολαύων τών διαρκών τās όποιās επεδύμει, ίδού ως ό Προμηθεύς επί του βράχου, περιλίπος και άπελπιτικός. Μετέβημεν εις τήν βιβλιοθήκην του' εκάθησεν, έστήριξε τούς άγκῶνας επί της τραπέζης, και κλείσας τās χείρας και ήψώσας τούς όφθαλμούς προς ούρανόν

— Τί νά κάμω, άνέκραξε! νά μη δεχθῶ. . . νά καταστρέψω όλον τό μέλλον μου. . . νά μη συνάξω τούς καρπούς τώσων κόπων;

— Ζήτησε καιρόν από τόν ύπουργόν.

— Άέν περιμένει ποτέ.

— Γράψε τον εις ποίαν περίστασιν εύρίσκεσαι.

— Πώς! νά τόν ζητήσω βοήθειαν! Θα στείλη εύθής χωροφύλακας εις τό μέρος της μονομαχίας. Τότε θα χαθῶ διά παντός. . . Α! ό νους μου κινείται.

— Παρακάλεισέ τον νά σε δώση καιρόν έως τήν ενιάτην της έσπέρας. . . Έως τότε ήμπορεί νά διορθωθῆ τό σφάλμα.

— Κύριε, είπεν είπελθών ύπηρέτης, ό ταχυδρόμος δέν θέλει πλέον νά περιμελίνη, λέγων ότι έχει όριστική διαταγή.

— Είς τόν διάβολον! άς περιμελίνη. . . όχι, έν μόνον λεπτόν' ίδού ή άπόκρισις.

Και κατά τήν προτροπήν μου άπεκρίθη ζητήσα μικράν άναβολήν. Μετ' όλίγον ίδού και ό λόρδος Άλκός, ό μάρτυς του Σταφύρ' ήτο στρατιωτικός έμπειρότατος, προς έν ήσαν οικείαι άμα δέ και εύχάριστοι αι αιματηραι διασκεδάσεις. Ο Σταφύρ παρουσίασεν ήμας προς άλλήλους.

— Καλ' ήμέρα, φίλε μου. Με κακοφαίνεται ότι σε κάμνω τοιαύτην έπίσκεψιν' πλην έλπίζω νά με ανταποδώσης όμοίαν.

— Ελπίζω ότι δέν θα σε τήν ανταποδώσω.

— Είς τόν μωρόν, τόν ήλίθιον, τόν αυθάδη εκείνον θα δώσης καλόν μάθημα' ε;

— Ίσως δύο ή τρία μολύβδινα έπιχειρήματα τόν καταπάσους.

— Αύτή είναι ή μόνη εύγλωττία, ή όποια έχει ισχύν εις τόν μολύβδινον εγγεφάλον του.

— Είναί όλα έτοιμα;

— Όλα' εζ' βήματα μακράν! . . . Βέβαια θα τόν φονεύσης; τουλάχιστον θα σπάσης κανέν του κόκκαλον.

— Εξ βήματα! άνέκραξε' λοιπόν είναι φόνος.

— Και τών δύο μας τά μυελά θα πηγαίνουν συγχρόνως εις τό καλόν, είπεν ό Σταφύρ. Δέν με άρέσκει νά ταξιδεύω με τόσο κακην συνοδίαν.

— Μπα! Ίσως δέν κτυπηθῆ ούτε ό ένας ούτε ό άλλος.

— Νά μη κτυπηθῶμεν τόσο κοντά!

— Βέβαια' όταν είναι τις τόσο κοντά τό χέρι τρέμει' και άγαλμα θα ήσθάνετο ερεθισμένα τά νεύρα του.

— Φιλτατέ μου Άλκός, λέγεις τήν άλλθειαν; αυτά άπεφάσεις;

— Είς τήν τιμήν μου! Πλην τούτου τί σημαίνουν εζ' ή έζήκοντα βήματα όταν πρόκειται περί ικανοποιήσεως;

— Εντάμωσες έρχόμενον ένα έφιππον ταχυδρόμον; ήρώτησεν ό Σταφύρ τόν Άλκόν μετά τινα διασαγμόν και ταραχήν.

— Ναι, ταχυδρόμον ύπουργικόν' τόν έγνώρισα. Μήπως έχει σχέσις με τόν πρωθυπουργόν, τόν όποιον εκακοεταχειρίσθης τόσο πολύ πρό δύο χρόνων;

— Και στενοτάτας. Με προσφέρει ύπουργείον. Ο ταχυδρόμος εκείνος μ' έφερε τήν πρότασιν.

— Διάβολε. . . ένῶ θα μονομαχήσης. . . λαμπρότατα! . . ή δόξα σου, τό μέλλον σου! . . . Σε βεβαιώνω ότι εις τόν τόπον σου, θα έγύριζαν τό μυελά μου. . .

— Σκληρόν, φίλτατέ μου Άλκός.

Και ένῶ ό Σταφύρ έγραφε τās τελευταίας του θελήσεις, ό Άλκός περιεφέρτεο άνω και κάτω.

— Εάν ήτον δυνατόν νά ενταμώσω τόν λορδίσκον εκείνον, τόν μωρόν, τόν άνοήτον, νά τόν άπαντήσω καθ' όδόν, και νά λάβω μικράν όμιλίαν μετ' αυτού. . . θα εύχαριστούμην' πλην είναι άδύνατον.

Ο δέ Σταφύρ έμειδία ακούων τόν μονόλογον τούτον. Εντοσούτῳ ή κυρία Σταφύρ επανήλθεν από

τήν εκκλησίαν' ήμεις δέ ήναγκάσθημεν νά ψευσθῶμεν και νά είπωμεν ότι είμεθα προσκεκλημένοι και οι τρεις εις γεύμα.

— Και όμως παράδοξον, άπεκρίθη ή κυρία' τό ένδυμα και τών τριών δέν είναι κατάλληλον.

Και τούτο λέγουσα περιέφερεν εις όλους μας τό βλέμμα. Η μεταγχαλική ηυδών σοδαρότης δέν ήταν εύαρμωστοτέρα προς τήν εύθυμίαν εις ήν ελέγομεν ότι θα παρευρεθώμεν.

— Ω έμμα μου, είπεν ό Σταφύρ με ήθος άνάληγτον, θα είμεθα όλοι νέοι. . .

— Πλην' σύ με φαινεται ότι είσαι ύπανδρευμένος, υπέλαθεν ή έμμα.

— Ναι! πλην τό γεύμα θα είναι γεύμα άνδρών.

Και ήσπάσθη τήν σύζυγον του, και δύο ώραίότατα κοράσια τά όποια ελήθοντα εκρεμάσθησαν εις τόν λαϊμόν του. Εγώ δέ άνεπόλησα τήν κατανυκτικήν εκείνην περίοδον του Εύριπίδου, όπου ή Μηδεία βλέπει κλαίονσα τό τελευταίον μειδίημα τών τέκνων της. Η βία τήν όποιαν μετεχειρίζετο επί της καρδίας του ό Σταφύρ' ίνα μὴ παραδοθῆ ή ταραχή του, έσπάρασε τήν καρδίαν μου.

— Μήν επιστρέψης άργά, φίλε μου, είπεν ή κυρία.

— Άμα ως τό κατορθώσω είμαι έδῶ.

— Όχι άργότερα της ένδεκάτης' ε;

— Όχι βέβαια.

Και ή φωνή του έστρεμεν' διότι εάν ή σύζυγός του δέν τόν έβλεπεν επανερχόμενον μετά τήν ένδεκάτην, όλα θα τά ένδοι. Μία δέ τών μικρών του θυγατέρων, τρέξασα προς αύτόν ένῶ εκάθησεν εις τήν άμαξαν, έκραξε με ήλην της τήν δύναιμιν.

— Παπα! νά σε περιμείνω! θα καθήσω με τήν μαϊμάν μου έως ου επιστρέψης.

— Εμπρός λοιπόν! έκραξεν ως κεραυνός, προς τόν άμαξήλατόν' και άποσυρθεις εις τό βάθος της άμαξής εκλαυσε πικρώς.

Ο ταλαίπωρος Σταφύρ!

Ο δέ λόρδος Άλκός παρατηρήσας καλῶς αύτόν.

— Έλα δά, είπε, Σταφύρ, τί θα είπουν οι φίλοι σου; Σφύγγισε γρήγορα τά δάκρυά σου' είσαι άνδρας.

— Διότι είμαι άνδρας κλαίω.

Αλλ' έντός όλίγου ανέλαβε τήν άταραξίαν του.

— Δός με τήν άδειαν, είπεν, ό Άλκός νά σε δώσω μίαν συμβουλήν. Θα φωνάξω μόνον μίαν λέξιν πῶρ' εύθες σηκῶνεις τό πιστόλι, και χωρίς νά σημαδεύσης, χωρίς νά διατάξης, χωρίς νά περιμελίνης ούτε στιγμήν, τραβῆς' νά τό ένθυμῆσαι καλά.

— Ναι, ναι, έννοῶ.

— Τό πᾶν κρέμαται από τήν ταχύτητά σου.

— Ηξέουρω ότι ό αντίπαλός μου δέν θα χάση ούτε τό ελάχιστον μέρος ενός λεπτοῦ' τό ήξέουρω. .

— Ναι' εάν κάμης τήν ελαχιστήν άργοπορίαν είσαι χαμένος. Μήν σταθῆς διόλου. Η σφαίρά σου ήμπορεί νά περάση δύο δάκτυλα κοντά από τήν

κεφαλήν ή τήν πτέρυγα του όρνέου εκείνου, τό όποιον τόσον έπαίρεται διά τά πτερά του. . .

— Μήπως νομίζεις ότι είμαι πρωτόπτερος; Δέν ήξέουρεις ότι δέν είμαι ξένος εις τās μονομαχίας, και ότι ό Κ. Α. . . έμαθε πῶς μεταχειρίζομαι τό πιστόλι;

Εν τοσούτῳ άπηνητήσαμεν τόν χειρουργόν Γ. . . και επεξέυσσαμεν. Η έσπέρα ήτο εκείσια, και ή φυσική γαληνιαία, ήσυχος, χαρίεσσα, εκάλει τούς ανθρώπους εις τό νά άπολαύσασιν τά κάλλη και τās εύεργεσίας της. Ημείησα εις τόν χειρουργόν Γ. . . διά τούς φόβους και τήν λύπην μου' αλλ' αύτός με τήνον ειρωνικόν και βάνουσον ναύτου γεγηρακότος μεταξῦ τρικυμιών, όταν παραπονῆται τις προς αύτόν ότι πάσχει εις τήν θάλασσαν

— Είδα πολλά, μοι άπεκρίθη.

— Νά χαθῆ άνθρωπος ως ό Σταφύρ.

— Ναι, άπεκρίθη, λυπηρόν' αλλά τό ανθρώπινον γένος χάνεται, άνανεούται και φθείρεται άδικάπως.

— Και ή σύζυγός του!

— Μήν άνησυχῆς' και οι δύο άγαποῦν τήν ζωήν των, και θα λάβουν τά μέτρα των. Θα κυροβυλήσουν' δέν θα επιτύχουν, και θα τελειώση τό πρᾶγμα.

Εν τοσούτῳ εφθάσαμεν εις τόν τόπον της μονομαχίας. Ο λόρδος Άλκός εισήλθε πρώτος.

— Οι άνταγωνισται μας είναι ακριβεως. Πλέπεις εκει κάτω τόν νέον εκείνον ή όποιος σείεται και λιγύζεται; αύτός είναι ό αντίπαλος. Πῶς στέκεται φουσκωμένος! Άνθρωπος τόσο ποταπός νά θέλη νά παίξῃ με τόν θάνατον και τήν ζωήν! Πῶσον εύχαριστούμαι νά τόν ιδῶ τιμωρούμενον!

Ο ήλιος επλησίαζε νά δύσῃ' εικών θλιθερά, τήν όποιαν εξέλαβον ως απαίτεια εικονίζουσας διά τόν φίλον μου. Ο Σταφύρ έλαβε κατά μέρος τόν λόρδον Άλκόν, και άποκαμῆστας τό ένδυμά του, άνέσυρε χρυσήν ταμβακοθήκην είπών

— Θέλω νά εύκολύνω τά πάντα εις τόν μωρόν εκείνον.

— Τρέλα! άπεκρίθη ό λόρδος Άλκός.

Και ένταῦθα μέν ύσταται όρθος, άτάραχος, σοβαρός, σκεπτικός ό Σταφύρ, ό ρήτωρ, ό πολιτικός άνήρ, ό άγχινούστατος και ενεργητικώτατος' εκει δε ό νέος λόρδος, κόπτει αναλήγτως με τήν ράβδον του τās κεφαλές τών ακανθών και τών μακρών. περιεργος ή αντίθεις! Μειδίωμα περιφρονήσεως επλανάτο εις τό κάτω χέλος του πρώτου, ένῶ ή έχθρός του, προσποιούμενος άδιαφορίαν, έφαινετο ως δειλός ζητών νά δείξῃ γενναϊότητα. Τήν ώραν αύτήν καθ' ήν έμελλε νά κινδυνεύση ή ζωή του, λοχολείτο εις τό νά νά καταστρέψῃ ακανθαν εύρισκομένην πρό αυτού.

— Τί παιδί! με είπε κατ' ιδίαν ό Σταφύρ.

Εν τοσούτῳ έμστρίθη ή άπόστασις, και οι δύο αντίπαλοι έστάθησαν τόσο πλησίον, ώστε φρίττοντες έδελέπομεν αυτούς.

— Πῶρ' άνέκραξεν ό Άλκός.

Και εὐθὺς ἀκούεται κρότος πυροβόλου, τοῦ πυροβόλου τοῦ νέου λόρδου. Ἡ σφαῖρα ἐσύριξε παρὰ τὸ ὄριον τοῦ Σταφόρ, ὅστις οὔτε ἔσσειε τὴν χεῖρά του· ἀλλ' ἀτεινὰς καλῶς τὸν ἀντίπαλόν του, ἐπυροβόλησεν εἰς τὸν ἀέρα εἰπών·

— Δὲν ἀξίζεις ἄλλως.

Ἀλλ' ὁ νέος λόρδος ὡς ἐμμυκνῆς ἀνέκραξε·

— Τοῦτο εἶναι ἱκανοποίησις; ἀπαιτῶ νὰ ἐξαγορεύσωμαι . . . και ἀμέσως.

Ἡμεῖς δὲ διαμαρτυρηθῆμεν κατὰ τῆς νέας μονομαχίας· εἰς μάτην ὅμως διότι και οἱ δύο ἐπέμενον.

— Μὴ διαστάσεις πλέον, Σταφόρ, εἶπε κατ' ἴδιαν ὁ ἄλλοκ πρός αὐτόν.

— Ὁχι, ὄχι. Ὁ ἀνόητος ζητεῖ τὸν θάνατον, και θά τὸν εὕρῃ.

Οἱ μάρτυρες ἐγένισαν ἐκ νέου τὰ ὄπλα, και οἱ ἀντίπαλοι, κάτωχοι ὑπὸ μανίας, ἐστάθησαν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Και οἱ δύο ἐπυροβόλησαν συγχρόνως, και οἱ δύο ἔπεσαν. Ἐδρῆμον πρός τὸν Σταφόρ· ὁ ἀνταγωνιστὴς του ἦτο ὅλος καθημαγμένος, διότι ἡ σφαῖρα τοῦ ἐναντίου εἶχε συντρίψει τὴν σιαγόνα του. Ὁ λόρδος ἄλλοκ ἐσφόγγιζε μὲ τὸ μανδύλιόν του τὸ αἷμα τοῦ Σταφόρ ῥέον ἀπὸ πληγὴν μεγάλην, γενομένην εἰς τὴν δεξιάν πλευράν του. Και τὸν μὲν νέον λόρδον μετέφεραν ἀμέσως, ὁ δὲ Σταφόρ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς και ἰδὼν με.

— Ἰατρέ μου, εἶπε . . . τὴν γυναῖκά μου . . . ἐνθυμήσου . . .

Ἀλλὰ δὲν εἶχε δύναμιν νὰ ἐξακολουθήσῃ. Παρεστάθη εἰς τὴν πρώτην θεραπείαν, και μετὰ ταῦτα ἀνάβας τὸν ἵππον τοῦ χειρουργοῦ Γ. . . ἔτραξα πρός τὴν Κ. Σταφόρ. Τὴν ὥραν ἐκεῖνη ἔπιπε καφέν. Ἀπορήσασα δὲ διὰ τὴν ἀπροσδόκητον παρουσίαν μου, ἐσηκώθη, παρετήρησε σιωπῶσα τὸ τεταραγμένον ἦθός μου, και ὡς ἂν ἐμάντευσε τὰ συμβάντα ἔπεσεν ἀναίσθητος εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Πολλὴν ὥραν ἔμεινε εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην· ὅτε δὲ ἀνέδραψε, διηγῆθη πρός αὐτὴν ὅσον ἦτο δυνατόν μὲ μετριοτήτα τὰ τῆς μονομαχίας· αὐτὴ δὲ μὲ ἤκουε χωρὶς κἄν νὰ συνοφρωθῇ. Ἦν τσοσούτω ἔφεραν τὸν Σταφόρ, ἀλλ' ἡ σύζυγός του δὲν ἐζήτησεν οὔτε νὰ τὸν ἴδῃ. Εἶδός τι ἀπαθείας και ἀναισθησίας τὴν εἶχε κατακυριεύσει.

Ὁ χειρουργὸς ἐξήγαγε τὴν σφαῖραν, ἥτις εἶχε μὲν βλάψει τὴν τετάρτην και πέμπτην πλευράν, δὲν εἶχεν ὅμως φθάσει μέχρι τοῦ πνεύμονος. Τὸ τραῦμα δὲν ἦτο θανατηφόρον. Ὁ ἀντίπαλος ὅμως ἔτυχε, κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν μονομάχων, ἐντελοῦς ἱκανοποίησως· διότι κλεισθέντος τοῦ στόματός του, ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ φάγῃ ἢ νὰ καταπιῇ ἰατρικόν, και οὕτω ἀπέθνηε θάνατον οἰκτρόν. Ὅποιον θέημα παρίστα· ἢ πρό μικροῦ τσοσούτω εἰρηνικὴ ἐκεῖνη οἰκία! Ἡ Κ. Σταφόρ ἦτο πάντοτε βεβουλισμένη εἰς τὴν νάρκην ἐκείνην εἰς ἣν εἶχεν ὑποπέσει κατ' ἀρχάς. Βίς μάτην δὲ ἠγωνιζόμενος μεταχειριζόμενος πάντα τρόπον νὰ τὴν φέρῃ εἰς αὐτήν. Μίαν τῶν ἡμερῶν παρατηρήσασα τὸν λόρδον ἄλλοκ εἰς τὸν κήπον, ἀνεπήδησεν εἰς τὸ ἀνάκλιτρον ἐφ' οὗ ἀνεπαύετο,

και ἀνεκάγχασε κάγχασμα τρομερόν. Ἐδῶκα ἀμέσως αὐτῇ μικρὰν τινα δόσιν λαυδάνου τὸ ὅποιον τὴν καθυσύχασεν. Ἐπέρασα τὴν νύκτα εἰς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐξουχὴν, τῆς ὁποίας εἶχον θαυμάσει τὴν γαλήνην και τὴν ὠραιότητα. Ὁ δὲ Σταφόρ μόλις κατώρθωσε νὰ ὀμιλήσῃ, και πρώτας ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας· ὑπουργεῖον! ὑπουργεῖον! Ἐσπούσαμεν δὲ νὰ τῷ ἐπιτάξωμεν σιωπὴν. Ὡ φιλοδοξία! μανία! χίμαιρα! Εἶχεν ὅλα τὰ πλεονεκτήματα ὅσα δύναται τις νὰ ἐπιθυμήσῃ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· εἰς τὸ εὐρὺ ἐκεῖνο μέτωπον ἐκυκλοφόρουσεν βλαίαι μεγάλαί ἰδέαι ὅσας δύναται νὰ συλλάβῃ νοῦς ἰσχυρός. Ὁ ὀφθαλμὸς του ἐσπινθηροβόλοι πνεῦμα, ζῶην, ἀγαθότητα· ὅλα ταῦτα ἴσως ἀπολασθῶσι διὰ παντός, γινόμενα θῦμα φιλοδοξίας και κοινωνικῆς εὐπρεπείας! Ἠθέλησε νὰ κυριεύσῃ τῶν ὁμοίων του· ἠθέλησεν, ὡς πρέπει εἰς ἄνδρα καλῶς ἀνατετραμμένον, ν' ἀντικρούσῃ τὴν ὕβριν ἑνὸς μωροῦ· και ὁ μωρὸς οὗτος, δι' ὀλίγης κίνεως σωρευθείσης ἐντὸς σωλήνος, ἔφερε τὸν διακεκριμένον τοῦτον ἄνθρωπον εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου. Μονομαχία! κηλὶς ἀτιμίας στιγματίζουσα τὸν νεώτερον πολιτισμόν! Ἔθος αἰσχρόν! Ἠλιθιότης ἀκατονόμαστος ποιοῦσα ὑποχείριον τοῦ ἐλαττωμένου και τῆς ἀνοησίας τὸν νοῦν, τὴν ἀρετὴν και τὴν δικαιοσύνην! Μωρία κἄν μὴ ἀποδεικνύουσα μήτε γενναϊότητα, ἔχουσα μόνον σημασίαν τινα κατὰ τοὺς ἐνθεομανεῖς καιροὺς τοῦ μεσαιῶνος, ὅτε ἐθεωρεῖτο ὡς θεῖα ἀπόφασις.

Τὴν ἐπιούσαν μὲ ἐξύπνισαν φωναὶ μεταπρατῶν, αἱ φωναὶ αὗται· Ἰδοὺ ἡ λεπτομερὴς διήγησις τῆς μονομαχίας τοῦ Κ. Σταφόρ και τοῦ λόρδου Πόρδεν, ὁμοῦ μὲ τὸν λόγον τῶν ὁποίων ὁ Κ. Σταφόρ ἀπήγγειλε πρὶν ἀποθάνῃ, και τὴν διαμαρτυρίαν του κατὰ τῶν συκοφαντῶν τοῦ ὑπουργεῖου. Ἰδοὺ, ἀντὶ μαιῆς δεκάρας. Και ἀγοράσας τὴν ὠραίαν αὐτὴν ἱστορικὴν ἐκθεσίαν, ἀνέγνων μετὰ τῶν ἄλλων ὅτι οἱ δύο ἀντίπαλοι ἐξάκις ἐπανέλαβον τὴν μονομαχίαν, ὅτι ἡ κυριότης αὐτῶν εἶχε τελειώσει, και ὅτι ἐμονομάχησαν ἐπὶ τέλους δι' ἐγχειριδίων. Αἱ ἐφημερίδες ὅμως περιέγραψαν ἀκριβέστερον τὴν μονομαχίαν· μία δὲ αὐτῶν, ὑπουργικὴ, ἔγραψε ταῦτα· « Εἰδήσεις νεώταται· τὸ ὑπουργεῖον τῶν . . . ἐδόθη πρός τὸν λόρδον Οὐίλλιαμ· τὸ εἶχε ζητήσει ὁ λόρδος Σταφόρ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπέτυχεν. »

Ὁμίλησα περὶ τούτου τὸν λόρδον ἄλλοκ, ὅστις εἶχε τινα γνωριμίαν μὲ τὸν πρῶτον ὑπουργόν· μεταβάς δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τούτου διηγῆθη τοὺς λόγους δι' οὓς εἶχε ζητήσει προθεσίαν ὁ Σταφόρ.

— Δὲν ἦτον δυνατόν νὰ περιμεινώμεν, ἀπεκρίθη ὁ ὑπουργός· τιμῶ τὸν Κ. Σταφόρ· εἶναι ἄνθρωπος ἱκανώτατος ἀλλ' ὅπωςδῆποτε ὁ διορισμὸς ἐγένετο, και δὲν ἀλλάξει.

Ἡ περίστασις αὕτη, ὡς ἐννοεῖ εὐκόλως ὁ ἀναγνώστης, δὲν συντέλεσεν εἰς τὴν ταχυτέραν ἀνάμνησιν τοῦ φίλου μου. Ἐπρεπε ν' ἀκούῃ τις τὴν Κ. Σταφόρ διαρρηγνύουσαν τὰ ἱμάτιά της κατὰ τῆς φιλοδοξίας ἥτις κατέστρεψε τὴν εὐδαιμονίαν τῆς

ἴνα θαυμάσῃ τὴν γυναικείαν τῆς εὐγλωττίαν καταρωμένην τὴν πολιτικὴν.

— Ἄ! ἰατρέ, μὲ ἔλεγε, διὰ τί μὲ ἠπάτησες; δὲν ἐνθυμήθης κἄν τὰ παιδιά μου; εἶχα πάντοτε τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ σύζυγός μου θ' ἀποφεύγῃ τὰς ἀπρεπείας και γελοίας αὐτὰς μωρίας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος δίδει τὸ ὄρατον ὄνομα τῆς τιμῆς· τὸν παρεσύρειν ὅμως ἡ πολιτικὴ του φιλοδοξία· αὕτη τὸν ἔφερεν εἰς τὴν μονομαχίαν. Πόσον τὴν μισῶ, τὴν πολιτικὴν! ὅταν σὲ κυριεύσῃ ἡ ἀγάπη τῆς ἐξουσίας δὲν εἶσαι πλέον οὔτε πατήρ, οὔτε σύζυγος, οὔτε υἱός, οὔτε ἀδελφός. Ἐχασα τὴν εὐτυχίαν μου διὰ παντός. Ἄς ἦτον δυνατόν νὰ τὸν περιορίσω εἰς τὰς οἰκιακὰς ἀπολαύσεις, εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, και μὲ ὄλην μου τὴν καρδίαν θὰ κατεδικαζόμην εἰς τὸ νὰ ἐργάζομαι, νὰ πάσχω, νὰ ἐξορισθῶ εἰς τὴν ἐρημίαν· ὅλα θὰ τὰ ἔκαμνα. Τὴν ἡμέραν περὶ ταραγμένος, τὴν νύκτα ὄλην ἐργάζεσθαι. Δὲν τὸν βλέπω σχεδὸν πλέον, και ὅταν τὸν βλέπω ἔχει τόσας φροντίδας, εἶναι τόσον τεταραγμένος. . . . Ναι, λυποῦμαι ὅταν τὸν βλέπω νὰ . . . φοβοῦμαι μὴν τραλαθῇ. . . τὸ φοβοῦμαι.

— Μὴν τὸ λέγετε, κυρία!

— Ἰατρέ, ἤξεύρω τί λέγω· γνωρίζω τὴν θέρμην τῆς φαντασίας του, τὴν ὀρμὴν τῶν ἰδεῶν του.

Τὴν ὥραν ἐκεῖνην ἑλθὼν ὑπηρετῆς εἶπε πρός τὴν Κ. Σταφόρ·

— Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία, ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω τί νὰ κάμω. Ὁ αὐθέντης παραλογίζεται. Θέλει ἀφεύκτως ν' ἀφήσῃ νὰ ἐμβῇ εἰς τὸν κοιτῶνά του ὁ πρῶτος ὑπουργός, πιστεύων ὅτι ἡ ἐξοχότης του ἦλθε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ. Δὲν ἠμπόρω νὰ τὸν πείσω ὅτι δὲν ἦλθε.

— Τί λέγεις, ἰατρέ· ἀνεφώνησεν ἔντρομος ἡ Κ. Σταφόρ.

— Τίποτε· ἰδέαι ἀσθενοῦς. Ἰπάγω νὰ τὸν ἴδω. Εἶδα και ἐπαθα ἕως οὗ τὸν καθυσύχασα. Ἐστῆκετο ὀρθός εἰς τὴν κλίνην του, τοὺς ὀφθαλμούς ἔχων φλογερούς, τὸ ἦθος ἀγρίον και ἔραξεν·

— Ἰατρέ, ἰατρέ! θέλω νὰ ἀφήσουν νὰ ἔλθῃ ὁ ὑπουργός . . . Πρέπει νὰ ὀμιλήσω τὴν ἐξοχότητά του· πρέπει ἀφεύκτως.

— Φίλτατέ μου Σταφόρ, ἀνεχώρησεν· ἀφῆσε μόνον τὸ ὄνομά του εἰπών ὅτι θὰ ἔλθῃ ἄβριον.

— Πολὺ καλά . . . εὐγενῆς ἄνθρωπος. Καταχαίρω . . . Πλὴν ἰδοὺ ἐπιστρέφει . . . τὸν ἀκούω . . . Γεώργιε, Γεώργιε! Ἄς ἐμβῇ ἡ ἐξοχότης του . . . Πῶς θέλετε νὰ μὴν δεχθῶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ὑπουργείου . . . και νὰ τὸ ἴδωσιν οἱ ἄλλοι . . . οἱ λειπατάκται . . . οἱ βαδιστοὶ . . . οἱ . . .

Ἐπρόφερε δὲ τὰς λέξεις ταύτας σχεδὸν κοιμώμενος, και τὰς ἐπανέλαβε πολλᾶκις. Μετὰ ταῦτα κατέπεσε καταβεβλημένος και παρεδόθη εἰς τὸν ὕπνον. Ἰδρῶς γενικός κατέβροξε τὰ σῶμά του, και μετὰ τινὰς ἡμέρας ἡ κατάστασις του ἐθελιώθη. Τῷ ἐπέτρεψε δὲ ν' ἀναγινώσκῃ ἐφημερίδας, και νὰ δέχεται τοὺς φίλους του, ἔχων τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ περίεργος αὕτη θεραπεία, ἐρεθίζουσα τὰς δια-

νοητικὰς του δυνάμεις και τὸ ζωηρότερον τῶν παθῶν του, θὰ ἐπιταγῆν τὴν ἀνάβρωσιν αὐτοῦ· ἂν και αἱ μὲν ἐφημερίδες δὲν ἔγραφον πολλὰ εὐνοϊκῶς ὑπὲρ αὐτοῦ, μετὰ δὲ τῶν φίλων του εἶχε και ἀντιζήλους, δηλαδὴ ἐγβρούς τοὺς ὁποίους ἐμίσει ὑπὲρ πάντα ἄλλον.

(Ἐπιταῖ τὸ τέλος.)

ΠΥΓΜΑΧΙΑ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ.

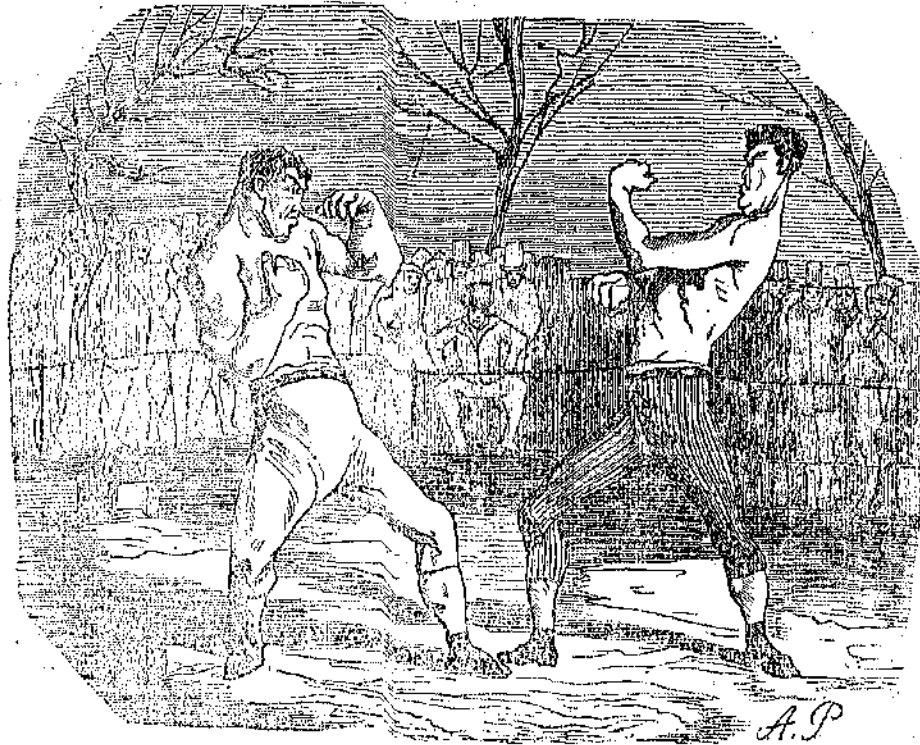
—ooo—

Καί τοι ὁ ἀγγλικὸς νόμος ἀπαγορεύει τὴν πυγμαχίαν, ἀκαταπαύστως ὅμως γίνονται τοιαῦται, διότι τὸ κοινὸν πνεῦμα, ἰσχυρότερον κατὰ τοῦτο και τοῦ νόμου, δὲν ὑποτάσσεται εἰς αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἡ δικαιοσύνη οὔτε ἡ ἀστυνομία δὲν ἔχουσι τὴν ἀδειαν ἐν Ἀγγλίᾳ νὰ καταδιώκωσιν αὐτεπαγγέλτως τὸ ἐγκλημα, ἀνευ ῥητῆς ἐγκλήσεως ὑπογεγραμμένης ὑπὸ ἐντίμων πολιτῶν, αἱ ἐφημερίδες συνεχῶς ἀναγγέλλουσιν ὅτι τὴν δεῖνα ὥραν εἰς τὴν δεῖνα θέσιν θέλουσι μονομαχήσει δύο πυγμαχοί. Σημειωτέον δὲ ὅτι ποτὲ ἐγκλήσις δὲν παρουσιάσθη ὑπ' οὐδενός.

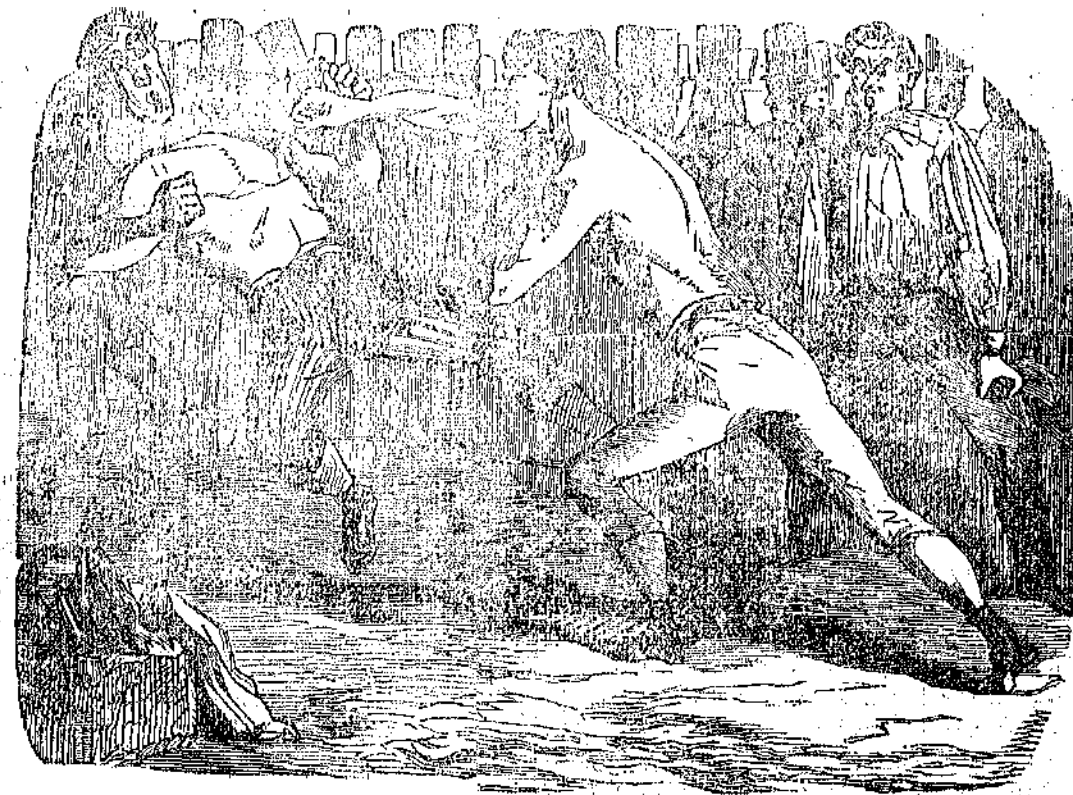
Ἡ πυγμαχία διδάσκειται ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπως ἀλλαχὸ ἡ ξιφομαχία, και ἔχει τοὺς κανόνας αὐτῆς, τοὺς ὁποίους οἱ πυγμαχοὶ δὲν παραβαίνουσιν. Ἡ μεγάλη τέχνη τοῦ πυγμαχοῦ συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐκτίθεται ὅσον ἐνεστιν ὀλιγώτερον, και νὰ καταφέρῃ γρόνθους δεξιὰ και ἀριστερά, εἰς τὸ πρόσωπον και μάλιστα εἰς τὸ στήθος τοῦ ἀντιπάλου. Μάχονται δὲ γυμνοὶ μέχρις ὀσφύος.

Εἰς τῶν κανόνων, διατηρούμενος μετὰ πολλῆς αὐστηρότητος, εἶναι και τὸ νὰ μὴ γρονθοκοπῆται ὁ πεσὼν ἀντίπαλος μέχρις οὗ ἀνεγερθῇ.

Οἱ πυγμαχοί, ἵνα τηρῶσι καλὰς τὰς δυνάμεις αὐτῶν, τραγοῦσι κρέας ἐψητὸν ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων, και προσπαθοῦσι νὰ ἦναι παχεῖς, ἀνθηροί, κόκκινοι και ῥωμαλέοι. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἀγγλικὴν συνήθειαν ἀπειρα στοιχῆματα κερδαίνονται και χάνονται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πυγμαχίας, ἢ παριστῶσιν αἱ δύο ἐπόμεναι εἰκόνες.

Πυγμάχος Σγγ.Ιου.

ΣΥΡΙΑΚΑ.

Γεωγραφική έποψις τής Συρίας. — Αί έν αύτῃ οικουσαι φυλαί. — Μαρωνίται.

Ἐπένησεν ἡ γῆ, ψαχούη ὁ Αἰθανός . . . (ΨΕΔΙΑΣ, 9.)

—οοο—
I.

Τά τελευταία έν Συρία τραγικά συμβάντα βαθεύς συνεκίνησαν τοὺς συμπολίτας ἡμῶν, καί ἐπέσυρον ὄλην αὐτῶν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ιστορικῶν καὶ γραφικῶν ἐκείνων χωρῶν, αἱτινες περιλαμβάνονται ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπωνυμίαν τῆς Συρίας. Καί ται δὲ αἱ χῶραι αὗται πολλαχῶς ἐνδιαφέρουσι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὀλίγα ἤμεις καὶ ἀτελεῖς περὶ αὐτῶν έν Ἑλλάδι έν γένει γινώσκομεν. Αἱ συνοπτικαὶ αὗται πληροφορίες (ἀφορῶσαι ἰδίως τὰ τελευταία συμβάντα), εἰ καὶ λίαν ἀτελεῖς καὶ ταχέως γραφείσαι, δὲν θέλουσιν ἴσως ἀποθῆ πάντῃ ἀνωφελεῖς εἰς τινὰς ἀναγνώστας, μὴ προτιθεμένους νὰ ἐγκύψωσιν ἰδιαίτερως ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ὀλίγα ὀνόματα έν τῇ γεωγραφίᾳ ἀνακαλοῦσι τόσας ἱστορικὰς ἀναμνήσεις, ὅσας τὸ τῆς Συρίας. Αἱ χῶραι αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιλαμβανομένην γεωγραφικὴν διαίρεσιν, ἐνδιαφέρουσι τὰ μέγιστα τὴν γεωγραφίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν, τὴν ἱστορίαν, τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἰδίως τὸ ὕψιστον τῶν ἀντικειμένων ὅσα ἐπασχολοῦσι τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν θεολογίαν. Συντομωτάτῃ σκιαγραφίᾳ τῆς γενικῆς γεωγραφικῆς φύσεως τῆς Συρίας δύναται νὰ δώσῃ ἡμῖν εὐκρινεστέραν ἰδέαν τοῦ θεάτρου τούτου τῶν ἀξιολογωτάτων γεγονότων τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι τῆς Παλαιστίνης ἀποτελοῦσης μέρος τῆς Συρίας, οὐδεμίαν λέγομεν ὑπερβολὴν, τοιαύτην ἀποδίδοντες ὑψηλὴν θέσιν έν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ εἰς τὰς χῶρας ἐκείνας, έν αἷς ἀνέτειλεν ὁ Μωσαϊσμός καὶ ὁ Χριστιανισμός, ἤγουν ἡ ἀληθὴς καὶ σωτήριος θρησκευτικὴ ἔννοια.

Ἡ Συρία περιορίζεται πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ ὄρους Ταύρου, ὅπερ διαχωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· βορειοανατολικῶς ὑπὸ τοῦ Βύφρατου ποταμοῦ, πέραν τοῦ ὁποίου πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐκτείνεται ἡ χῶρα Ἀλ-Ἀζεζυρέχ καὶ ἡ Κουρδιστάνη· πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς καλουμένης ἐρήμου τῆς Συρίας, ἥτις εἶναι συνέχεια τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας· νοτιοδυτικῶς ὑπὸ ἑτέρας ἐρήμου ἐκτάσεως ἐβδομήκοντα μιλίων, δι' ἧς συνέχεται μετὰ τοῦ Πηλουσιῦ ἰσθμοῦ, καὶ δυτικῶς ὑπὸ τῆς μεσογείου θαλάσσης. Ἡ ἔκτασις τῆς Συρίας κατὰ μήκος εἶναι 650 χιλιομέτρων· ἡ δ' ἐπιφάνεια αὐτῆς 120,000 χιλιομέτρων τετραγωνικῶν.

Ἀξιοσημείωτος γεωγραφικὸς χαρακτήρ τῆς Συρίας εἶναι ὁ ἕξῃς· Μία σειρά ἢ ἄλλοις ὄρεων, ἡ

τοῦ Λιβάνου κοινῶς καλουμένη, διέρχεται τὴν Συρίαν ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν καὶ ἀποτελεῖ ὄλον τὸ κατοικήσιμον μέρος αὐτῆς, καθ' ὅσον πᾶσα χῶρα μὴ ἀνήκουσα εἰς τὸ ὄρεινὸν τοῦτο σύστημα, εἶναι ἐρημος. Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ὄρεων ὀρθῶς παρὰ τινων γεωγράφων ἐπεκαλέσθη Συροπετραϊκόν, διότι διέρχεται ὄλην τὴν μεταξὺ τοῦ Πηλουσιῦ ἰσθμοῦ καὶ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης ἐρήμον, τὴν καλουμένην ἀήμερον Πέτραν, ἐκ τῆς έν έν αὐτῇ κειμένης πολίχνης Πέτρας (1). Τὸ Συροπετραϊκόν σύστημα ἀρχεται έν τῇ Σιναϊκῇ χερσονήσῳ, προεκτείνεται δὲ πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Ταύρου, μετ' οὗ καὶ ἐνοῦται. Ἡ κατὰ μήκος ἔκτασις τοῦ συστήματος τούτου εἶναι 1,100 χιλιομέτρων γαλλικῶν. Αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρεων τούτων ὑψοῦνται εἰς 1,000 μέτρα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης έν τῇ Σιναϊκῇ χερσονήσῳ, έν ἧ καίται καὶ τὸ γραφικώτατον ὄρος Σινᾶ, τὸ ὄρος τῆς δεκαδέλτου, τὸ ὁποῖον ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐκκλησιαστικὴ ἔκφρασις τοσοῦτον ἐμφαντικῶς ἀποκαλεῖ θεοβάδιστον· τὰ ὄρη χαμηλοῦνται προεκτεινόμενα πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Θαβωρσίου, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους εἰς τὴν πεδιάδα Βεδρῶν δὲν ἔχει πλέον ἢ 129 μέτρων ὕψος. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀφίσταται καλῶν, καὶ λαμβάνουσι κυρίως τὸ ὄνομα τοῦ Λιβάνου μετὰ τὴν κοιλάδα τὴν καλουμένην Νάχρ-Κασμιέχ. Ὁ Αἰθανός εἶναι ὄρος στενόν· τὸ σύνθετος αὐτοῦ ὕψος εἶναι περίπου 2,600 μέτρων, ἡ δὲ ὑψηλότερα αὐτοῦ κορυφὴ ὑψοῦται κατὰ 2,857 μέτρα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Αἱ κορυφαὶ τοῦ Λιβάνου παριστῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄροπέδια καὶ στρογγύλας καταφρεσίας. Ἐπὶ τοῦ Λιβάνου πλησίον τῆς φάραγγος, τῆς ἀγοῦσης ἀπὸ Δαμασκού εἰς Τρίπολιν, εὕρεσκειται εἰς ὕψος 1,900 μέτρων, τὸ περίφημον δάσος τὸ συγκείμενον ἐκ τετρακοσίων περὶπου κέδρων. Ὁ περιηγητὴς Ρούσεγκερ ἀξιοῖ, ὅτι τινὰ τῶν δένδρων τούτων ἔχουσιν ἀρχαιότητα 6,000 ἐτῶν, καὶ παρετήρησεν έν ἐξ αὐτῶν ἔχον τεσσαράκοντα πέντε ποδῶν περίμετρον καὶ πενήκοντα ποδῶν ὕψος. Τὸ κατ' ἐμὲ θεωρῶ ὡς ἀρκούντως ἀποδεδειγμένον, ὅτι αἱ κέδροι αὗται εἰσιν αὗται ἐκεῖναι ἃς ἀναφέρει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Καὶ αὗται μὲν μένουσιν ἐκεῖ ἀπὸ τοσοῦτων αἰῶνων ἀναλλοίωτοι, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ὅπως ἐκτοτε ὑπέστη μεταβολὰς καὶ καταστροφάς! Πέραν τῆς κοιλάδος Οὐάδι-ἑλ-Χόντ τὰ ὄρη λαμβάνουσι τὸ ὄνομα Ἀζέβεγ (ὄρος ἀραβιστὶ) ἑλ-Μοσσαϊριέ, καὶ ἐκτείνονται μέχρι τῆς χαράδρας, έν ἧ ῥεεῖ ὁ Ὀρόντης ποταμός. Πρὸς βορρᾶν τῆς χαράδρας ταύτης τὰ ὄρη ἀκολουθοῦσι προεκτεινόμενα ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ ὄρους Ἀβανοῦ, καὶ τέλος εἰς τὸν βυθὸν τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττης συνδέονται μετὰ τοῦ Ταύρου. Ὁ καλούμενος Ἀντιλίβανος δύναται νὰ θεωρηθῆ οὐ μόνον ὡς

(1) Οἱ Ἀραβες ὀνομάζουσι σήμερον τὴν ἐρήμον ταύτην Ἡ ὄρεά κ.ι.

συμπλήρωμα της Συροπετραϊκής ταύτης αλύσεως, αλλά και ως προεκβολή της σειράς των όρέων της δυτικής Αραβίας. Εκτείνεται δε παραλλήλως προς τὸν Λιβάνον καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπολήγει ὄλιγον τι πρὸ αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν. Εἰ δὲ καὶ ὑψοῦται ἐπὶ πεδιάδος ὑψηλοτέρας τῆς ἐφ' ἧς κείται ὁ Λιβάνος, εἶναι ὅμως ἐν γένει χαμηλότερος τούτου. Ἀλλὰ καίτοι χαμηλότερος ἐν γένει τοῦ Λιβάνου, ἡ ὑψηλότερα κορυφή αὐτοῦ εἶναι ἡ ὑψίστη τῶν Συριακῶν ὄρέων. Ἡ κορυφή αὕτη καλουμένη Δζέβελ-ἐλ-Σέχ, ἔχει ὕψος 4,500 μέτρων, ἐνῶ, ὡς εἴπομεν, ἡ ὑψηλότερα τοῦ Λιβάνου κορυφή ὑψοῦται μόνον ὡς 2,857 μέτρα, καὶ ἡ ὑψηλότερα κορυφή τῶν ὄρέων ἐν τῇ Σιναϊκῇ χερσονήσῳ ὑψοῦται εἰς 3,000 μέτρα. Ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη τοῦ Ἀντιλιβάνου κορυφή φαίνεται ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς Συρίας, καὶ χρησιμεύει ὡς ὁδηγὸς εἰς τὰ παραβάτια. Ὁ Ἀντιλιβάνος ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Ἀράβων Δζέβελ-ἐλ-Βουάστ ἢ Δζέβελ-ἐλ-Σχάρι. Ἡ τελευταία αὕτη ἔπωνυμία σημαίνει ὄρος τῆς Λαγοθήης. Μεταξὺ τοῦ Δζέβελ-ἐλ-Σέχ καὶ τοῦ Λιβάνου κείται κοιλάς εὐφορωτάτη, παρὰ μὲν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Καίλη Συρία, παρὰ δὲ τῶν ἐγγυρίων σήμερον καλουμένη Βενάδα. Εἰς τὴν κοιλάδα ταύτην, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀντιλιβάνου, ὁ ἐκπεπληγμένος περιηγητὴς θαυμάζει τὰ κολοσιαῖα εἰρείπια τῆς Μπακαπέκ, ἧτοι τῆς ἀρχαίας Ἡλιουπόλεως. Πέραν τοῦ Ἀντιλιβάνου ἐκτείνεται τὸ μέγα συριακὸν λεκανοπέδιον μέχρι τοῦ Βύρρατου. Ὁ Ναπολέων εἶπεν ὅτι ἡ Συρία εἶναι συνέχεια τῆς μεγάλης ἀραβικῆς χερσονήσου, προεκτεινομένης ἐπὶ τῆς μεσογείου. Ὁ ὀρισμὸς οὗτος τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Συρίας εἶναι ὀρθὸς καὶ σύμφωνός πρὸς τὰς τελευταίας γεωγραφικὰς παρατηρήσεις. Ἡ τοπογραφικὴ αὕτη τῆς Συρίας θέσις εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς ἐγγυρίους, οἵτινες ἀποκαλοῦσι συνήθως τὴν Συρίαν Ἀραβίαν, ὡς ἀποτελοῦσαν φυσικῶς μέρος τῆς χερσονήσου ταύτης.

Τὸ σύστημα τῶν ὄρέων τούτων διαιρεῖ τὴν Συρίαν εἰς τρεῖς πάντη διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων χώρας ἢ ζώνας· ἧγουν Α', εἰς τὴν δυτικὴν ζώνην, κειμένην μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὄρέων καὶ σχηματιζομένην ὑπὸ πεδιάδων χαμαλῶν, θερμῶν, μισματικῶν καὶ εὐφρόων· εἰρήσθω δ' ἐν παράδει, ὅτι εἰς τὴν ζώνην ταύτην ἀνεπτύχθησαν αἱ περίφημοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ναυτικαὶ πόλεις τῆς Συρίας· Β', εἰς τὴν μέσην ἢ κεντρικὴν ζώνην, ἧς τὸ ἔδαφος εἶναι ὑψηλότερον, ὁ ἀὴρ ὑγρὸς καὶ ἡ γῆ εὐφορὸς· καὶ Γ', εἰς τὴν ἀνατολικὴν, ἧτις εἶναι ἔρημος ἀχαρὴς, ξηρὰ καὶ ἀμμώδης, μεταξὺ τῆς ὁποίας ἀπαντῶνται τινὲς ὄασις, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς Παλμυρηνῆς, ἐνθα σφίζονται εἰσέτι τὰ εἰρείπια τῆς Παλμύρας, τῆς ἄλλοτε τοσαύτου λαμπρᾶς ἐκείνης βασιλείδος τῆς ἐρήμου, ἐντὸς τῶν ἐξαισιῶν λειψάνων τῆς ὁποίας στρατοπεδεύουσι σήμερον οἱ νομάδες καὶ ἀτίθασοι τῶν ἐρήμων κάτοικοι, οἱ Ἀραβες Βεδουῖνοι.

Οἱ διαφύροντες τὴν Συρίαν ποταμοὶ εἰσὶ ὁ Βύ-

φράτης, ὅστις περιβρέχει ἐν μέρος τῶν βορειοανατολικῶν τῆς χώρας ταύτης ὄριον, ὁ Ὀρόντης, ὁ Ἰορδάνης ὁ καὶ ἐλ-Γκδρ παρὰ τῶν ἐγγυρίων καλούμενος, ὁ Βραδίας, ὅστις διαρρέει τὴν κοιλάδα τῆς Δαμασκού καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν λίμνην Μπαρ-ἐλ-Μάρτζη, καὶ μικρὰ τινὰ ἄλλα ποτάμια, περιβρέχοντα τὰς γονίμους τοῦ Λιβάνου κοιλάδας καὶ ἐκβάλλοντα εἰς τὴν μεσογείον. Ἐν τῶν ἀξιολογωτέρων γεωγραφικῶν φαινομένων τῆς Συρίας εἰσὶν αἱ δύο τοσοῦτον ἐπίσημοι ἐκείναι ἐν τῇ ἱστορίᾳ λίμναι, ἡ Τιβερίας ἢ καὶ λίμνη Γενισαρέτ ἢ Ἰαλασσα τῆς Γαλιλαίας καλουμένη, ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, καὶ ἡ Νεκρά θάλασσα ἢ Ασφαλιτίτις ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ἡ Βάχρ-Αουτ ἧγουν λίμνη τοῦ Λάτ παρὰ τῶν ἐγγυρίων ὀνομαζομένη. Αἱ δύο αὗται λίμναι καὶ ἰδίως ἡ τελευταία εἰσὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαι οὐ μόνον διὰ τὰς μεγάλας καὶ θείας ἱστορικὰς ἀναμνήσεις τὰς ὁποίας ἀναμιμνήσκουσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν φυσιολογικὴν ἑποψίν θεωροῦμεναι ἐγένοντο τὸ ἀντικείμενον πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν. Ἐν γένει δὲ ἡ Συρία ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα ὄλους τοὺς κλάδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τοσαῦτον μᾶλλον καθόσον τὸ πλοῦσιον εἰς φυσιολογικὰς ἐρεῖνας ἔδαφος αὐτῆς παρέχει ἀνεξάντλητον ὄλιον μελέτης.

Τὸ κλίμα τῆς Συρίας εἶναι θερμὸν μὲν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τὰ παράλια, ψυχρὸν δὲ εἰς τὰ ὄρη. Ὅτε ἤμην εἰς τὴν Βηρυτὸν κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1858 ὑπέφερον ὑπὸ ὑπερβολικῆς καύσεως, ἐνῶ ἔβλεπον τὰς κορυφὰς τοῦ Λιβάνου χιονοσκεπέστους. Ἀπερχόμενος δὲ εἰς Δαμασκὸν διενυκτέρευσα τὴν πρώτην νύκτα, νύκτα τρικυμιώδη, ἐπὶ τοῦ Λιβάνου, ἀπέχων περίπου κατὰ τὸ ἐν πέμπτον ἀπὸ τῶν κορυφῶν, καὶ οὐδέποτε ἠθάθηον ψῆχος τοιαύτου ὁποῖον κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην. Εἰς εἰκόθ, ἡ θερμοκρασία δὲν εἶναι ἀπανταχοῦ ἢ αὐτῇ ἐπὶ τῶν ὄρέων τούτων, ἀλλὰ διάφορος εἰς τὰ διάφορα αὐτῶν ὄψη. Ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν ὑδάτων προκύπτει ἡ ἀφθονία καὶ ἰδίως ἡ ποικιλία τῶν φυτικῶν προϊόντων τῆς Συρίας, ὧν ἕνεκα ἡ χώρα αὕτη ἤθελεν ὑπάρχει ἐκ τῶν πλουσιωτάτων τοῦ κόσμου, ἐάν ἐκαλλιεργεῖτο καλῆτερον, καὶ πρὸ πάντων ἐάν ἄλλως πως ἐκυβερνᾶτο. Εἰς τὴν Συρίαν παρατηρεῖ τις τὰς μεγαλητέρας ἀντιθέσεις ἧγουν καύσινα ὑπερβολικὸν καὶ ψῆχος δριμύτατον, ἀκραὶ ξηρασίαν καὶ εὐφροίαν· ἐξαισιῶν. Οὐ μόνον αἱ πέτραι τοῦ Ἀντιλιβάνου καὶ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης ἔρημοι εἰσὶ πάντῃ ἀγονοί, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὄρη καὶ τινες κοιλάδες τῆς Ἰουδαίας περιωτῶσιν ὡς ἐπὶ πολὺ θέγμα τελείας σχεδὸν ἔρημιας. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡ Γαλιλαία καὶ αἱ κοιλάδες τοῦ Λιβάνου καὶ τοῦ Ἀντιλιβάνου ἔχουσι γονιμότητα ἐξαισιῶν.

Παρατηροῦμαι ἐντελῶς τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα ὁπωσοῦν λεπτομερῆ γεωγραφικὴν περιγραφὴν τῆς Συρίας. Τυχαῖα ἐπιχειρήσεις ἀπαιτεῖ γνώσεις εἰδικὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὧν στεροῦμαι. Ἡ χωρογραφία τῆς Συρίας παρέχει

πολλὰ σπουδαῖα ἐπιστημονικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐλύθησαν μέχρι ταῦδε. Ἡ ἀρχαία δὲ πολιτικὴ γεωγραφία τῆς Συρίας ἀρκεῖ αὐτημάη, ὅπως ἐπιστήσῃ τὴν συντονωτέραν προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ βουλομένου νὰ ἐγκύψῃ εἰς αὐτὴν σπουδαίως. Διὰ νὰ ἐνοήσῃ τις τοῦτο καλῶς ἀρκεῖ ν' ἀναλογισθῇ πόσας πολιτικὰς περιπετείας ἐπαθεν ἡ Συρία τὸ πάλαι, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων (μνημονευομένη ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ) μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων καταλύσεως τῆς βυζαντινῆς ἐξουσίας τῷ 636. Ἰδίως δὲ πρὸς τὸν Ἑλλήνα ὑπάρχει λίαν ἀξιοσπουδαῖος ἡ γεωγραφία καὶ ἡ ἱστορία τῆς χώρας ταύτης ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτῆς ἐμφανίσεως τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ ἑλληνισμὸς κατέλιπεν ἐν Συρίᾳ ἔχνη μεγάλα. Ἡ δυναστεία τῶν Σελευκιδῶν διατηρηθεῖσα αὐτόθι διακόσια τσσαράκοντα ἐπτά ἔτη, ἀπὸ τοῦ τρικυμοστοῦ δωδεκάτου μέχρι τοῦ ἐξικοστοῦ ἐβδόμου ἔτους πρὸ Χριστοῦ, ἐθεμελίωσεν ἐκεῖ ὀλόκληρον κόσμον Ἑλληνικόν, τοῦ ὁποῦ σήμερον σφίζονται πολλὰ χοῦ τῆς Συρίας μόνον τὰ μεγαλοπρεπῆ εἰρείπια. Πολὺ ὅμως δυσχερέστεραι ἀποβαλόνουσιν αἱ γεωγραφικαὶ διαίρεσεις τῆς Συρίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως. Οἱ Ἀραβες ἔδωκαν εἰς ὅλας τὰς χώρας, τὰς κοιλάδας, τὰ ὄρη, τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμοὺς τῆς Συρίας ὀνόματα ἀραβικά. Τὰ ὀνόματα ταῦτα συγχέονται μετὰ τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων καθιστῶσι τὴν σημερινὴν ὀνοματολογίαν τῆς Συρίας ἀληθῆ κικεῶνα πρὸς τὸν μελετῶντα τὴν χώραν περιηγητὴν.

Ἡ σύγχυσις αὕτη τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων εἶναι ἡ ἐλαχίστη τῶν δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας ὁ περιηγητὴς ἀπαντᾷ ἐν Συρίᾳ. Ἄλλ' οὐδεμίαν δυσχερίαν δύναται ν' ἀποθερῆναι αὐτὸν, διότι τὰ ἀντικείμενα ὑπ' ὧν περιστοιχίζεται πληροῦσι καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Πρὸ πάντων ἡ Συρία εἶναι τὸ μεγαλοπρεπὲς θέατρον, ἐφ' οὗ παρεστάθησαν τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ συγκινητικὰ, τὰ βῆτα τῆς θρησκείας ἐπεισόδια ἀπὸ Ἀβραὰμ μέχρι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἡ Σιναϊκὴ χερσονήσος, ἡ Ἰουδαία, ἡ Σαμάρεια, ἡ Γαλιλαία, ἡ πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρα, ὁ Λιβάνος, καὶ τόσοι ἄλλοι τόποι τῆς χώρας ἐκείνης εἰσὶ, τόσαι σκηναὶ ἐφ' ὧν παρέστη τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο δράμα, καὶ τίποτε εἰς τὸν κόσμον δὲν δύναται ν' ἀντισταθίμῃ τὰς ἐντυπώσεις τῶν θείων ἐκείνων ἀναμνήσεων.

Ἡ αὕτη ποικιλία παρουσιάζεται καὶ ὡς πρὸς τὰς φυλάς τὰς ἐν Συρίᾳ οἰούσας. Δύσκειον εἶναι καὶ ἐνίοτε ἀδύνατον νὰ προσδιορίσῃ τις ἀκριβῶς τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν φυλῶν ἐκείνων. Σήμερον αἱ ἐν Συρίᾳ οἰκοῦσαι ποικιλίαι αὐταὶ φυλαὶ ἔχουσι τοῦλάχιστον ἐν κοινῇ χαρακτηριστικόν, ἧτοι ὀμιλοῦσι τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν (1). Ἡ ἀρα-

βικὴ κατάκτησις ἔσχε τοῦτο τὸν ἰδιόζωντα χαρακτήρα, ὅτι ἐπέβαλε τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κατακτηθέντων ἐθνῶν, ἧγουν εἰς ὅλην τὴν Συρίαν, εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰς ὅλην τὴν βορειαν Ἀφρικὴν. Ἐν Συρίᾳ τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς ἐπιβολῆς τῆς γλώσσης εἶναι λίαν ἀξιοπαρατήρητον, καθόσον αἱ διάφοροι φυλαὶ διαφέρουσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τε τὸν φυλετικὸν τύπον, τὸ θρησκευμα, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, τὸν χαρακτήρα, κτλ. Οὐδαμῶς τῆς οἰκουμένης ἴσως ἀπαντᾷ τις τοιαύτην ποικιλίαν φυλῶν ὅσας ἐν Συρίᾳ. Ἡ χώρα αὕτη, ἧτις εἶναι τόσον περιεργὴ καὶ ἀξιοσπουδαῖος ὑπὸ τὴν γεωγραφικὴν, χωρογραφικὴν καὶ φυσιολογικὴν ἑποψίν, πρόκειται ἀντικείμενον σπουδαιοτάτης μελέτης εἰς τοὺς ἐθνολόγους. Ὁ πληθυσμὸς ὁ περιλαμβανόμενος ἐντὸς τῶν ὄριων τὰ ἂποῖα ἀνωτέρω περιγράψαμεν, δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστός. Γνωπτύνεται μόνον ὅτι δὲν ὑπερβαίνει τὰ τρία ἑκατομμύρια. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος σύγκεται ἐκ διαφόρων φυλῶν· περὶ τῆς καταγωγῆς δὲ τῶν πλείστων, ἐκ τῶν φυλῶν τούτων ἡ ἐθνολογία ὑπάρχει εἰσέτι εἰς τελείαν ἀπορίαν. Εἰς τὴν ποικιλίαν ταύτην τῶν φυλῶν προσθετέον καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν Συρίᾳ ἀπαντῶνται αἱ πλεῖστα τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν καὶ ἀθρέσεων. Καὶ αὕτη ἡ εἰδωλολατρεία ἔχει ἀκόμη τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς ἐπὶ τῆς παραδόξου ταύτης γῆς. Ἡ ἀξιοσημείωτος αὕτη ποικιλία τῶν φυλῶν καὶ τῶν δοξασιῶν ἐν Συρίᾳ, πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὰς ἱστορικὰς περιπετείας τῆς χώρας ταύτης, τὸ ἔδαφος τῆς ἧποίας ἐπάτησαν ὄλοι σχεδὸν οἱ μεγάλοι κατακτητὰ ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος μέχρι τοῦ Ναπολέοντος. Ἡ Συρία ἔλαβε μέρος εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μεγάλα θρησκευτικὰ, πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ γεγονότα, ὅσα ἔσχον ἐπιβρῶν ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ὁπωσοῦν λεπτομερῆς περιγραφὴ τῶν ποικίλων φυλῶν ὅσαι οἰκοῦσιν ἐν Συρίᾳ, εἶναι ἔργον εἰδικῆς πραγματείας.

Ἐκ τῶν φυλετικῶν τούτων διαίρεσεων ἡ πρώτη ἧτις παρουσιάζεται ἐν Συρίᾳ εἰς τὴν παρατήρησιν τοῦ περιηγητοῦ εἶναι ἡ ἀραβικὴ. Οἱ Ἀραβες, οἵτινες καὶ ἐπέβαλλον τὴν γλῶσσαν των εἰς ὅλας τὰς ἄλλας φυλάς, εἰσὶν οἱ πολυαριθμότεροι εἰς τὰς πεδιάδας, εἰς τὰς κοιλάδας καὶ εἰς τινὰς μεγαλοπόλεις, ἀλλ' ἔλασσούνται εἰς τὰ ὄρη. Οἱ κυρίως Τοῦρκοι, οἵτινες ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται ἐν Συρίᾳ ὡς κατακτητὰ ἐπὶ τοῦ 14' αἰῶνος εἰσὶν ὀλιγόριθμοι. Οἱ Τουρκομάνοι καὶ οἱ Κοῦρδοι, ἦλθον ἀπὸ τῶν λεκανοπεδίων τῆς ἀνω Ἀσίας. Οἱ Ἑβραῖοι εἰσὶ τριακόσιοντα χιλιάδες περίπου τὸν ἀριθμὸν. Οἱ Ἑβραῖοι οὗτοι τῆς Συρίας οὐ μόνον διαίρουνται εἰς τὰς γνωστὰς ἐν Βυρώπῃ ἀθρέσεις, ἀλλὰ παριστῶσι καὶ ζῶντα τινὰ λείψανα τῆς πρὸ Χριστοῦ ἱστορίας τῆς φυλῆς αὐτῶν. Οὕτω λόγου χάριν σφίζεται εἰς τὰ περιχώρα τῆς Ναπλοῦς (Νεαπόλεως) μικρὰ τις φυλὴ ἀνάγουσα τὴν καταγωγὴν αὐτῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν Σαμάρειαν, καὶ ἀξιοῖσθαι ὅτι εἶναι τὸ τελευταῖον λείψανον τοῦ ἀρχαίου βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ. Οἱ Σαμαρείται οὗτοι βεβαίως εἶναι, ὅτι κατέχουσι Πεντά-

(1) Θέλωμεν ἰδεῖ κατωτέρω, ὅτι παρουσιάζεται ἐν Συρίᾳ ἐφαρμὰς τις τοῦ κανόνα τούτου, καὶ ὅτι σφίζονται ἔχνη ἀραβικῆς συριακῆς γλώσσης. Πλὴν τὰ ἔχνη ταῦτα εἰσὶ τόσον μικρὰ, ὥστε ἐν ἀλλόσσοις τὸν κανόνα.

τευχον γραφίσαν υπό της χειρός του Μωυσέως, δ-
περ υπάρχει λίαν άπιθανον. Τῷ 1840 ὁ ἀριθμὸς
αὐτῶν ἀνέβαινε εἰς 153 ψυχάς. Οἱ Μαρωνῖται, οἱ
Δροῦσοι, οἱ Μετουάλοι, οἱ Ἀνσαρίαι ἢ Νοσαῖριοι,
οἱ Ἰεζίδαι, καὶ δέκα περίπου ἄλλαι φυλαὶ, ὅσας
διάφοροι ἀπ' ἀλλήλων, εἰσὶν ἀγνώστου ἢ ἀμφι-
σβητουμένης καταγωγῆς. Ἐκ τούτων οἱ Μαρωνῖται
μόνοι εἰσὶ χριστιανοί. Οἱ δὲ λοιποὶ χριστιανοὶ
τῶν διαφόρων δογματῶν παρουσιάζουσιν ἐπίσης ἀ-
πορίας ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς αὐτῶν.
Οἱ Ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ, ὅτινες καθ' ἅπασαν τὴν
Συρίαν συμποσοῦνται περίπου εἰς 250,000 ψυχῶν,
κατάγονται οἱ πλείστοι ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν τῆς
Συρίας κατοίκων, ἢ εἰσὶ μέτοικοι ἐκ διαφόρων τῆς
Ἀνατολῆς μερῶν (1). Οἱ χριστιανοὶ οὗτοι φαίνονται
ἔχοντες ἰδιαιτέραν πρὸς τοὺς Ἕλληνας κλίσιν, δια-
τηρουμένην ἐπιμελῶς μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰ-
σθηματος ὑπὸ τῶν δύο Πατριαρχικῶν Θρόνων Ἀν-
τιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Ἐκ τῶν καθολικῶν, ὀλί-
γοὶ τινὲς ἀνάγουσι τὴν γενεαλογίαν αὐτῶν εἰς τοὺς
σταυροφόρους. Ἄπαντες δὲ οἱ χριστιανοὶ τῆς Συρίας
συμποσοῦνται εἰς 600 ἕως 800,000 ψυχῶν. Ἀ-
σιοσημείωτον εἶναι, ὅτι ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι καὶ ὅλαι
αἱ αἰρέσεις τοῦ χριστιανισμοῦ ἀντιπροσωπεύονται
σήμερον ἐν Συρίᾳ.

Ὁ ἰσλαμισμὸς εἶναι ἡ ἐπικρατεστέρα ἐν Συρίᾳ
θρησκεία. Ἀλλ' οἱ μωαμεθανοὶ τῆς χώρας ταύτης
οὐδ' ὅπως παρίστανται ἠνωμένοι, εἰμὴ ὁσάκις πρό-
κειται νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν δυστυχῶν χριστια-
νῶν. Οἱ μωαμεθανοὶ τῆς Συρίας διακρίνονται εἰς
δύο κυρίως κατηγορίας, πάντῃ ἀπ' ἀλλήλων δια-
κεκριμέναι, εἰς τοὺς μονίμους κατοίκους τῶν πό-
λεων καὶ τῶν καλλιερησίμων γαιῶν, καὶ εἰς
τοὺς νομάδας κατοίκους τῶν ἐρήμων. Οἱ τελευ-
ταῖοι οὗτοι ὑπερέχουσι πολὺ τῶν λοιπῶν μωαμεθα-
νῶν τῆς Συρίας κατὰ τὴν ἀνδρίαν. Οὗτοι εἰσὶ καθα-
ροὶ βεῖσται, καὶ θεωροῦσιν ὡς ἀσβεστὸς τοὺς ἐξωτερι-
κοὺς θρησκευτικοὺς τύπους, οὓς εἰσέγαγον οἱ οὐλεμά-
δες εἰς τὰς πόλεις. Τρεῖς φυλαὶ, οἱ Κουρδοὶ, οἱ Τουρ-
κομάνοι καὶ οἱ Ἀραβες βεδουῖνοι ἀποτελοῦσι τοὺς
νομάδας τούτους. Ἐκ τούτων οἱ Ἀραβες βεδουῖνοι
εἰσὶν οἱ μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι διὰ τὸν χαρακτῆρα
αὐτῶν. Οὗτοι διατηροῦσι καθαρὸν τὸν ἠθικὸν καὶ
φυσικὸν τύπον τῶν ἀρχαίων Ἀράβων. Οἱ βεδουῖνοι,
(περὶ ὧν ἐπικρατοῦσι παρ' ἡμῖν ἐπιπόλοιοι καὶ
ἐσφαλμένοι ἰδέαι), εἰσὶ σήμερον οἱ εὐγενέστεροι ἀν-
τιπρόσωποι τῆς μεγάλης ἐκείνης σημαντικῆς φυλῆς,
ἧς τὸ κυριώτερον ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, τὸ μόνον
χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα.
Ἀξιοθαύμαστον τῷ ὄντι εἶναι, πόσον οἱ νομάδες
οὗτοι Ἀραβες διετήρησαν ζωηρὸν τὸ ἐνθουσιῶδες
τοῦτο θρησκευτικὸν αἰσθημα. Δὲν εἰξεύρω ποῖον
εἶδος μυστηριώδους μετὰ τοῦ θεοῦ συγκοινωνίας
ἀνακαλύπτεται εἰς τὰ σοφάρὰ μέτωπα καὶ εἰς τὰς
ἐκφράσεις τῶν νομάδων ἐκείνων. Ὅτε εἶδον αὐτοὺς

(1) Ἐκ τούτων 50,000 περίπου ἀνήκουσι εἰς τὸν θρόνον
τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ 200,000 εἰς τὸν τῆς Ἀντιοχείας.

κατὰ πρώτην φοράν εἰς Παλαιστίνην, προσεληθῆναι
ἀμέσως ὑπὸ τοῦ φαινομένου τούτου, τὸ ὅποιον καὶ
ἐσημείωσα' ἀλλ' ἠγνόουν τότε, ὅτι τὸ φαινόμενον
τούτο εἶναι ἰδίως χαρακτῆρ τῆς ἐξόχως θρησκευτι-
κῆς σημαντικῆς φυλῆς. Ἀδύνατον νὰ ἴδῃ τις Ἀραβὰ
γονυπετῆ προσευχόμενον ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτε ὁ δῶν
ἥλιος χρυσιζεῖ τὰς ἀχάνεις ἐκείνας ἐκτάσεις, χω-
ρὶς νὰ ἠλεκτρισθῇ ὑπὸ ἀνεκφράστου ἐνθουσιασμοῦ,
χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ αἰσθημὰ τι τὸ ὅποιον δὲν εἶναι
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Τοσοῦτον ἰσχυρὸν ὑπάρχει
τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα ἐν τῇ ψυχῇ τῶν νομάδων
τούτων, ὥστε καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ ὕλικῃ καὶ
καταστρεπτικῇ θρησκείᾳ τοῦ Μωάμεθ, φαίνον-
ται ἔχοντες ὡς ἐκ μυστηριώδους τινὸς χάριτος
βαθεῖαν τὴν συναίσθησιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Οἱ
νομάδες οὗτοι, καὶ τοὶ πολλὰς ἔχοντες ἐλλείψεις,
οὐχ ἤττον παριστώσιν ἐνίοτε θέαμα ἐξυψοῦν τὴν
φαντασίαν. Ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας οἱ μωαμεθανοὶ κά-
τοικοι τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων οὐδὲν τοιοῦτον
παριστώσιν. Ἰδίως οἱ χωρικοὶ, οὓς ἐν Συρίᾳ ἀπο-
καλοῦσιν ὡς ἐν Αἰγύπτῳ *Φελάγους*, εὕρισκονται
εἰς οἰκτράν κατάστασιν. Ἡ ἀθλιότης καὶ ἡ ἀπο-
κτῆνωσις τῶν δυστυχῶν τούτων ἀνθρώπων εἶναι
τοιαύτη, ὥστε ἡ ἀπληθύνουσα τοῦ ἀνθρώπου συνεί-
δησις δὲν δύναται κἄν νὰ παρηγορηθῇ διὰ τῆς ἑλ-
πίδος βελτιώσεώς τινος, ἔστω καὶ εἰς ἀπώτατον
μέλλον. Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ χριστιανοὶ χωρικοὶ
τῶν πεδιάδων δὲν παριστῶσι θέαμα μᾶλλον πα-
ρήγορον.

Οἱ νομάδες μωαμεθανοὶ περιφρονοῦσι τοὺς μὴ
ἀσπαζόμενους τὸν βίον τοῦτον ὀμοθησκῶν των, οἵ-
τινες ὡσαύτως μισοῦσιν ἐκείνους. Αὕτη δὲ δὲν εἶναι
ἡ μόνη μετὰ μωαμεθανῶν διαίρεσις. Ἐν τοῖς Σύροις
μωαμεθανοῖς ὑπάρχουσι καὶ οἱ Μετουάλοι, ὅτινες
ἀνήκουσι εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀλῆ, καὶ τοὺς ὅποιους
ὡς τοιοῦτους οἱ λοιποὶ μωαμεθανοὶ ἀποστρέφονται
ὡς αἰρετικούς. Ἡ δυστυχὴς αὕτη φυλὴ κατεστράφη
κατὰ τὸ ἥμισυ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου,
ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ Δ'εζζάρ-Πασᾶ, καὶ ἤδη συμ-
ποσοῦται εἰς μόνας 40 ἢ 50,000 ψυχῶν. Οἰκοῦσι
δ' οἱ Μετουάλοι εἰς τὴν μετὰ Λιβάνου καὶ Ἀντι-
λιβάνου κειμένην Κοίλην Συρίαν.

Ἀλλ' ἐν τῶν θαυμασιωτέρων φαινομένων, τὰ ὅ-
ποια παριστᾷ ἡ Συρία, εἶναι ἡ ὑπαρξὶς ἐν αὐτῇ οὐκ
ὀλίγων φυλῶν εἰδωλολατρικῶν. Ἡ πολυπληθεστέρη
καὶ σημαντικωτέρα τῶν φυλῶν τούτων, εἶναι ἡ τῶν
Δρούσων' ἀλλὰ περὶ ταύτων θέλωμεν ὁμιλήσει πα-
ρακατιόντες ὅπως οὐκ ἐκτενέστερον. Ἐκ τῶν λοι-
πῶν εἰδωλολατρῶν ἀναφέρω τὰ ὀνόματα τῶν γινω-
στοτέρων. Οἱ Νοσαῖριοι ἢ Ἀνσαρίαι, οἰκοῦσι πρὸς
βορρᾶν τῶν Μαρωνιτικῶν ὄρεων πέραν τῆς Τρι-
πόλεως. Αἱ θρησκευτικαὶ δοξασαὶ τούτων εἰσὶν ὀ-
λίγον γνωσταί. Ἐπίσης ἡ αὐτῇ ἄγνοια ἐπικρατεῖ
περὶ τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τῶν Ἰσμηλιτῶν,
τοὺς ὁποίους κατηγοροῦσιν ὅτι παραδίδονται κατὰ
τὰς τελετὰς τῶν μυστηρίων των εἰς αἰσχρότητας.
Τὰ αὐτὰ λέγονται καὶ περὶ τῶν Κουδαμσεῶν, οἵ-
τινες λατρεύουσι μέλανας τινὰς ὄψεις τοῦ τόπου τῆς

καὶ περὶ τῶν Κελθιέγων, λατρευόντων κόνας.
Ἐν γένει περὶ ὅλων τῶν ἐν Συρίᾳ οἰκούντων εἰδω-
λολατρικῶν φύλων βεβαιοῦται ὅτι παραδίδονται
εἰς ὄργια κατὰ τὰς τελετὰς τῶν θρησκευτικῶν αὐ-
τῶν μυστηρίων. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, κεκμηκὼς ὑπὸ
τῆς θέας τῶσων καὶ τῶσων ἀτόπων δοξασιῶν, ὅσαι
περιοδικῶς κατεσπάραξαν τὴν ἀνθρωπότητα, ἐξη-
πέλισαν καὶ Ἰστρέβλωσαν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ἀ-
τενίζει μετὰ μελαγχολίας ἐπὶ τῶν ἐλεεινοτήτων
τούτων, αἵτινες σώζονται ἕπως μαρτυροῦσιν ἕως ποῦ
δύναται νὰ πέσῃ καὶ νὰ ἐξετελεισθῇ ὁ ἀνθρώπος,
ὅστις εἰς τὰς ἠθικὰς πτώσεις του καθίσταται ἀσυγ-
κρίτῳ τῷ λόγῳ κατώτερος τοῦ κτήνου. Ἴνα δὲ μὴ
ἐκλάβῃ τις τὰς μελαγχολικὰς ταύτας ἐκφράσεις μου
ὡς ἀποτελεσμα μισανθρωπίας, ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυ-
μίσω ἐνταῦθα, ὅτι μετὰ τῶν ἐν ἀγρίοις ὄργιοις
τελούντων τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν μυστήρια εἰδο-
λολατρῶν τούτων, ὑπάρχουσι οἱ Ἰεζίδαι, ὅτινες
λατρεύουσι τὸν διάβολον ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ,
καὶ μετὰ τῶν ὁποίων ὑπάρχει μερὶς τις δολοφῶ-
νων καλουμένων *Κατηλῆς*, καὶ ὁμοιαζόντων τοὺς
Θύγους τῶν Ἰνδῶν. Ἦβλεν ἀπατηθῆ πολὺ ὅστις
φαντασθῆ, ὅτι οἱ δυστυχεῖς οὗτοι εἰδωλολάτραι εἰ-
σὶν ὄντα ἀποτροπαίου κακίας. Ἐξ ἐναντίας, δὲν
εἶναι κακοὶ ἐκ φύσεως, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρηθῶ-
σιν ὡς θύματα ἀπάτης. Ἐπιλοξενήθη ἐπὶ τοῦ Ἀν-
τιλιβάνου καὶ εἰς Δ'εζζελ-Χαουράν ὑπὸ Μετουαλῶν
καὶ Δρούσων' ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ἠσθάνθη μᾶλλον
οἶκτον καὶ βαθεῖαν συμπάθειαν ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν
τούτων, ἢ ἀποστροφήν.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἐν Συρίᾳ οἰκουσῶν φυλῶν
αἱ μᾶλλον ἀξιοσπουδαστοὶ πρὸς ἡμᾶς κατὰ τὰς πα-
ρούσας περιστάσεις εἰσὶ δύο, οἱ Δρούσοι καὶ οἱ Μα-
ρωνῖται. Αἱ δύο αὗται φυλαὶ ἐπέσυρον ἐσχάτως
ἐφ' ἑαυτῶν ὅλην τὴν προσοχὴν τῶν Εὐρωπαίων.

II.

Οἱ Μαρωνῖται εἶναι μικρὰ τις χριστιανικὴ κοι-
νότης, ἥτις ἔχει ἴδιον θρησκευμα καὶ ἴδιαν ἐθνό-
τητα, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν ἴδιαν προσωπικότη-
τα. Ἡ μικρὰ αὕτη κοινότης εἶναι λίαν ἀξιοσπου-
δαστος, καὶ ἀξία ὅλης τῆς συμπάθειας τοῦ χριστια-
νικοῦ κόσμου. Τὰ σφάλματα καὶ αἱ ἀτέλειαι, τὰς
ὁποίας δύναται τις νὰ εὕρῃ εἰς τοὺς Μαρωνίτας ὡς
καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, κατ' οὐδὲν ἐλαττοῦ-
σι τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῆς μικρᾶς ταύτης χριστια-
νικῆς κοινότητος. Οἱ πλείστοι αὐτῶν κατοικοῦσι
τὸ μέρος τοῦ Λιβανείου ὄρους τὸ κείμενον μετὰ τῆς
Βηρυτοῦ καὶ Τριπόλεως. Τὸ μέρος τοῦτο κατοικεῖ-
ται ὑπὸ 150,000 Μαρωνιτῶν περίπου, καὶ ὀλίγων
καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων. Πρὸς μεσημβρίαν, ἐπί-
σης ἐπὶ τοῦ Λιβάνου μετὰ τῆς Βηρυτοῦ καὶ Σάιδας
(Σιδῶνος), κατοικοῦσιν οἱ Δρούσοι, ὅτινες συμπο-
σοῦνται εἰς 80 ἕως 100,000. Εἰς Χαουράν (τὴν
Ἀβρανίτιδα τῶν ἀρχαίων), κατοικοῦσιν ἕτεροι 3
ἕως 4,000 Δρούσων. Εἰς τὰ ὄρη τῶν Δρούσων τοῦ
Ἀβράνιον πλησίον τῆς Βηρυτοῦ, κατοικοῦσι μετὰ τῆς

τῶν Δρούσων καὶ ὀλίγοι Μαρωνῖται. Ἀδύνατον νὰ
φαντασθῇ τις ἢ νὰ περιγράψῃ τὴν ῥωμαντικὴν καλ-
λονὴν τῶν ὑπὸ τῶν Μαρωνιτῶν καὶ τῶν Δρούσων
οἰκουμένων ὄρεων. Ἰδίως ὅμως ἐξαισία εἶναι τὰ με-
ταξὺ Βηρυτοῦ καὶ Τριπόλεως τὰ ὑπὸ τῶν Μαρωνι-
τῶν οἰκούμενα. Ἡ σειρά αὕτη τῶν ὄρεων τῶν Μα-
ρωνιτῶν, καλουμένων παρ' αὐτῶν Κεσρουάν, ἑλ-Φε-
τύχ, Δ'εβεῖλ, Βατροῦν καὶ Ἰλ-Κούρα, παριστᾷ θία-
μα μοναδικῶν ἰσως εἰς τὸ εἶδος τῆς. Ὁ ἐκπεπλη-
γμένος περιηγητὴς ἀπαντᾷ εἰς πᾶν βῆμα τῆς ὁδοῦ
πορίας του μίαν σκηνὴν μαγικὴν, μίαν σκηνὴν τὴν
ὅποιαν ὁ κάλαμος δὲν δύναται νὰ εὕρῃ ἐκφράσεις
καὶ χρώματα ὅπως περιγράψῃ ὅπως οὐκ ἀκριβῶς.
Κοιλιάδας καταπότους, ἐνιαχοῦ βράχους ἀποτόμους
καὶ ἀφθονα ὕδατα, ἀπαντᾷ τις ἀπανταχοῦ ἐπὶ τῶν
ὄρεων τούτων. Ἀπὸ ὅλα δὲ τὰ ἐξέχοντα σημεῖα
φαίνεται μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τοῦ ὀρίζοντος ἐκτει-
νομένη ἡ μεσόγειος θάλασσα. Προσθέσατε ὅτι τὰ
ὄρη ταῦτα φέρουσιν ὡς σεμνὰ κοσμήματα ἐφ' ὅλων
τῶν ῥωμαντικῶν κορυφῶν, μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀρ-
χαῖα μοναστήρια.

Οἱ Μαρωνῖται ἀποτελοῦσι κυρίως μίαν θρησκευ-
τικὴν ἐθνότητα. Ἡ ἀρχὴ τοῦ Μαρωνιτισμοῦ δὲν
εἶναι ἱστορικῶς γνωστῆ, καὶ ἐγένετο τὸ ἀντικεῖ-
μενον πολλῶν συζητήσεων μετὰ τῶν ἐκκλησια-
στικῶν συγγραφέων. Κατὰ τινὰς, οἱ Μαρωνῖται
εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν Μαρδαῖτων, λαοῦ οἰκούντος
τὸ πάλαι ἐπὶ τοῦ Λιβάνου καὶ τοῦ Ἀντιλιβάνου.
Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην, οἱ Μαρδαῖται ἠσπά-
σθησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος τὴν ὑπὸ
τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου καταδικασθεῖ-
σαν αἵρεσιν τῶν μονοθελητῶν καὶ ἔλαβον τὸ ὄνο-
μα, τὸ ὅποιον φέρουσι σήμερον, παρὰ τοῦ πρώτου
αὐτῶν ἐπισκόπου Ἰωάννου τοῦ Μαρωνίτου, μον-
ναχοῦ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Μάρωνος, κει-
μένου ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ὄρόντου. Αἱ ἐγγχώριοι
παραδόσεις δὲν ἀναφέρουσι ποσᾶς τὴν ἐκ Μαρδαῖ-
τῶν καταγωγὴν. Κατὰ τὰς παραδόσεις ταύτας
(συλλεχθεῖσας παρὰ τοῦ Γάλλου Βόλνυ, ἐπισκεφ-
θέντος τὴν Συρίαν περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος
αἰῶνος), τῷ 400 μετὰ Χριστὸν εἰς ἅγιος ἐρημίτης
καλούμενος Μάρων, κατόκει ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οἱ μα-
θηταὶ τούτου διεσπάρησαν καθ' ἅπασαν τὴν Συ-
ρίαν, ἠκοδόμησαν πολλὰ μοναστήρια, ἐξ ὧν τὸ
κυριώτατον ἔκειτο ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ὄρόντου.
Πάντες δὲ οἱ Σύροι χριστιανοί, οἱ μὴ προσβεβόντες
τὸν μονοθελητισμὸν, συνεκεντρώθησαν περὶ τὰ μον-
ναστήρια ταῦτα, καὶ ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου
ἐρημίτου, ἐπονομασθέντες Μαρωνῖται (1). Παρα-

(1) Κατὰ τὴν 2' αἰῶνα ἀνεφάνη ἐν τῇ ἀνατολῇ ἡ γνώμη,
ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καίτοι ἔχων ἐν αὐτῷ δύο
φύσεις, τὴν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, ἐνήργησεν ὅμως ὑπὸ
μίας μόνῃς θελήσει κινούμενος, ἐξ οὗ καὶ οἱ ἐπακόλουθοι τῆς αἰ-
ρέσεως ταύτης ὀνομάσθησαν μονοθεληταί. Ἡ γνώμη
αὕτη ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τινῶν αυτοκρατόρων, καὶ ἰδίως ὑπὸ
τοῦ Ἡρακλείου. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αυτοκράτορος
φιλίππου Βάρδα, τοῦ τελευταίου τῶν μονοθελητῶν προσητά

τηρητόν· ὅτι ἡ ἐγγύμων αὐτῆ παράδοσις δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς ἀνω ἐκτελείας γλώσσας, ἧτις ἀνήκει εἰς τὸν κατὰ τὸν 15' αἰῶνα ἀνακείμενον ἔξοχον διαμαρτυρούμενον Γερμανὸν θεολόγον Λαυρέντιον Βροσχάιμ. Ὅπως καὶ ἂν ἔχωσι τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Μαρωνιτῶν, βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ χριστιανικὴ αὐτῆ κοινότης φαίνεται ἤδη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1' αἰῶνος παραιτήσια τὰς πρώτας αὐτῆς δοξασίας καὶ ἀναγνωρισθεῖσα ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν Γουλιέλμον τὸν Τύρου, τὸ γεγονός τοῦτο συνέβη τῷ 4182. Καίτοι ὅμως ἀποτελοῦντες μέρος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, οἱ Μαρωνῖται οὐδέποτε ἀπέβησαν τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν θρησκευτικὰς παραδόσεις. Ὁ Μαρωνιτικὸς κληρὸς ἀναγνωρίζει μὲν τὴν πνευματικὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα καὶ ἐπομένως ἔλα τὰ δόγματα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, οὐχ ἦττον ὅμως διατηρεῖ καὶ ὅλας αὐτοῦ τὰς ἰδιαίτερας θρησκευτικὰς παραδόσεις καὶ ἐθιμοταξίας, καὶ ἰδίως τὴν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ συριακῇ γλώσσῃ λειτουργίαν. Ἡ ὑπὸ τῶν Μαρωνιτῶν ἐν τῇ λειτουργίᾳ περισωσις τῆς ἀρχαιότητος ταύτης τῆς Μαρωνιτικῆς ἐθνότητος. Ὡς γνωστόν, ἡ ἀρχαία συριακὴ ἀνήκει εἰς τὴν σημιτικὴν οἰκογένειαν, ἧτις ὑποδιαιρεῖται εἰς ἰδιαίτερούς κλάδους. Ἡ συριακὴ γλώσσα ἀνήκει εἰς τὸν ἀραμαϊκὸν κλάδον. ἔχει δὲ μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἑβραϊκὴν γλώσσαν, ἧτις εἶναι ἡ τελευταία μορφή τῶν διαφόρων γλωσσῶν τῆς σημιτικῆς οἰκογενείας (1). Ἰσχύει καὶ τυπογραφίον συριακὸν ἐπὶ τοῦ Λιβάνου, δυστυχῶς ὅμως ἄγονον καὶ ἄχρηστον. Ὁ Μαρωνιτικὸς κληρὸς ἐκλέγει ἕνα ἀρχηγόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδει τὸν τίτλον τοῦ Πατριάρχου (Πατριάρχου) Ἀντιοχείας. Ἄξιον σημειώσεως δι' ἡμᾶς εἶναι, ὅτι ὁ κληρὸς οὗτος, καὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, πλησιάζει μᾶλλον πρὸς τὸν ἡμέτερον κατὰ τὴν ἄβη καὶ τὰ ἔθιμα. Οἱ Μαρωνῖται ἱερεῖς νυμφεύονται ὡς καὶ οἱ ἡμέτεροι· ἀλλ' εἶναι ὑπόχρεοι νὰ νυμφεύωνται πάντοτε παρθένους, καὶ οὐδέποτε χήρας. Ζῶσιν ἀπὸ τῆς συνδρομῆς τῶν πιστῶν, καὶ ἀπὸ τῆς ἰδίας

του, θεωρήθησαν ὡς αἱρετικοὶ παρὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπεβλήθησαν τῆς αὐτοκρατορίας. Παράδοξον τῷ ὄντι τύχην ἔλαβον ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἡμετέρας αἰῶνος. Ἡ ἀνθρώπινος διάνοια οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ ὅτε ὑψηλοτέραν, ὅτε ἀπλουτέραν καὶ πρακτικωτέραν διδασκαλίαν τῆς τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου. Καὶ ὅμως ἡ διεφθαρμένη κρίσις καὶ καρδίαι τοῦ ἀνθρώπου εἰς πόσας ἐξώκειλε τερατώδεις παρεξηγήσεις αὐτοῦ!

(1) Ἡ συριακὴ γλώσσα περιώζεται ὡς γλώσσα λειτουργικὴ, ἐκτὸς τῶν Μαρωνιτῶν, καὶ παρὰ τοῖς Ἰακωβίταις καὶ τοῖς Νεστοριανοῖς. Περιώζεται ὅμως καὶ ὡς ζωσα γλώσσα, καθ' ἃ βεβαίως ἀξιόστοι περιηγῆται, παρὰ τισι λαοῖς τῆς Συρίας. Ὅστω λόγον χεῖρον οἱ Νουαίριοι ἢ Ἀνοαίριοι τοῦ Λιβάνου, μετὰ τὸ Τριπόλει καὶ Ἀντιοχείας, καὶ οἱ κάτοικοι κομποπόλεως καλουμένης Μάρα καὶ ὄλιγον ἀπεχούσης τῆς Δαμασκού ἐπὶ τῆς εἰς Μπααλβέκ ἀγούσης ἰδοῦ, ἠμιλοῦσιν εἰσεῖν τὴν συριακὴν, δηλοῦν παραφθορὰν τινὰ τῆς συριακῆς γλώσσας.

αὐτῶν ἐργασίας, καὶ ἀπολαύουσι μεγίστου σεβασμοῦ.

Οἱ Μαρωνῖται ἔλαβον μέρος εἰς τοὺς σταυροφορικοὺς πολέμους. Κατὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν, ἧτις ἤρξατο τῷ 1189 ἐπὶ τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ τρίτου, εἶχον τεσσαράκοντα χιλιάδας ἐνόπλους ἀνδρας. Κατὰ τὴν ἑβδόμην σταυροφορίαν, ἧς ἠγεῖτο ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, Ἅγιος Λουδοβίκος ὁ 9', ὁ ἡγεμὸν τῶν Μαρωνιτῶν ἀπέστειλε τὸν υἱὸν του Σίμωνα ἀρχηγὸν εικοσιπέντε χιλιάδων ἀνδρῶν, τῷ ζήλωτῃ τούτῳ βασιλεῖ, ἅμα ἀποδοχασθέντι εἰς Παλαιστίνην. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἔγραψε τότε πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Μαρωνιτῶν ἐπιστολὴν, ἧτις σώζεται μέχρι σήμερον παρὰ τῷ Μαρωνίτῃ Πατριάρχῃ, ὡς λέγουσιν. Ἡ περίστασις αὕτη εἶναι ἡ πρώτη παράδοσις, ὁ πρῶτος ἠθικὸς σύνδεσμος, ὅστις συνδέει τοὺς Μαρωνίτας μετὰ τῆς Γαλλίας. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, χρονολογούμενῃ ἐν Ἁγίῳ Ἰωάννῃ Ἀκρῆς (Πτολεμαίδῃ), τὴν 21 Μαΐου 1250, ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος ἀποκαλεῖ τοὺς Μαρωνίτας μέλη τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους, καὶ ἀποφασιζει ὅπως πάντες οἱ Μαρωνῖται τυγχάνωσι τῆς αὐτῆς προστασίας, ὡς οἱ Γάλλοι, καὶ ὡς δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας θέσεις τῆς Γαλλίας. Οἱ Μαρωνῖται βεβαιούσιν ὅτι ἐπὶ τῶν σταυροφοριῶν ἐδέχθησαν χιλιάδας σταυροφόρων εἰς τὰ ἔρη των, καὶ ὅτι τὸ αἷμα τῶν ἀνεμίγη μετὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ. Καὶ πιθανὸν μὲν τοῦτο ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ μόνον εὐρωπαϊκὸν αἷμα, τὸ ὁποῖον, ἔχουσιν εἰς τὰς φλέβας, διότι οἱ Μαρωνῖται εἰσι μίγμα πολλῶν λευκῶν ἀρχαίων ἔθνων, τὰ ὅποια ἐξήτησαν νὰ πνεύσωσι τὴν οὐράνιον ἀβρὰν τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῶν ὄρεων, καὶ ἴσως κατὰ τὸ πλεῖστον κατάγονται ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐκάλυψαν ἄλλο τὴν Συρίαν δι' ἀποικίαν.

Ἐκτοτε ἡ Γαλλία οὐδέποτε ἔπαυσε προστατεύουσα τοὺς Μαρωνίτας. Ὁ Λουδοβίκος 10' καὶ ὁ Λουδοβίκος 16' ἐξέδωκαν διπλωματικὰ ἔγγραφα πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις αὐτῶν, ἀφορῶντα ἀποκλειστικῶς τὴν προστασίαν τῶν Μαρωνιτῶν. Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶναι, ὅτι τὴν χριστιανικὴν ταύτην παράδοσιν εὐλαβῶς ἐτήρησεν ἡ Γαλλία καὶ κατ' αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἡμέρας τῆς ἐπαναστάσεως, καθ' ἃς ἠνεῖτο τὴν πατροπαράδοτον αὐτῆς πίστιν. Τοιαῦται αἱ παραδόσεις τῆς Γαλλίας ἐν Συρίᾳ ἐνόμισα δὲ ἀναγκαῖον ν' ἀναφέρω αὐτὰς ἐν ταῦθα ἐν συνόψει, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἐν Συρίᾳ χριστιανισμὸς ἀτινίζει μετ' εὐγνωμοσύνης πρὸς μόνην τὴν Γαλλίαν.

Ἡ κατάστασις τῶν Μαρωνιτῶν ἦτον ἀρκούντως ἥσυχος ἐπὶ τῶν Μαμελούκων ἡγεμόνων τῆς Αἰγύπτου, οἵτινες ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας κατεῖχον τὴν Συρίαν. Ἡ ἥσυχία αὕτη διατηρήθη προσωρινῶς ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Σελίμου Β', ὅστις ὅμως ἐπασχολημένος ὢν εἰς σπουδαιότερα, δὲν ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν τῶν Μαρωνιτῶν· ἀλλ' αὐτοὶ συμμαχίσαντες μετὰ τῶν Δρούσων, ἐπεδόθησαν εἰς τολμηρὰς κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείας. Τοιοῦτό τι συνέβη περὶ

τὰς ἀρχὰς τοῦ 16' αἰῶνος. Ἐμῆρης τῶν Δρούσων ἦτο τότε ὁ Φάκρ-ἑδ-Ἀιν, καὶ σουλτάνος ὁ Ἀμουράτης Γ'. Οὗτος ὁ Ἀμουράτης ἐπεφόρτισε τὸν παπᾶν τοῦ Καῖρου Ἰβραήμην νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Δρούσων καὶ τῶν Μαρωνιτῶν. Ὁ Φάκρ-ἑδ-Ἀιν ἔκαμιν ἀντίστασιν πεισματωδεστάτην, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατεβλήθη καὶ ἀπηγγουσίθη κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου τῷ 1635. Μετὰ τὴν ἦτταν ταύτην, οἱ Μαρωνῖται καὶ οἱ Δρούσοι, ἀπὸ ἐπαθὸν μεγάλας ζημίας κατὰ τὰς ἐκστρατείας ταύτας, ἔμειναν πόρου ὑποτελεῖς τῆς Πύλης. Ἀλλ' ἡ ὑποταγὴ αὕτη περιωρίζετο πάντοτε εἰς φόρους, διότι οἱ γενναῖοι οὗτοι χριστιανοὶ οὐδέποτε ἠνέχθησαν εἰς τὰ ἔρη των τὴν σιδηρὰν τῶν Τούρκων δεσποτείαν. Ὁ σταυρὸς ὑβρίζομενος εἰς τὰς παιδιὰς ὑψοῦτο πάντοτε γενναίως ἐπὶ τῶν εὐλογημένων κορυφῶν τοῦ Λιβάνου.

Μετὰ τοὺς ἐπὶ Ἀμουράτου τοῦ Γ' πολέμους, οἱ Μαρωνῖται, οἱ Δρούσοι, οἱ Μετουάλοι καὶ οἱ Νοσαίριοι, συνεκρότησαν εἰδος ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κυβέρνησιν ἐμῆρου. Καίτοι αἱ φυλαὶ αὐτῆς διαφέρουσι κατὰ τὴν καταγωγὴν, τὸ θρησκευμα καὶ τὰ ἔθη, ὅμως τὸ συμφέρον τῆς ὑπερασπίσεως τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἀπέναντι τῶν Τούρκων καὶ ἡ κραταῖα χεὶρ τῶν ἀρχηγῶν των, διετήρουν αὐτὰς συνδεδεμένας. Ἡ ἐλευθερία αὕτη χώρα ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Λαοδικείας μέχρι τῆς Πτολεμαίδος ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἀπὸ τῆς Βηρυτοῦ μέχρι τῆς Δαμασκού ἀφ' ἑτέρου, περιλαμβάνουσα οὕτω τὰ κυριώτερα μέρη τοῦ Λιβάνου, τοῦ Ἀντιλιβάνου καὶ τῆς Κοίλης Συρίας. Περὶ τὰ τέλη τῆς 17' ἑκατονταετηρίδος περιῆλθεν ἡ ἡγεμονία τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης εἰς τὴν μαωμεθικὴν οἰκογένειαν τῶν Σχεχάδ. Ἡ οἰκογένεια αὕτη κατάγεται ἀπὸ τῆς Μέκκας, ἔθνα τὸ ὄνομα αὐτῆς εἶναι γνωστόν ἐν τῇ ἰσσορίᾳ τοῦ Μωάμεθ καὶ τῶν πρώτων καλιφῶν. Αὕτη ἡ οἰκογένεια ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς ἐν Ἀραβίᾳ χώρας Χετζάζ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν, καὶ κατὰ τὴν πρῶτον εἰς τὴν χώραν τοῦ Χαουράν (ἀδυναμίτιδος), εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς. Βίβηαι πιθανὸν ὅτι αἱ ἀνω βηθεῖσαι φυλαὶ ἐξελέξαντο τὴν οἰκογένειαν ταύτην, διότι ἦτο μαωμεθικὴ, καὶ ἐπομένως δὲν ἀνήκεν ἰδιαίτερώς εἰς οὐδεμίαν τῶν συνασπισθεισῶν φυλῶν, διότι ὡς εἴπομεν οἱ Μετουάλοι θεωροῦνται αἱρετικοὶ παρὰ τῶν ὀρθοδοξούντων μαωμεθανῶν. Ὅλιγα τινὰ ἔτη μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῆς ἐν τῷ Λιβάνῳ ὡς ἡγεμονικῆς, ἡ οἰκογένεια αὕτη ἠσπάσθη κρυφίως τὸν χριστιανισμὸν, καὶ τοι δημοσίως τελοῦσα τὰ παρὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ νενομισμένα, καὶ ὡς μαωμεθικὴ θεωρουμένη παρὰ τῶν πασάδων τῆς Συρίας.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ὁμοσπονδικῆς ἡγεμονίας διατηρήθη μέχρι τοῦ 1840. Οἱ πασάδες τῆς Τριπόλεως, τῆς Σάιδας (Σιδῶνος) καὶ τῆς Δαμασκού, ἐπετίθεντο περιοδικῶς κατὰ τῶν μελῶν τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης, τὴν ὁποῖαν δυσχερῶς ὑπέφερον. Ἡ ραδιουργία ἦτον αὐτοῦ ὡς ἀπανταχῶς τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας τὸ σύνθημα ὄπλον τῆς Τουρ-

κικῆς ἐξουσίας. Εἰς τὰς ραδιουργίας ταύτας ὀφείλονται κατὰ μέγαν μέρος αἱ μεταξὺ Δρούσων καὶ Μαρωνιτῶν, καὶ αἱ μεταξὺ διαφόρων Μαρωνιτικῶν οἰκογενειῶν περιοδικῶς ἀναφύσμεναι ἔριδες· ἀλλὰ παρήρχοντο πάντοτε ἡσάκις ἐπρόκειτο περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας. Οἱ πασάδες ἐπεθόμουν νὰ ἐπικτείνωσι τὴν ἐξουσίαν των ἐπὶ τοῦ Λιβάνου, διὰ νὰ ἐξασκῶσι καὶ ἐκεῖ καταχρήσεις. Τῷ 1832, ὁ Ἰβραήμης, ὁ υἱὸς τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλή, ἐγένετο κύριος τῆς Συρίας καὶ καθυπέταξεν ὅλον τὸν Λιβάνον. Ἐκτοτε δὲ ἤρξατο ἡ ἐπὶ τὰ χεῖρω τροπὴ τῶν πραγμάτων τοῦ Λιβάνου.

Λίαν ἀξιοσπουδαῖος καὶ ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις περιεργος ἦτον ὁ πολιτισμὸς, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον φθάσει τότε οἱ Μαρωνῖται, ὠφελούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀσφαλείας ἧς ἀπελάμβανον. Βάσις τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῶν Μαρωνιτῶν εἶναι ἡ θεοκρατία. Οἱ Μαρωνῖται διακροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς ἱερεῖς, εἰς ἀρχοντας καὶ εἰς χωρικοὺς. Ἰσχύουσιν ἐπὶ τοῦ Λιβάνου διακόσια περὶ τοῦ Μαρωνιτικῆς μοναστήρια, περιέχοντα εἰκοσὶν ἕως εικοσιπέντε χιλιάδας ἀνδρῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἱερατικὴν τάξιν. Ἐπειδὴ δὲ ὅλη ἡ Μαρωνιτικὴ φυλὴ σύγκαται ἐκ 200,000 περίπου ψυχῶν, ἔπεται ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἐνηλίκων ἀνδρῶν τῆς φυλῆς ταύτης εἰσὶν ἱερεῖς, ζῶντες διὰ τῆς ἰδίας ἐργασίας. Ὁ βίος αὐτῶν κατ' οὐδὲν διαφέρει τοῦ τῶν ἐργατικωτέρων χωρικῶν. Οἱ ἄρχιερεῖς ἔχουσιν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς μοναστηρίων. Ἀλλ' ἡ δικαιοδοσία αὕτη δὲν εἶναι πολλὰ ἐκτεταμένη, διότι ἕκαστον χωρίον ἔχει ἴδιον ἀρχιερέα. Οἱ ἀρχόντες συγκροτοῦσιν εἰδος τιμαριωτικῆς συστήματος, ἔχοντος ἐπὶ κεφαλῆς ἕνα ἀρχηγόν, τὸν ἑμῆρον. Τὸ ἀριστοκρατικὸν τοῦτο σύστημα φαίνεται ὅτι εἰσῆγαγον εἰς Λιβάνον οἱ σταυροφόροι κατὰ τὴν 16' ἑκατονταετηρίδα· σήμερον ὅμως παρακμάζει.

Τὸ κατ' ἐμὲ νομίζω ὅτι τὸ Μαρωνιτικὸν ἱερατεῖον εἶναι εὐεργητικὸν πρὸς τὸν λαόν. Δὲν ἀξίω ὅτι ἱερατεῖον τοσούτον ἐκτεταμένον δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐν γένει ὡς συμφέρον εἰς τὴν ἀγνὴν θρησκείαν, τὴν ἀπέχουσαν πάσης ἐντελοῦς κοσμικῆς ραδιουργίας. Ὡς πρὸς τοὺς Μαρωνίτας ὅμως τὸ ἱερατεῖον συντείνει πολὺ καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν τοῦ λαοῦ. Ἀναπτύχθη δὲ τὸ ἱερατικὸν τοῦτο σύστημα ἕνεκεν ἰδιαίτερον ὄπως περιστάσεων, μετὰ τὸ τῶν ὁποῖων ἔζησε καὶ κινήθη ἡ κοινότης τῶν Μαρωνιτῶν. Ναι μὲν δὲν εἶναι ἀλάνθιστον, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐκπληροῖ ἐντίμως τὴν ἐντολήν αὐτοῦ. Τὰ δυστυχήματα τῶν Μαρωνιτῶν δὲν προέκυψαν ἐκ τοῦ κλήρου· ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τῶν διγονοιῶν τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ζένων ραδιουργῶν καὶ ἐπιδρομῶν. Πάντες οἱ περιηγῆται ἐπαινοῦσι τὴν εὐσεβείαν, τὴν ἠθικότητα καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν γενναίων ἐκείνων. Κατὰ τὴν εὐτυχετέραν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, οἱ Μαρωνῖται παρρησιαζόντες χριστιανικὴν κοινότητα μοναδικὴν ἴσως εἰς τὸ εἶδος τῆς. Μεγίστη ἀσφάλεια ἰθαί-

λευεν ἐπὶ τῶν ὄρεων. Ἡ εὐγένεια τοῦ ἤθους, ἡ σεμνότης, τὸ θεροκευτικὸν αἰσθημα καὶ ἡ φιλοπατρία τῶν ὄρειων τούτων, ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν ζωηρὰν εἰς τινὰς διασήμεους εὐρωπαίους περιηγητὰς, ἐπισκεφθέντας αὐτοὺς πρὸ τοῦ 1840 ἔτους. Ὁ Μαρωνιτικὸς κληρὸς δὲν ἀποτελεῖ, οὔτε δύναται ν' ἀποτελέσῃ τάξιν ἰδίαν, διότι ἐκάστη οἰκογένεια ἔχει ἐν ἡ πλείοτερα μέλη ἀνήκοντα εἰς τὸν κληρὸν τοῦτον. Ἐννοεῖται ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπὸ τὸ κράτος διακίσεως ὅλων χριστιανικῆς, ἡ πενία καὶ πολλὰ ἄλλα συμφορὰ, κατατρώγουσαι τὰ σπλάγγνα τῶν εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν, δὲν ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς Μαρωνίτας. Ὅσοι ἀμφιβόλλουσι περὶ τούτου, ἄς ἀναγνώσασιν τὰς περιηγήσεις τοῦ Λαμαρτίνου, τοῦ Γεωργίου Ροβινσὼν καὶ ἄλλων, διὰ νὰ ἴδωσιν ὅτι οἱ εὐρωπαῖοι περιηγητὰι εἰσι πάντες σύμφωνοι ὑπὲρ Μαρωνιτῶν.

Ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι δὲν θεωρῶ τὴν ἀριστοκρατίαν τῶν Μαρωνιτῶν τόσον εὐεργετικὴν, ὅσον ἐφάνη ὁ κληρὸς, μ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐλλείψεις. Πολλοὶ ἐπαινοῦσι τὸ ἀριστοκρατικὸν τοῦτο σύστημα, καὶ εἰς τὴν ἐξασθένεισιν αὐτοῦ ἀποδίδουσιν ἐν μέρει τὴν κατὰ τὰς τελευταίας περιστάσεις ἀναφανείσαν ἀδυναμίαν τῶν Μαρωνιτῶν. Καὶ αὐτοὶ ὅμως οἱ ἐνθερμότεροι τοῦ συστήματος τούτου ὑπερασπιστὰι δὲν ἀρνοῦνται, ὅτι οἱ ἄρχοντες ἢ ἐμίριδες ὑπῆρξαν ἡ συνεχῆς αἰτία ἐρίδων, ἐνίοτε αἰματηρῶν, μεταξύ τῶν ὄρειων. Ἐπὶ τέλους αἱ περιστάσεις ἀπέδειξαν ὅτι οἱ ἄρχοντες οὗτοι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ οὔτε τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν νὰ τηρήσωσιν, οὔτε τὸν τόπον νὰ προστατεύσωσι κατ' ἐξωτερικῆς ἐπιθέσεως. Ἐκ τῆς πείρας ἀπέδειχθη ἐπίσης, ὅτι τὸ ἀριστοκρατικὸν σύστημα ἐν τῷ Λιβάνῳ, εἰς ἐν μόνον ἐχρησίμευεν, εἰς τὸ νὰ προσκαλῆ διχονοίας μεταξύ τῶν συνήθως εἰρηνικῶν κατοίκων τοῦ ὄρους. Εἶναι ὅμως ἀληθές, ὅτι ἐν ἐλλείψει τῶν ἀρχόντων τούτων, οὐδὲν ἄλλο στοιχεῖον συνοχῆς ὑπάρχει δυστυχῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ὀργανισμένου εἰς τὸν τόπον. Διὰ τοῦτο ἐσχάτως οἱ Μαρωνίται, στερούμενοι ἀρχηγῶν, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντιτάξωσι σπουδαίαν ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἀρούσων, ἐχόντων ἀρχηγούς. Βύχῃς ἔργον ἦτον ἐάν, ἀντὶ τοῦ ἤδη πεσόντος συστήματος τῶν διαδοχικῶν τῶν Μαρωνιτῶν ἀρχόντων, οἵτινες ἀπέβλεπον εἰς μόνον τὰ ἴδια οἰκονομικὰ συμφέροντα, ὀργανίζετο σύστημα ἐκλεκτικῆς δημογεροντίας, στηριζομένης ἐπὶ ἐπιρροῆς προσωπικῆς ἀποκτιωμένης δι' ἀγαθοεργιῶν. Μὲ τοιαύτην δημογεροντίαν οὔτε ἐσωτερικαὶ διχνοῖαι ἀναπτύσσονται ἐν καιρῷ εἰρήνης, οὔτε ὁ λαὸς μένει ἀνευ ἀρχηγῶν ἐν ὄρῳ κινδύνου, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ὁ τόπος ἔχει πάντοτε τοὺς φροντίζοντας ὑπὲρ τῆς εὐμερίας καὶ ἀσφαλείας του.

Ὅπως δὴ ποτε, μ' ὅλας τὰς ἐρίδας ἄς ἐπροκάλει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὸ ὄρος τὸ ἐσφαλμένον ἄριστοκρατικὸν σύστημα, ἡ εὐμερία τῶν Μαρωνιτῶν ἀνεπτύχθη σπουδαίως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἐνθὺ δὲ τὰ πάντα ἐφείροντο περίξ αὐτῶν μαραινόμενα ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀκλεῖας, οἱ

Μαρωνίται μόνον ἐφαίνοντο ἀνάνεοίμενοι καὶ ἀνελαμβάνοντες νέας δυνάμεις. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἤβησε ταχέως. Ἡ βιομηχανία καὶ ἰδίως ἡ μεταξουργία ἀνεπτύχθη ἐξαισιῶς ἐν τῷ ὄρει. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ μόρφωσις καὶ ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις, ὑπῆρξαν τὸ ἀντικείμενον τῆς σπουδῆς τῶν ὄρειων τούτων. Τὸ σχολεῖον τῆς Ἀντούρας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κεσρουάν ὀργανίσθη καλῶς καὶ ἀπέδωκε καρποὺς οὐχὶ εὐκαταφρονήτους.

Ἀλλ' ἐνθὺ οἱ Μαρωνίται ἐπροχώρουν πρὸς τὴν εὐμερίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν, καὶ ἐφαίνοντο προσωρισμένοι εἰς καλῆτέραν μέλλουσαν τύχην, ὁ φόβος τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας ἐργάζετο ἐν τῷ σκότει διαπαντός τρόπον τὴν καταστροφὴν τῆς εὐγενοῦς ταύτης χριστιανικῆς κοινότητος. Οἱ Τούρκοι ἐζήτουν εὐκαιρίαν ἵνα φέρωσι μεταβολὴν εἰς τὰ πράγματα τῶν Μαρωνιτῶν. Τὰ συμβάντα τοῦ 1840 παρέσχον τὴν ἀφορμὴν ταύτην. Ὡς γνωστόν, ὁ Ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆς, μετὰ τὴν ἐν Πύλῳ καταστροφὴν τοῦ στόλου του, ἐζήτην νὰ λάβῃ παρὰ τῆς Πύλης τὴν Συρίαν, εἰς ἀμοιβὴν τῶν μεγάλων αὐτοῦ θυσιῶν εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Πύλη ἤρνετο νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην, ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς, προφασιζόμενος ὅτι οἱ ἐν Συρίᾳ πασάδες δὲν ἀπέδιδον αὐτῷ ταύς ἐκεῖ προσφυγόντας λειποτάκτας τοῦ στρατοῦ του, διέταξε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰβραήμην τῷ 1831 νὰ εἰσβάλῃ εἰς Συρίαν. Ὁ Ἰβραήμης, ἠγούμενος ἀξιωμαχοῦ τακτικοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, ταχέως ἐπέτυχε τὴν κατάκτησιν τῆς Συρίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Ἰκονίῳ νίκην (τῇ 21 Δεκεμβρίου 1832), ὁ Ἰβραήμης ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ν' ἀναστελῆ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν θριαμβικὴν αὐτοῦ πορείαν, Κατάρθωσεν ὅμως ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς διὰ τῆς ἐν Κοτυαεῖῳ (Κουταγιέ) συνθήκης (τῇ 14 Ἰουνίου 1833) ν' ἀσφαλίσῃ ἑαυτῷ τὴν κατοχὴν τῆς Συρίας καὶ τῆς ἐπαρχίας Ἀδάνων (τῆς ἀρχαίας Κιλικίας) ἐν τῇ μικρῇ Ἀσίᾳ. Τῷ 1839, ὁ Μαχμούτης, ὅστις παρέστη μετ' ἀγωνίας εἰς τὴν πρώτην ἀπόπειραν τοῦ διαμελισμοῦ τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Οσμάνων, ἠβέλπει ν' ἀνακτήσῃ τὴν Συρίαν· ἀλλ' ὁ Ἰβραήμης ἐξεστράτευσε πάλιν, ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν τουρκικὸν στρατὸν εἰς τὴν ἐν Νεζίπ μάχην τὴν 24 Ἰουνίου 1839, καὶ ἔφερε τὸν σουλτάνον εἰς θέσιν λίαν κρίσιμον. Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις ἔσωσε καὶ αὐτὸν τὸν σουλτάνον ἀπὸ τοῦ ἐπαπειλοῦντος αὐτὸν κινδύνου, καὶ ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἠναγκάσθη ν' ἀποσύρῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Συρίας.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΤΥΠΑΛΛΟΣ (υἱός).